

Néző • Pont

IRODALOM – KULTÚRA – MŰVÉSZETEK

VI. évfolyam – 2011. február–március

HOLLÓ LÁSZLÓ EMLÉKEZETE

– körkép az országos verspályázatról

MAGÁNGYŰJTEMÉNYEK – EXLIBRISEK

VERSEK GYEREKEKNEK – RAJZOK GYEREKEKTŐL

KÉPZŐMŰVÉSZETI SZEMLE

Baráth Pál, Burai István, Búza Barna, Gonda Zoltán, Józsa Judit, Kövér József, Potyók Tamás

NAIV MŰVÉSZET – METSZETEK ÉS VARROTT KÉPEK

MARGÓ – KÖNYVEK ÉS FOLYÓIRATOK

VITÉZ FERENC

**irodalmi és művészeti
folyóirata**

---

38. kötet

(26. megjelenés)

Néző • Pont

IRODALOM – KULTÚRA – MŰVÉSZETEK

VITÉZ FERENC

folyóirata

Debrecen, VI. évfolyam; 2011. február–március
(38. kötet; 26. megjelenés)

Írja, szerkeszti és kiadja:

VITÉZ FERENC

✉ ferko824@gmail.com;

📍 dr. Vitéz Ferenc, 4027 Debrecen, Füredi út 67/B. Fszt. 2.;

☎ +36–20/965–2921

www.vitezferencphd.shp.hu

ISSN 1788–8034

A folyóirat árus forgalomba nem kerül, de megrendelhető.

Megtalálható a könyvtárak olvasótermeiben (Debrecenben, a Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtárban, Hajdú-Bihar megye városaiban, nagyobb településeiben, a Debreceni Egyetem, a Kölcsey-főiskola és a Református Kollégium könyvtáraiban); Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén, Jász-Nagykun-Szolnok, Pest, Bács-Kiskun, Békés, Csongrád, Tolna, Somogy, Baranya és Zala megye egyes múzeumaiban, közintézményeiben; a határon túli magyar művelődési intézményekben.

Fellapozható a *Holló László Emlékmúzeumban*, a Holló László-emlékhelyeken, a *Debreceni Művelődési Központban és egységeiben* (Belvárosi, Homokkerti, Újkerti, Józsi, Kismacsi Közösségi Ház, Debreceni Mű-Terem Galéria, Tímárház–Kézművesek Háza, Amerikai Kuckó), a *Csokonai Házban*, a *Líra Könyvtárházban*, a *Szabó Magda Könyvesboltban és Kávézóban*, az *Alternatív Könyvesboltban*, a *Janus Antikváriumban*, az *Óbester Hotelben*, a *BLONDEX Művészellátóban*, a *Cívís–Art Képzőművészeti Központban*, és egyes képzőművészeti események helyszínein.

Nyomta: Pharma Print Kft.; felelős vezető: dr. Karancsi János
Kötészet: Kapitális Kft.; tulajdonos: Kapusi József

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

Kedves Előfizetőim és Támogatóim!

Megköszönöm mindazok bizalmát, akik a 38. kötet előre hozott lapzártájáig, január 20-ig, jelezték előfizetési szándékukat, illetve megrendelték a *Néző • Pont* 2011. évfolyamát! Mindent megteszek ahhoz, hogy a folyóirat a tervezett ütemezéssel jelenjék meg – a megszokott terjedelem eléréséhez azonban jelentősebb támogatásra van szükség! Mivel a *Kalendárium 2011* (január) elfogyott, csupán az idei évfolyam hátra lévő köteteinek megrendelésére van lehetőség – a további számok előfizetési díja **4.000 Ft** (postaköltséggel). Kedvezményeket több példány megrendelése esetén tudok adni, az előfizetés részleteiről a borítóbelsőn található impresszumban feltüntetett elérhetőségek bármelyikén lehet érdeklődni.

NÉZŐ • PONT – HÍREK, KÖZLEMÉNYEK

- **A KLTE Baráti Köre Egyesület** adventi évváró találkozójának a *Néző • Pont* folyóirat volt a vendége. *Dr. Lenkey Béla* ajánlása és bevezetője után a folyóirat eddigi évfolyamairól, a célokról, küldetésről, annak megvalósulásáról esett szó, röviden illusztrálva a mellette végzett tudományos, kutatói és egyéb szépirodalmi tevékenységet is.
- **Fogadóóra a Csokonai Házban.** A *Néző • Pont* írójaként, szerkesztőjeként, kiadójaként márciustól minden hó első és harmadik péntekjén 16 órától tartok író–olvasó találkozót, szerkesztői fogadóórát a debreceni *Csokonai Házban* (*Á Tabak kávézó, Hunyadi–Darabos utca sarok*).
- **Képes-verses kalendárium.** *Czentyéné Zolnai Irén* képzőművész 12 hónapképből nyílt kiállítás január 2-án Debrecenben, a Füredi úti református templomban. Az alkalomra színes kiadvány jelent meg, ebben azok a versek is szerepelnek, melyek Zolnai Irén képeit kísérték a *Néző • Pont* 2010. évi első kötetének hónapsoroló blokkjában.
- **Lapzártá – következő megjelenés.** A folyóirat nyomdai munkáit végző *Pharma Print Nyomda* költözése miatt a február közepére tervezett lapzártát egy hónappal korábbra – január 15-ére – kellett áttenni. Ebből adódóan a következő megjelenés szintén korábban, áprilisban várható, remélve, hogy addig az előfizetések és támogatások lehetővé teszik a jelenleginél nagyobb terjedelem elkészítését.
- **Köszönetet mondok** olvasóimnak, támogatóimnak s pártolóimnak az elmúlt hetekben kapott számos jókívánságért, kitartásra ösztönzésért, ötletért, segítőkészségért! Jólesik, hogy sokan vannak, akik az „*Önkéntesség évét*” nem tévesztik össze az „önkényesség évével” ...
- **Panasz a Magyar Postára.** Több olvasóm panaszkolt: nem kapta meg a folyóirat legutóbbi kötetét. Csak itt tudom szónvá tenni, hogy az ajánlott postázást az anyagi források nem teszik lehetővé. Jó lenne, ha az állami vállalat legalább az egyre növekvő szolgáltatási díjakkal megfizetett munka pontos elvégzésével támogatná e kulturális ügy sikerét!

BURAI ISTVÁN FESTŐ- ÉS GRAFIKUMMŰVÉSZ

(Holló László-, Csokonai-, Boromisza- és Káplár-díjas)

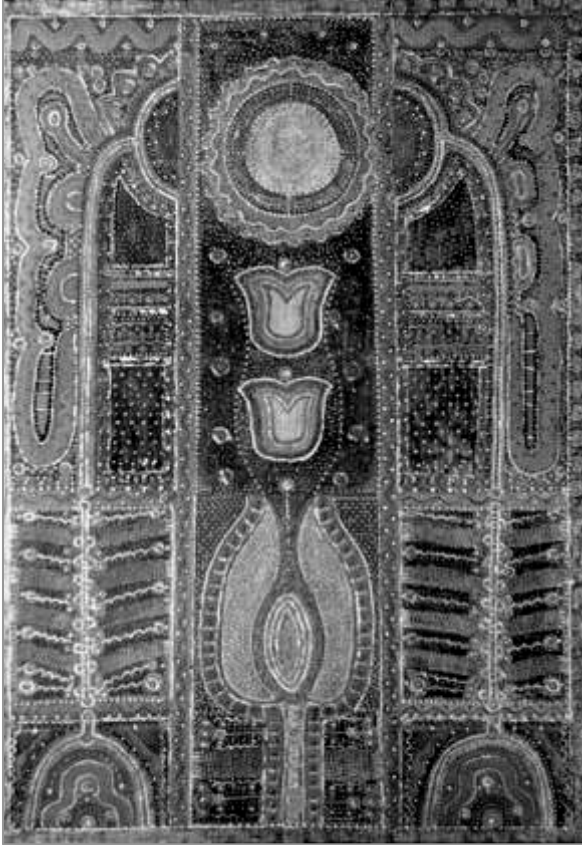
60. születésnap kiállításának képeiből; az alkotó ekkor kapta meg
a Grafikusművészek Ajtósi Dürer Egyesületének Dürer-díját

(REPRODUKCIÓK: VARGA JÓZSEF)

SZÜLETÉS

Kalmárné Horóczy Margit festményére

Tulipánszívemből moccan,
s megindul égi patakokban
bába lombok felé a dal.

Héját bontja bennem a fény,
s gyémánt karcolta szirmokba tér
vissza e dobbanó folyam.

Hogy zarándokol a mélyben,
gyökérből fon hágsót a létem,
s általveti a nap nyakán:

aranszálakkal megerez
kupolát ölelő kezeket,
s játszik az Isten homlokán.

NAPERNYŐS NŐ

Holló László festménye alá

Levélke csöndet legelészik az éhes szikra-nyáj,
a májusi kertben a fény boronálja a szellőt.

Az asszony ölébe pihen, s virágot bont egy régi táj,
telecsipkézi a szívet, s vörös szíromból nászi kendőt
borít a galambvállú, szederkékes reggelekre.

A kert alatt a festő bontja szálaranyba álmát,
telefonja az ujja a fényt, szép vágya száll hegyekbe.

A messzi csábítása meztelen talpakba fáj át;
fűkések éle sebzi: rózsaszínű harmatpára erjed,
s szemhéjak mögé bujtat parazsat: égető kegyelmet.

AZ EMLÉKEZÉS MEGTESTESÜLÉSÉNEK ÚJ HELYE

DR. KÖVÉR JÓZSEF SZOBRA SZMŰVÉSZ HOLLÓ LÁSZLÓ-BRONZDOMBORMŰVE
(A NAPERNYÓS NŐ CÍMŰ HOLLÓ LÁSZLÓ-FESTMÉNY NYOMÁN)

Holló László Kossuth-díjas festőművész nevét Debrecenben több intézmény, közterület és szervezet őrzi. Az új domborművet a Holló László utcán avatták föl. A Tócskertben, a Holló László sétányon található a Holló László Emlékmúzeum, s van egy Holló László Galériánk. Létezik a művészi hagyományt méltó módon továbbörökítő alkotói teljesítményeket elismerő Holló László-díj. A Déri Múzeum Baráti Körén belül működik a Holló László Kör, és Holló László nevét vette fel egy főként művészekből és tudósokból álló baráti asztaltársaság. Mind-mind az emlékező örökségőrzésről, a hagyományápolásról tanúskodik.

S nemcsak Debrecenben, hanem az ország számos pontján ápolják az örökséget. Emlékhelyeket, emlékszóbakat, emlékmúzeumot alakítottak ki szülővárosában, Kiskunfélegyházán, Tiszadadán, ahol az 1920-as évek közepétől négy évtizeden keresztül nyaranta alkotott. Hajdúhadházon, Nyíracsadon, Gyomaendrődön az elmúlt években szintén emlékhelyeket hoztak létre, köszönhetően Holló László „fogadott unokája” a szellemi és művészi hagyaték gondozója, Ujváry Zoltán professor emeritus adományainak és áldozatos munkájának. Ujváry Zoltán már 1994-ben megalapította adományával a putnoki Holló László Galériát, mely az elmúlt több mint másfél évtizedben a gömöri térség fontos szellemi és művészeti központjává nőtte ki magát. Ugyancsak a professor gondoskodott arról, hogy – elsősorban – grafikai gyűjteményrészek kerüljenek a már említett helyszínek mellett más múzeumokba: Mátészalkára, Egerbe és Szolnokra. Ennek az új szoboravatásnak szintén Ujváry professor volt a motorja, kezdeményezője és támogatója.

Minden olyan hely, ahol Holló László neve, művészete megjelenik, egyúttal az emlékezet helye is. Az emlékezés megtestesül, fizikai formát kap. Ilyen fizikai formának tekinthetők a szoborábrázolások is. A Holló Lászlóról készített szobrok, körplasztikák és reliefek, plakettek, arcképek és mellportrék (Benedek Györgytől, Hondromatidisz Rigasztól, E. Lakatos Arankától, Balogh Gézától) szintén az emlékezés megtestesülései.

Holló László
Kossuth-díjas festőművész, Kiváló és
Érdemes Művész
tiszteletére emlékoszlop került 2010.
december 11-én a
debreceni Holló
László utca 12. sz.
ház elé.

Az emlékoszlopon
dr. Kövér József
Holló László-díjas
szobrászművész
bronz reliefjét
helyezték el, mely
Holló egy 1921-ben
készült festményét,
a *Napernyős nő*
című alkotást
fogalmazta át a
plasztika nyelvére.

Az emlékoszlop- és szoboravató ünnepségen dr. Pószán László debreceni országgyűlési képviselő, a Debreceni Egyetem történész docense mondott ünnepi beszédet.

Az eseményen a szerző előadásában hangzott el Tóth-Máthé Miklós Holló László- és Károli Gáspár-díjas író *Ady szeme* című verse, melyet Tóth-Máthé Holló László festményére írt.

E plasztikai újraformálásban kiemelkedő szerepe van a debreceni szobrászművésznek, Kövér Józsefnek, aki több Holló László-ábrázolást készített. Bronz fejszobra ott van Gyomaendrődön, Hajdúhadházon, ő készítette a Holló László Emlékmúzeummal szemben felállított bronz mellportrét, a putnoki emlékmúzeum falán elhelyezett domborművet, illetve a Holló László-díj emlékérmét. Ez a szobor már az ötödik, Hollót idéző alkotása, egyúttal a harmincadik – s csak a 2010-es esztendőben a nyolcadik – köztéri munkája.

Dr. Pósán László avatóbeszédében kiemelte, hogy Kövér József Holló László művészetét és alakját felidéző, emlékező domborműve egyedülálló abban az értelemben is, hogy a portré megrajzolásához nem konkrétan a művész arcát használta fel, hanem egy festményt fogalmazott újra művében.

S különleges művészi kihívások előtt állt, mikor egy impresszionista festményt,

szabadtéri zsánerképet ércműben, egy tulajdonképpen zárt formában, szoborban kellett megfogalmaznia. A párhuzam felállításában sokat segíthet, hogy Kövér József munkáira ugyanúgy jellemző a pillanat és hangulat impresszionista megragadása, mint a műveiben rejlő szimbolizmus hangsúlyozása.

Maradjunk az utóbbi tulajdonságnál, a szimbólumnál! Annál is inkább, mivel egy köztéri mű felállítása, elhelyezése önmagában is szimbolikus cselekedet. Jelekpi erejénél fogva nem önmagára, a szoborra, hanem egy általa megtestesített sorsra, életre s egész életműre utal.

Szimbolikus vonatkozása van továbbá annak is, hogy miért itt, és miért ez a szobormű kerül elhelyezésre. Anélkül, hogy Holló László életrajzát részletesen felidézni, annyit mindenképp ki kell emelnünk, hogy a Kiskunfélegyházán 1887-ben született művész 1914-ben került Debrecenbe, és az első világháború után egészen a haláláig, 1976-ig folyamatosan itt élt.

S nem mehetünk el szó nélkül a múlt mostohasága mellett sem. Holló László a két világháború közötti sajtónyilatkozataiban s a leplezetlen őszinteséggel írt naplójeljegyzéseiben mély fájdalommal panaszkodott arról, hogy az országos sikerek ellenére Debrecen városa nehezen vett tudomást róla, nem ismerte el a kellő módon művészetét. Dokumentumok sora tanúskodik arról, hogy sokat kellett nélkülöznie, és tulajdonképpen a Kossuth-díjáig, az 1960-as évtized kezdetéig mostohán bánt vele a város hivatalossága, miközben az egyszerű emberek egészen a szívükbe zárták őt.

Holló László mindezek mellett nagy tisztelettel fordult a város történelmi és kulturális hagyományaihoz, tevékenyen részt vett a kortárs művészek érdekképviseletében: például az Ady Társaságban vagy a Művészház, s később a művésztelep ügyének felkarolásában. Utánozha-

tatlanul nemes gesztusa volt, hogy 1974 szeptemberében, alig két évvel a halála előtt, Holló László feleségével, Maksa Olgával Debrecen városának ajándékozta az egykori Hrabéczy-villa általuk lakott részét, 200 olajfestményt, és nem sokkal később kiegészítette az adományt egy 180 lapos grafikai gyűjteménnyel.

Pósán László felidézte, hogy a dombormű helyén, a Holló László utcán, a művész idejében nem olyan házak épültek, mint ma. – Az Olajútó a város egyik szegénynegyede volt. Mindennapi kenyerükért keményen megküzdő, szegénysorban élő, egyszerű munkás emberek laktak itt. Éppen ezért keltette föl a művész érdeklődését. E környékre szívesen jártak vázlatozni, témát s élményt gyűjteni más alkotók is. Az elmúlt rendszerben, főleg az 1950-es '60-as években már magának a szegénységnek az ábrázolása is egy fajta művészi tiltakozás volt.

Holló László egész életében elkötelezett volt abban, hogy hitelesen mutassa be a szegények, elesettek sorsát. Expresszív festészetének kiemelkedő vonulatát adják a paraszti sorsot ábrázoló művek. A faluszéli és tanyai, a peremvidékeken élő emberek arcán az emberi létezés drámai térképét látta viszont, s ezt jelenítette meg a festményein, grafikáin. A Holló László utca tehát a művészi indíttatások, illetve a stílus mögött rejlő, meghatározó emberi tulajdonságok reprezentálása is.

Végül feltehető a kérdés, miért választotta a szobrász

A Holló László-emlékoszlopot dr. Pósán László országgyűlési képviselő és a mementó állítató Ujváry Zoltán professor emeritus leplezte le

Fotó: ANDICS ÁRPÁD

a dombormű tárgyaként Hollónak e korai, 1921-es plein air impresszionista képét. Ez a mű (mint az 1920 és a nevezetes fővárosi premiért jelentő 1923-as kiállítása közötti korszak jellemző képe) egy, a végleges Debrecenbe településekor kialakított, újabb festőmódszer képviselője.

Közvetlenül expresszionista stílusa kibontakozása előtt, az emberi alakokra és tárgyakra, a tájrészletekre eső, szinte a láthatatlan égből kiömlő napfény nem azt jelentette a művész számára, hogy csupán az optikai élményben merüljön el. Ezek a kompozíciók már az ember és a természet összetartozásának mélyen átélt élményét érzékeltetik.

Az ember és természet összetartozása pedig nemcsak azt jelenti, hogy a természet alakítja az embert, hanem azt is, hogy az emberi viselkedés alakítja magát a természetet is. Az emberi természet visszatükröződik a környezeten. Az ember tehát megéli a múltját, így alakítja jelenét, jövőjét. A *genius loci* nélkül nem tudjuk hitelesen elhelyezni magunkat a jelenben sem. Az emlékezésnek ez az új helye ebben segít bennünk.

ADY SZEME

TÓTH-MÁTHÉ MIKLÓS VERSE HOLLÓ LÁSZLÓ FESTMÉNYÉRE

A költő homloka aranyló fényben
a Nap delel így a Hortobágy felett
és sokat látott nagy szemében ott
vágat a múltunk mokány lovaival,
táltosok dobolják hozzá a ritmust,
szerzetesek csitítanak zsolozsmázva
keresztet emelve és egy szilágysági
kis faluban az ég felé mutat a
kálvinista templom tornya, mindez
bele sűrült már Ady szemébe és mi min-
den még, melyekről verseiben vallott
fajtánkra, sorsunkra utalva meg-
maradásunk konok akarására ebben
a végzet szülte magányban, amihez
fogható se közel, se távol, mégis dacos
és rendíthetetlen a költő szeme, hogy
aki belenéz zavartan kapja el a
tekintetét, mert megérzi Ady számon-
kérő igazságát, hogy végső leheletünkig
védeni muszáj, ami a miénk és ha
valaki támadni mer Ady vigyázó
szeme állja útját, mint „őrző a strázsán”
és mögötte készenlétben ma is a versek,
melyek újra csatába indulnának értünk,
minket erősítve, legyőzhetetlenül.

A fenti vers a 2010. március 6-ai határidővel a Néző • Pont folyóirat és a Holló László Alapítvány által meghirdetett országos Holló László-verspályázat díjnyertes alkotása. A debreceni Tóth-Máthé Miklós Károli Gáspár- és Holló László-díjas író műve indítja a Kossuth-díjas festőművész születésének 124. évfordulójára megjelent, 2011. március 6-án átadott pályázati antológiát. Ugyanitt szerepelnek a különdíjas és a dicséretben részesült szerzők: a szintén debreceni Erdei Sándor, a budapesti Kelebi Kiss István, a balatonszőlősi Mentovics Éva és a dunaharaszti Szilágyi Hajni (Lumen) költeményei. Az összeállításban e munkákat olvashatjuk.

ERDEI SÁNDOR: VIHAR

(Holló László Vihar előtt című festménye alá)

---

zeng az égi óceán
dúl a szél a réten
hullni látom sorsomat
csontot zúzó légben

rejtőzik a gondolat
mint a vad a nádban
mind eltűnünk hamarost
riadt bujdosásban

kerget élőt félelem
félelem a végtől
az ostoros villámtól
a fenytű égtől

fent lánghol a magasság
remegnek a lovak
tehetetlen az isten
a búsképű lovag

Holló László grafikája

MENTOVICS ÉVA: TAVASZI FUVALLAT

Körbe-körbe kémlelt
– hogy ne sejtse senki meg...
meglepetés készül –
lábujjhegyen érkezett.

Átsuhant a réten,
majd megállt a domb fölött
– figyelte, míg a táj
ünneplőbe öltözött.

Virágok selyméből
mézillatot szórva szét,
incselkedve röppent
– nyomában zöldült a rét,

pacsirta dalára
öltött új ruhát a föld,
kiserkent a fű is,
hullámmozott a zsenge zöld.

Méhek zsongták körbe,
várták a körtefát,
s az egész domboldalt
tavaszillat szótte át.

KELEBI KISS ISTVÁN: SZÖGLETES LÓ

---

a táj apró részletei
a felszín pletykái
elrejtik a rendet
gordiuszi felhők
kusza kalászkok
mögött búvik
amit Isten teremtett

a Festő lelke látja
s mert ujjbögye
színeket tapint
és szín az illat is
amit érez
a festmény
búvópatakként érkezik
az ecset hegyéhez

és egy szögletes lóba zárva
tekintet lesz
arc
talán az Idő
szeme orra füle szája

s az egyetlen fájdalom
mindenki sikolyává épül
amint a barnából
kiüvölt a sárga

s te ott állsz
dolgaidd vakkerete előtt
tanácstalan vagy
védtelen és árva

Holló László akvarellje

SZILÁGYI HAJNI: BOMLÓ TISZTA

Messzi vihart suttog a táj,
elnyeli maga körül a levegőt.
Szemei, mint sötét árkok
isszák be a nappalok csorgó árnyait.
Homlokára vésett mély szakadékok
évszázadok elszáradt illatait őrzik,
némakövek hasadékaiban
holtcsendet szó az idő.
Éjszaka bokrosodó rügyfakadásain
fényt játszik egy csellengő hold.
Halvány menedékidőben pihen a jelen,
szigorú határok közé zsugorodik a végtelen.
Lentek mélyében búvik össze
párjával a vágató félelem.
A semmire nőtt kicsiny csendben
mozdulatlan figyel a táj,
a pillanat visszafojtott lélegzetében,
ég és föld között hullámzó tengerek,
gátakat szaggatva
villámok útjait mossák.
Lassan összefolynak az égi vászon
szivárvány színei,
elmaszatolt árnyakat vonszol
maga után a fáradt világ.
Testét gyötri a feltámadó szél,
barlangjába temeti a haldokló csendet,
harangbongású ölében ring
a fényéhes sötétség.
Bomlik a tiszta a gömbnyi cseppben,
csattanó hanggá formálódik
az égi lüktetés,
a kinyílt térben tűnik a szép,
ma nem akar játszani senki
a zuhanó tűzkarikákkal,
csak egy vén isten síró gyermeke
dörget mennyeiket a vihar kapujában

KÖVÉR JÓZSEF SZILÁGYI SÁMUEL-SZOBRA HEGYKÖZKOVÁCSIBAN

Piszkárkosi Szilágyi Sámuel református püspök Kövér József által készített mell-szobrát még 2010 júliusában avatták fel a partiumi Hegyközkovácsiban. A község templomát Szilágyi Sámuel építtette fel, s ott is temették el 1785-ben, tehát éppen 225 évvel a szobor avatása előtt. Szilágyi közbenjárásának volt köszönhető a II. József császár által kiadott 1781-es türelmi rendelet, mely alapján sorra épültek a református templomok Magyarországon. A püspök 1770-ben, Debrecenben találkozott először a császárral – olvasható a Forró László hegyközkovácsi lelkipásztor szerkesztette alkalmi kiadványban. Az uralkodó a protestánsok lélekszámáról, a gyülekezetek méretéről kérdezte őt. Rokonszenvesnek találta, hiszen később is többször beszélgetett vele. A már 60 évesnél idősebb püspök megérthette, hogy a császár 1781-ben olyan rendeletet adjon ki, melyben – bizonyos feltételekkel – engedélyezi a protestáns templomok építését. Ekkor építtette meg saját költségén a kovácsi istenházát, mely jelenleg is áll.

Nagy Orsolya tudósításában olvastuk: a hegyközkovácsi gyülekezet élen jár az erdélyi Bihar megyében a magyar vonatkozású emlékhelyek létrehozásában. A kovácsiak 2000-ben táblát helyeztek el a templom belső falára, emlékezve rá, hogy 1792 karácsonyán ott prédikált Csokonai Vitéz Mihály (kinek nevét azóta felvette a helyi iskola); a templomkertben leplezték le a világháborúkban elesettek emlékművét; 2005-ben újabb kegyhelyet avattak a múlt század derekán, a falurombolási terv egyik első áldozatának tekintett, Kovácsival határos Mezőfalva felszámolására emlékezve. Eme sorba illeszkedik Piszkárkosi Szilágyi Sámuel püspök szobrának felavatása, aki 1719. február 19-én Debrecenben született, s szolgálata végeztével vonult vissza Hegyközkovácsiba, ahol 66 évesen hunyt el. (Az egész erdélyi magyarságról elmondható: több emléktáblát, szobrot avatott a szocializmus bukása óta eltelt húsz évben, mint amennyi azelőtt 50 évig volt – mondta Dukrét Géza, a Partiumi és Bánsági Múemlékvédő és Emlékhely Társaság elnöke.)

---

*Kövér József
szobrászművész
alkotása, Piszkárkosi
Szilágyi Sámuel
bronz mellszobrának
leplezése a partiumi
Hegyközkovácsiban*

Dr. Bölcseki Gusztáv tiszántúli református püspök, a Magyarországi Református Egyház Zsinatának lelkes elnöke felidézte, hogyan került szóba a Szilágyi Sámuel-szobor állítása a faluban. Forró László azzal a kéréssel kereste meg őt, hogy, ha már Debrecen nem állíttatott szobrot az egyházkerület tudós püspökének, akkor megtenné ezt a falu, ahol elhunyt és eltemették. (A néhai püspököt egyébként az úrasztala alá temették, ám a koporsót Jakó Zsigmond professzor, félve a bombázásoktól, 1944-ben Budapestre menekítette. A templomot akkor nem érte kár, ellenben a Néprajzi Múzeumot igen, ahol elégték a maradványok.) A szoborállítás költségeit a Tiszántúli Református Egyházkerület vállalta magára. S a szobor azért került a kultúrház udvarára, hogy „a múlt lépjen ki a templomból, és annak kertjéből”, legyen meghatározója a falu arculatának,

melyet „az úgynevezett metropolisz-övezet létrehozás, és a nagyarányú városi betelepedés könnyűszerrel külvárosi lumpenvilággá zulesszhet.”

Az avatóbeszédet Csúry István királyhágó-melléki püspök mondta, kifejtve: Szilágyi Sámuel olyan egyházi vezető volt, aki megmutatta, hogyan kell egyszerre szolgálni Istent és a nemzetet, a közösség épülésére. Kövér József szobrászművész elmesélte (s erre már a *Néző* • *Pont* 2009. évi 29 kötetében is utalt, a 910. oldalon, amikor a szobornak még csak az agyagmintája készült el), hogyan (re)konstruálta, minden képi referencia nélkül, a püspök arcát. Anatómiai kapaszkodó híján nem volt könnyű dolga, mikor egy „püspökhöz méltó”, egyszerre szelídséget, szigort és tekintélyt sugárzó arcot kellett formázni. Fő célja az volt, hogy a művet néző érezze: a szoborfej átható tekintete éppen reá szegeződik.

II. JÁNOS PÁL DOMBORMŰVÉT még 2010. július elején avatták fel a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Ajakon. Dr. Kövér József bronzreliefje a katolikus templom bejárata mellé került. Ez alkalomra a templom és környéke is új arculatot kapott. A domborművet Ajak nagyközség díszpolgára Kozma Péter országgyűlési képviselő adta át.

REHABILITÁLTÁK CSERNUS MIHÁLY ENDRÓDI APÁTPLÉBÁNOST. Bronz domborműves emléktábla (Gyomaendrőd első bronzreliefje) megalkotására kapott megbízást Kövér József szobrászművész – a Csernus Mihály-emléktáblát 2010 májusában avatták fel. Csernus Mihály apátplébános volt a Népház építtetője, s a múlt évet egyúttal az Endródi Népház 80 éves évfordulójának megünneplésére szentelték. A táblát Dr. Csernus István, az építtető le-származottja leplezte le, s Iványi László kanonok, plébános szentelte meg.

100. ÉVES KORÁBAN HUNYT EL BÚZA BARNA SZOBRÁSZMŰVÉSZNÉ

Életének 100. évében, 2010 októberében hunyt el Búza Barna szobrászművész, Sarkad és Józsefváros díszpolgára, a 20. századi magyar szobrászat meghatározó jelentőségű alkotója. Búza Barna a Magyar Kultúra Lovagja, a Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt, a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje, a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztii keresztje kitüntetésekkel volt.

Halálának idején még állt utolsó kiállítása a soproni Lábasházban, ahol újabb munkái is szerepeltek. December 30-án lett volna 100 éves, de az idős művésznek nem szűnt meg dolgozni: nem sokkal korábban avatták föl Budakalászon a Klebelsberg Kunóról mintázott mellszobrát. (Ebből kapott példányt a lakiteleki népfőiskola s a pesthidegkúti Kultúrkúria.) A számos köztéri szobor, síremlék és kisplasztika, valamint a több mint 100 érem mellett azért volt emblematikus mű ez utóbbi – írta nekrológiájában P. Szabó Ernő művészettörténész –, mert „nemcsak a magyar művelődés egésze, de saját személyes sorsa formálódásában is meghatározó szerepe volt Klebelsbergnek.” (A kultuszminiszter engedélyezte, hogy 18. születésnapja előtt, érettségi nélkül megkezdje tanulmányait a Magyar Képzőművészeti Főiskolán. Később is figyelemmel kísérte sorsát, s halálos ágyán meghagyta feleségének, hogy törődjön vele.)

A vésztői ifjú művész ígéretes pályakezdése, majd a római ösztöndíj után a nyilasok munkaszolgálatra küldték, a kommunisták lefoglalták a műtermét. Fel akart hagyni

az alkotással, de tapasztalataira szükség volt a Művészeti Alap megszervezéséhez. Hiába kapott újra több munkát, az egyházi megrendelések sokat segítettek (*Jó pásztor* főoltárszobor – Prohászka-bazilika; *Keresztút* – püspöki bazilika, sümei ferences rendi kegytemplom; a herendi porcelán *Pieta*, melyet a világ számos helyén kiállítottak, s köztársasági elnöki ajándékként kapta meg II. János Pál pápa; VI. Pál pápa életnagyságú szobra – Klempa Sándor veszprémi püspök megrendelésére; s több Kálvin-ábrázolása ismert).

Búza Barna Kálvin-plakettje

Búza Barna másfélszeres életnagyságú Kálvin-szobrát Budapesten, a Kálvin téren állították föl. Kun András Nándor lelképásztor a *Reformátusok Lapja* fotóriporter-újságíró munkatársaként – id. Hegyi Füstös István megbízásából – találkozott Búza Barnával. A több mint 60 köztéri mű mellett a Százados úti műterem kisplasztikáinak, domborműveinek, érmeinek társaságában, a művészsel beszélgetve győződhetett meg arról, hogy „ennek az életnek az alapgallamát a szeretet, a reménység és a hit alkotta”, s hogy „az alkotó ember szabadsága a világtól való szabadság ugyan, de nem Istentől való függetlenség.” A művészet. „istenarcú tevékenység”. Kun András Nándor írja: „A kimondhatatlan – vagy kimondani tilos – kifejezésére a művészet formanyelven minden időben kitűnő eszköz. A gondolatokat nem lehet elfojtani, a gondolkodó ember veszélyes minden elnyomó és embertelen rendszer számára, de a keresztyén gondolkodó ember még ’veszélyesebb’, mert a gondolkodás képessége még nem jelent erkölcsi tartást, manipulálhatatlanságot, de a Krisztus-követés az olcsó megalkuvásokat ugyanúgy lehetetlenné teszi, mint az áruló, mindent kiárusító, elvtelen kompromisszumokat.”

2000-ben évtizedes álma vált valóra az egész alakos Kálvin-szobor felállításával. Amikor a szobor gondolata megfogalmazódott benne, a műhelymunka kiemelkedő eredményeként született meg a Kálvin-plakett is, melyet 1991-ben a Magyar Reformátusok II. Világtalálkozójának s konferenciájának jeles vendégei kaptak meg.

Hegyi Füstös István a *Confessio* 1993/2. számában – s immár nemcsak a plakett, de az akkor még nem valósult köztéri szobor-makett ismeretében is – írta a törzsökös református családban született Búza Barna Kálvinjáról:

„Plakettjét szemlélve úgy tetszik, ez a Kálvin képmás valósággal összegezése az eddig való portréknak. Reformátorunk puritánságát mesteri módon kifejezik az egyszerű geometriai formák. Emberi derűjét pedig a szögletes merevséget kedélyesen oldó, játékos domborulatok az arcon, az ívelő sapkatetón, s a jelzésszerűen rovátkolt szakállon. A domborművön – ha avatott kezű művész készíti – egyszerre érvényesül a rajz kecsessége és a szobor magasztossága. A Kálvin plakett lapos térbeli kiterjedésébe Búza Barna belerejtette a harmadik dimenzió mélységét is.

(...) A Kálvin-plakett lenyűgöző, nemes művű mestermű, tenyérnyi méretében is nagyszabású alkotás. A szellem és szellemesség belső, titkos erővonalai vetülnek a felszínre. Minden vonal és forma ellenállást legyőzve kerül rajta nyugvópontra. A fej tömören kidolgozott mozgalmassága és a körül való tér simasága békés egyensúly jó érzését kelti. A Kálvin-portrét körülvelő betűk és évszámok szerves tartozékai a képek: fényudvarként keretezik a teret.

A domborművű emlékérem elkészülte után érthető, hogy a mester körplasztika tervben is leróta Kálvin iránti tiszteletét. (...) Kálvin alakja élő felkiáltójel; ruhájának sima tagoltsága a földtől fölfelé, a fej irányába ragadja a tekintetet. Egyszerűsége nem szimplaság; az a kevéske redőzés, amely a karokat és a vállrészeket díszíti, ellensúlyozza a lenti részek tudatos hangsúlytalanságát. A test tengelyének kevéske elfordulása a Biblia felé: az iránytűnek a mágneses pólus felé irányultságára emlékeztet. Benne van ebben a finom mozdulatban a reformátor munkásságának ’betájolódása’ az örök értékek felé.

Az se véletlen, hogy a Szentírást pontosan a szív magasságában öleli magához. Jobb kezének oldalt nyugtatása mozdulatlanságában is ígéri a tettekészségből fakadó erőfeszítést. A mozzanatok itt: ércebe szilárdult mozdulatok lesznek...”

Kilenc kárpátaljai magyar és ukrán, munkácsi és kijevei képzőművész részvételével, Micska Zoltán, az Ukrán Köztársaság Érdemes Művésze (2000) és Kiváló Művésze (2006) vezetésével, Andrej Csebekin, a Kijevei Művészeti Akadémia elnöke koordinálásával az idén január 8–18. között indult újra a nemzetközi képzőművészeti munka a fürdővárosban. A bemutatkozó kiállítást január 15-én nyitották meg az *IN Hotel* konferenciatermében – a művészek itt szálltak meg, s alkottak a tábortéje alatt.

A tulajdonos és ötletgazda, dr. Ináncsy Miklós elmondta, hogy a szoboszlói önkormányzat közreműködésével a jövőben minden év januárjában meg kívánják rendezni Hajdúszoboszlón a *Kárpát-medencei Művésztelepet*, s erdélyi, délvidéki, felvidéki s természetesen magyarországi alkotókat is be kívánnak vonni a munkába. A mostani résztvevők közül *Micska Zoltán* (aki két állami díja után tavaly az ukrainai Országos Képzőművészeti Triennálé ezüst diplomása lett), a szintén munkácsi *Iváncsó András* (az Ukrán Köztársaság Érdemes Művésze) és a kijevei *Andrej Csebekin* mellett itt volt az ugyancsak a Cívis művésztelepről ismert *Andrej Bokotey* és a keramikus *Dmitrij Tkacs*. A további négy kijevei, a híres akadémiai hagyományokat képviselő résztvevő közül kiemelkednek az *Olihov* művész házaspár alkotásai.

Fent: Andrej Csebekin grafikája;
alatta: Kárpátaljai hangulat I–II.
– Micska Zoltán festményei;
jobbra lent: Iváncsó András Csendélete

A FÉNY „TUDÁSA” ÉS A JELEN IDEJŰ EMLÉKEZÉS

POTYÓK TAMÁS (A LEGÚJABB HOLLÓ LÁSZLÓ-DÍJAS FESTŐMŰVÉSZ) KIÁLLÍTÁSA
MÁTÉSZALKÁN, A SZATMÁRI MŰZEUMBAN

A debreceni Kölcsey Ferenc Református Főiskola vizuális kommunikációs előadásain Potyók Tamás egyik festményének reprodukciójával szoktam illusztrálni, hogy noha a képnek is lehet elbeszélhető tartalma, ha mégoly aprólékosan s érzékletesen írjuk is le, hogy mit látunk a festményen, az interpretáció soha nem idézheti fel a kép élményét. A képzőművészeti alkotás egyik lényegi, esztétikai meghatározója ugyanis nem az, hogy elmeséli a történetet, bemutatja a helyzetet, illusztrál (vagy kifejez) valamilyen élethangulatot, esetleg indulatot, hanem az, hogy eredeti élményt teremt a nézőben.

Potyók Tamás tiszta, következetes, hagyománytisztelő, egyúttal a képek figurális megformálásában is modern szemléletét és útját választotta az élményteremtésnek. Legelső mozzanatként kiválasztja az ábrázolás tárgyát. A tárgyválasztásban nem kíván meghökkenteni: csupa olyan motívumot és környezetet emel be a képbe, amely körbevesz bennünket, legyen szó természeti tájról, állatokról, épületről, emberekről és/vagy tárgyi eszközökről.

Nem fél attól sem, hogy olyan hagyományos műfaji megnevezésekkel illetjük képét, mint csendélet, akt, tájkép vagy zsáner. – Nem fél, mert alkotói eredetiségének vertikális iránya van. Képes arra, hogy kiemelje az ábrázolást a műfaji keretek közül, megtartva azok jellemzőit, s a témában való elmélyülés is szellemi indíttatású.

Hogyan éri el ezt Potyók Tamás? Felidézem ifj. Gyergyádesz László művészettörténészt, aki szerint: az élet leghétköznapiabb mozzanataiban rejlő monumentalitást mutatják be a Potyók-képek.

Másrészt: az „élővé vált szobrok” a figura plasztikusságának és a háttér dekoratív, geometrikus síkjának találkozását érzékeltetik. Bényi Árpád szerint: „formaképzése rátalált az anyagszerűség hétköznapi béklyóiból a színrímek és dallamok” magasabb szintű hangzásvilágára.

A figura és geometria egyedi összhangját a művész mesterségbeli hagyománytisztelete segíti. Itt kell kiemelni az ornemens (dekoratív) tradíciót: felhasználja Potyók a népművészeti jelet is, ornemens rendszert alkot, allegorikus keretet ad munkáinak.

Potyók Tamás: Békás szoros

A művészetéről szóló kritikák kiemelik kislányáról festett sorozatát. Különösen érvényes itt a fent megfogalma-

zott láttatási mód. Akár a *Havat gyűrő*, akár a *Szobron ülő* lányról van szó, Potyók Tamás kimerevít egy pillanatot az időből. Gyergyádesz szerint ugyanúgy ott van a „lét-nemlét közötti lebegés”, mint ahogy a gyermekalak szinte élővé vált szoborként hat.

Potyók Tamás: *Lehajló*
(barnapapír, ceruza);
Jobbra: *Fehérruhás*

Ám az időt is megállító mozdulatlan-
ság az időből kiszakító önfeledtségre is
utal. Megszűnik minden távolság a lét-
formák, a tárgyak, a cselekvések között.
Jól kifejezi ez a szemlélet saját művészi
alapállását is. A gyerek figuráján ke-
resztül maga kerül közvetlen fizikai,
megismerő kontaktusba (szellemi-lelki
viszonyba) az anyaggal.

Elsajátítja a tárgyasító emlékezős
művészi alaphelyzetét. Mindig minden
jelen idejű, a világ dolgai közt nincse-
nek nagy távolságok, csakúgy, mint a

művészettörténeti örökség értékpontjai
között. A realizmus ellen is tiltakozó
szecesszió jól megfér tiltakozása tárgyá-
val, impresszionizmus és szimbolizmus
is megbékül egymással, a realista keret
és a népművészeti ornemens, a szobor-
szerűség és a „plüss-puhaság” is foko-
za egymás hatásait.

Bognár Zsófia értelmezésében a gyer-
mekkori ártatlanság közhelyes toposza
helyett a szemlélődés, a mindent meg-
ismerni vágyás nézőpontja kerül előtér-
be. „A legegyszerűbb mozdulatok miti-
kus méretűvé növelésével (...) már-már
a létezésen túli atmoszféra teremődik.”

Emlegettük a vertikálitást, és itt érke-
zünk el az emberi motivációk modelljé-
hez. Az alsó szinten a fizikai szükséglet-
ek állnak („*Ehess, ihass, ölelhess, al-
hass*” – írja József Attila). Ezt követi a
biztonság, a közösségigény, az elismerés,
a kognitív és esztétikai, a tudásra és
szépségre vonatkozó szükségletek hal-
maza. Majd az önmegvalósítás és a
transzcendencia iránti igény. Ez azt

jelenti, hogy az ember magát a létezését, létezése módját és célját kívánja megérteni. („*A mindenséggel mérd magad!*” – olvassuk József Attila sorpárjának második részét.)

Potyók festészetében tehát a leghétköznapiabb dolgokon keresztül kívánja megérteni a létezést magát. Ehhez újra fel kell fedeznie a világot, bizonyos értelemben vissza kell változnia gyermekké. A költő a már idézett *Ars poetica* című versben ír a „*mesék tejé*”-ről és a növekedésről. Itt jelenthetjük ki, hogy ez a művészet talán azért fordul vissza a gyökerekhez és hagyományokhoz, mert nem feltétlenül a *több tudást*, sokkal inkább a *mélyebb tudást* tartja fontosnak. S a mélység iránya nem lefelé, hanem föl-felé hatol, a mélyebb tudás mindig fent van, a transzcendens mezőben.

Potyók Tamás: Torda

A kritikákban gyakran visszatér a művész ars poétikájában idézett hagyomány jelentésének megfejtése. Bognár Zsófia szerint az Erdély-képek jellemzik legjobban a térszemléletet, az egymásba fordított tereket, a két- és három dimenzió egymásra vetítését. „A színek dinamikus erejében oldódik fel a plaszticitás és a fény-árnyék festés hagyományos paradigmája.” Így a képeken megjelenő fény maga a visszatükrözött energia lesz.

Potyók tehát nem annyira a tárgyban, mint inkább a festői probléma megoldásában kívánja önmagát is értelmezni. Ezért nem lehet egyértelműen azt mondani az önábrázolásra is emlékeztető,

„Keresztviselő” helyzetekről sem, hogy ars poétikus képi metaforák lennének.

De a rejtett metaforákkal szívesen dolgozik, ez adja aktképeinek különlegességét is. A díszítő motívum elidegenít magától a testtől, nagyobb hangsúlyt kap a meztelenség és a halál párhuzama. Hasonló rejtjelezés figyelhető meg az évszakos allegóriákban, de az úgynevezett városi vagy hortobágyi zsánerekben is.

A hagyomány újraértelmezése vonatkozhat tradicionális festéstechnikára, a népművészeti motívumok alkalmazására, a „megelőző korok ábrázolástechnikai újításainak továbbértelmezése”-re. De a hagyomány gyökere mindig a helyből, az otthonból, a belakott tértől ered.

Ezt az otthont nem feltétlenül a konkrét város, az utazás emléke, a történeti hivatkozás adja meg Potyók Tamás számára. Az ő otthona, belakott tere maga a szín, a forma, a két dimenzióban megjeleníthető, szakrálissá vagy transzcendenssé emelt tér. És amíg a színnel, a formával, az anyaggal hadakozik, ő maga is emelkedik.

A NŐ KÉRDEZI

Madaram, hova nyílt csőröd?
Liliomszirmok dalodat
beporozzák, s őrzöd az ében-
mély sóhajom is, ha a méh
szárnyán tovaszáll vörös
égben, megbabonázni a szűz
csacsogású hajnalokat?
Telehinti-e harmat a bőröm,
ha remegve, a pillám sűrűjében
bujtatom illatodat, s össze-
szorítva a combot, a csípőt
altatva csalom majd vissza
a méhet, liliomporral szórva be
ágyam, kirügyezve a telt-pihe
dombok bíbor udvarában
dalodat, gyönyörű madaram?

Potyók Tamás: Akt

*Potyók Tamás
festőművésznek
három nappal a
2010. december
13-ai, mátészal-
kai, áttekintő
kiállítása előtt
nyílt meg Debrecen-
ben, a Kölcsey
Központ Bényi
Árpád Galériájá-
ban a „Városi
tájképek” című,
új munkáiból
rendezett tárlata.*

„Épített környezet, ember és épület, tér és táj viszonyai – a kiállítás Debrecen, Róma, Velence és Erdély személyes élményeken alapuló részleteit mutatja be a dekoratív festészet eszközeivel” – olvasható a tárlat ajánlásában

(Lenti reprodukciónkon Potyók Tamás Táncosnő című, egyik új festménye látható)

POTYÓK TAMÁS LAUDÁCIÓJA
A HOLLÓ LÁSZLÓ-DÍJ ADOMÁNYOZÁSÁNAK INDOKLÁSA

A Holló László-díj Kuratóriuma képzőművészeti tevékenysége elismeréseként Holló László-díjat adományoz Potyók Tamás festőművésznek.

Potyók Tamás nemcsak a kelet-magyarországi régió, de a kortárs magyar képzőművészet fiatal-középgenerációjának is kiemelkedő alkotója.

1971-ben született Debrecenben, festészeti ismereteit a Medgyessy Képzőművészeti Körben alapozta meg. 1995-ben festőművészként diplomázott, majd elvégezte a képzőművészeti egyetem mesterkurzusát. Több művésztelepen vett részt (Berettyóújfaluban, Tihanyban, Mártélyon, Berekfürdőn, Vámospércsen, Erdélyben: Gyergyószárhegyen, Makfalván). Tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének és a Magyar Festők Társaságának.

1995 óta egyéni kiállító művész – Debrecen mellett bemutatkozott Győrben és Kecskeméten is, a Cifra Palotában. Két-két alkalommal kapta meg a debreceni őszi és tavaszi tárlatok nivódíját, a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének díját a debreceni Országos Nyári Tárlaton érdemelte ki.

Olaj- és pasztellképeinek, valamint grafikáinak tematikájában tájképek, csendéletek, aktok, illetve figurális évszak-allegóriák szerepelnek – és Holló Lászlóhoz méltó módon: finom, mély érzékenységgel alkotja a gyermekábrázolásait.

Vallomása szerint „dekoratív realizmust” képvisel.

Kompozícióit igyekszik világosan megfogalmazni, „és ezt a kézműves

műgondjával kivitelezni”. Mindezzel együtt „az élet leghétköznapibb mozzanataiban rejlő monumentalitást mutatják a Potyók-festmények.

Mestere és mentora, Bényi Árpád a képterek hitelességét, az etikai energiák meggyőző erejét, Potyók Tamás műveinek szakrális auráját, a szellemi energiától sugárzó figurák erejét emelte ki.

A népművészeti motívumokat és a hagyományos festői témákat is modern képi világba emeli. Az őszinte önkifejezésre, a figurális képben is hiteles szellemi korábrázolásra törekszik a hagyományt és az újítást kiválóan ötvöző munkáiban.

A Holló László művészi örökségét is tiszteletben tartó és szemléleti elveit követő munkássága, képzőművészeti tevékenysége elismeréseként Potyók Tamás festőművészt a Kuratórium Holló László-díjjal tünteti ki.

*Ujváry Zoltán professor emeritus,
dr. Cservenyák László, a Szatmári
Múzeum igazgatója, Potyók Tamás
Holló László-díjas festőművész*

A MEGBOCSÁTÁS ETIKÁJA ÉS A MŰVÉSZI TEREMTŐERŐBE VETETT HIT

BARÁTH PÁL FESTŐ- ÉS GRAFIKUMMŰVÉSZ 60. SZÜLETÉSNAPI TÁRLATA
A DEOEC ELMÉLETI GALÉRIÁJÁBAN

Az *esendőség* és *áhitatosság* jelzőkkel illette Arany Lajos Baráth Pál munkáit, egy még 2003-ban rendezett kiállítása alkalmából, mondván, hogy a meztelen (hétköznapi) figura esendő, ám a mozdulatok mögött ott van az áhitatosság.

Baráth Pál egy újságírói kérdésre válaszolta, hogy az akt és az úgynevezett Don Quijote-ség a kedvenc témái közé tartozik – értve alatta, hogy mindkettő kihívást jelent a művész számára, de a fentebb említett két kulcsszóra is rímel a témamegnevezés.

A meztelen figurában a kacér kiszolgáltatottság és az etikai önvédelem konfliktusa, a Don Quijote-paradigmában pedig egy stílustól független romantikus (mondhatni: lírai) képzeletvilág, mint naiv áhítat, és az esendőségen túlmutató, bukásra ítélt – mert hamis – identitáskonstrukció áll szemben egymással. Sőt, bizonyos értelemben a meztelenség is afféle donquijotizmus, a búsképi lovag pedig folyton lemeztelenül a képzeletvalóság peremén egyensúlyozva.

Hogy miért idézem föl e kettős (párhuzamos) motívumot, amikor ebben az összeállításban konkrétan csupán a meztelenség jelenik meg, illetve együtt hangzásuk leginkább grafikai kontextusban érvényesül? Mert az esendő áhítat (más kifejezéssel: a groteszk bájosság) szintén jellemzi Baráth Pál művészetének itt látható keresztmetszetét.

Ebben a szemlében a csendéletektől és enteriőröktől, a városi tájképeken, figuraábrázolásokon keresztül, az aktokig és expresszív látomásos kompozíciókig, a forma- és gondolatjátékokig a legtöbb visszatérő téma, motívum, szemléleti jegy feltűnik – noha a kiállítás nem minden

eleme tükrözi arányosan az életműben megfigyelhető hangsúlyokat.

Ennek egyik oka, hogy alkotónk inkább szűkre szabta válogatását, viszont annál intenzívebb lett a belőle sugárzó erő. Másrészt (talán egyetlen nagyméretű képtől eltekintve) nem kívánt kölcsönkérni régebbi festményeket, miközben tudjuk, hogy elsőrangú Baráth Pál-képanyag van magángyűjtők birtokában. Harmadrészt: kisebb teret hagyott az olaj- és pasztelképek mellett a tusgrafikáknak. Ám nem szabad elsuhanunk a tény fölött: bizonyára az egyik legtermékenyebb debreceni grafikusról van szó, noha ő maga nem hivatkozik ezzel.

Baráth Pál: Akt mélyhúron

Úgy két évvel ezelőtt mondtam, hogy régen várta a közönség Baráth Pál újabb kiállítását. Akkor egy 32 darabos grafikai anyagot láthattunk tőle az Aranybikában, majd bemutatkozott Nádudva-

ron, s egy másik kollekcióval a Benedek Elek Könyvtár galériájában. Évekkel korábban iskolagalériákban állított ki – amit rajztanárként is fontosnak tartott, nemcsak az önreprezentáció, de a vizuális nevelés szempontjából is.

*Baráth Pál: Ülő akt
Mosdó (jobbra, lent)*

Anélkül, hogy most, a 60. születésnap apropóján, hosszabb biográfiai visszatekintésbe kezdenék, annyit meg kell jegyezni, hogy az 1970-es évekig visszanyúló festői keresztmetszet ötlete már 10 évvel ezelőtt megfogalmazódott. Az akkori műtermi válogatásból felbukkan néhány jellemző életműdarab. Tusgrafikáiból is sokrot kapunk, noha ilyen lapjait a művész rendszeresen bemutatta az általa látogatott művésztelepek kiállításain.

(Hortobágyi Nemzetközi Művésztelep, Derecskei Grafikai Művésztelep, Szolnoki Tisza-ligeti Nemzetközi Mű-

vésztelep, Hajdúsági Nemzetközi Művésztelep. – Egy alkalommal Derecskén meghököltem a két hét termése láttán: nagyjából 2-300 új grafikát lapoztam végig, s idő hiányában egy mappára még sor sem kerülhetett.)

Itt viszont újdonság a nagyobb méretű lapok szerepeltetése. A mindennapi ujjgyakorlatoknak számító rajzok a nagyobb méretben intenzív koncentrációt kívánnak. Ugyanazt az ökonomikus sűrítést igényli a kompozíció, de a felület kihívása hosszabb és lélegzetűvé teszi a megvalósítást.

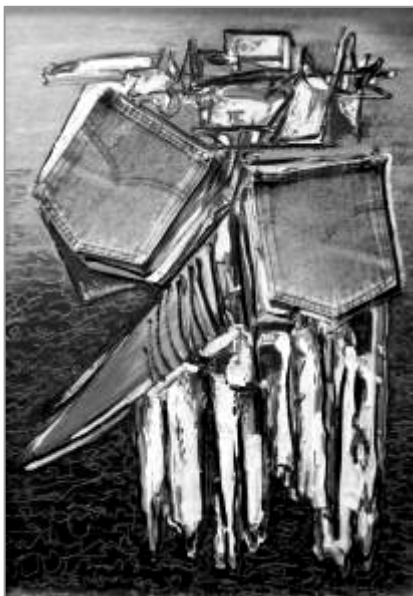
E művek nem úgy születtek, mint az illusztrációs grafikák és azok a lapok, melyekből több sorozatot láthattunk az *Élet és Irodalom* vagy az *Alföld* folyóiratokban (s számos versillusztrációját ismerjük). Ezekre azt mondja a művész: itt nincsen „elrontott vonal”, mert „az a vonal már egy másik gondolat”. Itt viszont egy autonóm gondolatnak kell érzéki vonallá, a vonalnak mozgássá, a mozgásnak pedig történetté válnia.

Említettem, hogy egyes korszakok talán a jelentőségüknél kevésbé reprezentáltak. Magam szívesen láttam volna még többet a '90-es évek első felében Baráth Pál művészetét jellemző, a groteszk látást, a kritikai hangot sem nélkülöző expresszív költőiséggé emelő ciklusból..

Az expresszív szürreális festmények éles társadalomkritikát rejtenek, de meghatározó bennük az önirónia is. Olykor a „gyilkos önirónia” – mint az *Önmagam megkísértése* című képen. Ide illeszthető a transzpozíciós kritika, mint a *Lányok a tüdőszűrőn* című grafikánál, vagy a deszakralizálásba oltott szembesítés a *Bukott angyal* című képen.

Közös jellemző a megbocsátás gesztusa. Baráth Pálnál ez soha nem egyenlő a felmentéssel, inkább az esendőség felés beismerése. Morális alaphelyzetéből adódóan, éppen a megbocsátás révén menekül meg az esendő a bukástól.

A szűzlány álma (fent)

Mosakodás után (balra, lent)

Jobb oldalon, balra fent:

Verset memorizáló lány

Jobbra, lent:

Festőállvány

Baráth Pál olajfestményei

A hamis identitáskonstrukciótól ugyanígy megmenekíthet a Don Quijótét jellemző képzelet teremtő erejébe vetett hit. Egyszerű logikai következtetésként: a művészi teremtésben való hit egyenlő a megbocsátással. Semmi olyan nem bukhat el végérvényesen, ami méltó arra, hogy művészi életanyag legyen. Így a botladozásokat ugyanúgy megbocsáthatóvá teszi a hittel teli művészi alkotás, mint a vallásos penitencia.

Igazi művészetvallásról beszélhetünk Baráth Pál esetében – miközben nem ölti magára a külvilágnak szóló jámborságot. Azt viszont nem tagadja, hogy miben hisz. Végso soron abban, amire vágyakozik. Tehát nem különbözik a többi embertől, csak éppen a vágyakozás céljához vezető útja nem hétköznapi. Mondjuk ki bátran: Baráth Pál is a harmóniára vágyik. De képein nem magát a harmóniát mutatja be – s igen szerencsés, hogy eleve kerüli az idillt vagy az illúziót az ábrázolásban –, hanem mindazt, ami akadályozza ennek a

vágyának a beteljesülését. Például a szerepjátékokat, a magányt, az önmagát deformáló, vagy deszakralizáló képmutatást, örömhajtás helyett a kéjsóvárságot. Vagy amit néhány aktfestménye, illetve női figurája is kifejez: a szabadsághiányt.

Sokszor az abszurd címadással is jelzi a „helyzet drámaiságát”. Mégsem beszélhetünk szoros értelmében vett drámáról (tragikumról): az értékvesztés csak az önjelölt hősöket illeti.

Óvatosan jegyzem meg: noha Baráth Pál a mesterek és művészpéldák között mindig megbecsüléssel beszél Félegyházi Lászlóról, de az ő örökségét csupán a pasztelleken látjuk viszont. A figurális festményábrázolásokra, de az enteriőr- vagy tárgy-csendéletekre is jellemzőbbnek érzem a Holló László-féle expresszivitást, melyben nagy szerepet kapnak a faktúra érzéki, formai és fényértékei, valamint a nem egyszer antropomorfiázható tárgyak szimbolikus jelentései.

Baráth Pál: Enteriőr

Végül pedig méltatni szeretném azt a gesztust, hogy 60. születésnap kiállítását Baráth Pál nem sajátítja ki önmagának. Ugyanis mind a négy gyerekének bemutatkozási lehetősége nyílt az édesapával. Gergelyt a megnyitó előtt hal-

lottuk kürtön játszani. Zeneakadémiai jövőjéhez bizonyára hozzásegíti a növendéki alázat és a művészi hivatástudat, a rengeteg gyakorlás mellett az is, hogy a kürt kategóriában első díjas lett a zeneiskolák országos versenyén.

A legidősebb gyerek Viktória, három komoly festményét láttuk az apa munkái között. Szegeden szerezte első diplomáját francia-rajz szakon (a másodikat most szerzi, két gyerek mellett), a jogon. Amikor Párizsban élt, ígéretes pálya nyílt előtte képeivel. E munkái közül, a konstruktív realista alapú festmények mellett, épp a párizsi, konstruktív posztimpreszionista festménye emelkedik ki. (Talán ezzel is pótolva azt, hogy az apa válogatásából hiányzik a nagy szerelme, a sokat festett város, Párizs.)

Nóra 11, Lóránt 8 éves – ők a rajzaikból készült animációs filmekkel vesznek részt a kiállításon. A gyerekrajz minden bája, őszintesége és elfogulatlansága, de gazdagon áradó fantáziája is megjelenik: a maguk alkotta figurák életre kelnek, és megírják saját történetüket. E kis történeteikkel búcsúzzunk el – talán így kezdte egykor Pali is.

---

*Baráth Viktória:
Párizs*

RÓMAI KÉPEK

GONDA ZOLTÁN KIÁLLÍTÁSA A MÉLIUSZ KÖZPONTBAN

Milyen Róma? – A kérdést föltehetjük úgy is, hogy a város tulajdonságait faggatjuk. De azt is kérdezhetjük, vajon melyik Rómát látjuk. Róma is ama városok közé tartozik, melyekről van sztereotípiaképünk, szerencsésebb esetben már jártunk ott, sőt, ismerjük valamelyest. Nos, Gonda Zoltán debreceni Méliusz Központban decemberben nyílt kiállítása azt bizonyítja, hogy az igazi művész mindig a saját képére formálja a várost.

Gonda Zoltán olyan Rómát adott nekünk, amilyen maga, amilyenné a festő változott Rómában, amilyenné Róma változott attól, hogy Gonda Zoltán rátalált. Kiválóan bizonyítják e művek, hogy az utazás (úti élmény) legalább annyira szól önmagunk kereséséről, mint amennyire arról, hogy a kívülünk létező világot ismerjük meg. Gonda Zoltán azonban tudja, hogy a rajtunk kívül létező világnak számunkra csak akkor van értel-

me, ha nem kívül – sokkal inkább benne vagyunk. És nem az a fontos: a művész mit látott Rómában, hanem az, hogyan látta. – Milyen Róma? Szellős és eses, de emléket zsúfoló és angyalos, szerelmes, mint a Kékszakállú, nagyot lélegző, lassú múlt – és szapora lüktetésű álom; nem is annyira a látvány, mint az önkiteljesítő képzelet...

Gonda Zoltán római festményeiből

**„ALFÖLDI SZÜRREALIZMUS”? – BURAI ISTVÁN FESTŐ- ÉS GRAFIKUMMŰVÉSZ
 „KERESZTMETSZET” CÍMŰ KIÁLLÍTÁSA A DEBRECENI MŰ-TEREM GALÉRIÁBAN;
 ÚJABB KÉPEINEK TÁRLATA NAGYVÁRADON, A PARTIUMI EGYETEMEN**

Burai István az idén tavasszal 60 éves. *Keresztmetszet* című kiállítása viszont nem az elmúlt mintegy négy évtized alkotói áttekintése az időben, mert csak az utóbbi nagyjából tíz évből merített: a 35 kép (akril festmény, vegyes technikájú mű és grafika) mellett 7 plasztikája és kerámiafestménye szerepel a válogatásban – míg a '90-es évek reprezentatív nagyképei hiányoznak. *Keresztmetszet* a kiállítás azonban ama értelemben, hogy ebben az évtizedben beérett minden korábbi kezdeményezés.

Burai létrehozta saját stílusát: azt alföldi szürrealizmusnak is nevezi – itt az „alföldi” a tematikára, a „szürrealizmus” a látás- és megjelenítés-módra vonatkozik. Ez azonban így, leegyszerűsítve, nem fedi a valóságot. Mert Burai István, noha jól érzékelhetően merít az alföldi tematikából, a tájat vagy környezeti, emberi és tárgyi rekvizitumok

helyett egy olyan lelkületet jelenít meg, mely a pszeudo-történelemben ölt testet.

E kitalált, az olyan-mintha-történelmet mítosznak nevezjük. Szereplőit (rituális keretekben őket folyton fel-, cselekvéseiket megidézve) valóban életre is tudjuk kelteni. Burai ehhez a saját mítoszban archetipikus funkcióval felruházott szimbólumokat teremt meg: lovat és madarat, aszszonyt, bohócot s királyt. E visszatérő figurák ismétlődnek és variálódnak a képeken,

különböző helyzeteket és viszonyokat illusztrálva, egyben mindig viselkedés- és cselekvésmóddal kínálva. Hiszen a mítosz szerepe elsősorban az, hogy eredetmagyarázatot adjon, olyan példát állítva, melyet (allegorikus volta miatt) alkalmazni lehet az aktuális létben. E pseudo-történelem árnyalja a stílus megnevezésekor (jobb híján) talált szürrealizmus kifejezést. Az alakok nem a földön állnak, hanem elemelkednek, lebegnek: a kitalált időben.

A művész emlékezetet teremt. De őrzi a történelmi s társadalmi hagyományokat, a táji adottságokat, kulturális és erkölcsi kánont is. Korábbi királyportré-sorozata, pannói és üvegablakai magukon viselik az ikonográfiai hagyomány jeleit, de a konkrét motívum egy érzelmi átváltozáson megy keresztül.

Mert Burai István művészetében (noha művészetszervezői tevékenységében épp a racionalitását s mérlegelő készségét emelik ki a kortársak) igenis meghatározó az érzelmi elragadtatás. Ezzel minősíti át és teszi sajátjává a jelképi adottságú motívumokat. Felismeri ugyanis, hogy a jellé válás szakrális folyamatában nélkülözhetetlen az egyfajta szellemi-lelki megemelkedésre való képesség. Vagy nem is felismerés ez, hanem ösztönös adottság?

Burai egyszerre lendületes és árnyaltan finom (lírai-expresszív) mozdulataiban, a látomásrögzítő, máskor magát a látomást megteremtő-előidéző festőgesztusban őrzi a lélek kiszakíthatóságának fájdalmát. A rá másrészt szintén jellemző lírai groteszk alkotói viselkedésmód pedig annak is eredménye, hogy megéri a vágyak irányítására való törekvés és a vágyak elrendeltetése közötti feszültséget.

Burai István munkái a nagyváradi kiálltásról; a debreceni tárlat meghívójával

Burai képein az is fontos, hogy mit nem mond ki a művész. A szereplők közötti kapcsolatban sokszor csak az elképzelt figurát és annak látomását, mint hiper-fikciót komponálja egységbe. A mitikus-legendás-balladai hangnem hagyományt és modernitást ötvöző szerkezeti olvasatvariációként kínál ikonográfiai motívumtársításokat. S még csak nem is kell megjelenítenie a keresztet, hogy érezzük: a feláldozás szépséges fájdalma a sorsunk. S hogy időnk soha nem lesz addig, míg nincs emlékeztünk.

AZ ELTÚNT FÉNYKÉP

(Részlet a BABONAKÖRÖK című, készülő regényből)

I.

1.

Bertalan akkor mondta ki, hogy gyanúja beigazolódott, hogy Rozália mégiscsak boszorkány, amikor a lány képe eltűnt a fotóról.

A közeli bevásárlóközpont műszaki áruházának egyik új szolgáltatásként üzembe állított automata fényképanyomtatójából szép rendben jöttek elő az albumba szánt felvételek: többnyire fiatal nők arcai és fenekai sorakoztak a fotókon.

Bertalan a nézéseket és a járásokat gyűjtötte.

2.

2004 nyarát írtuk, s Bertalannal nem sokkal korábban, egy szoborkiállításon ismerkedtem meg. Akkor még nem tudtam, hogy ő is a kiállítók között van. Amikor az ismerősöm megjegyezte, hogy legérdekesebb munkáknak azokat a szobrokat találja, melyek arcformájú női feneket ábrázolnak, valaki megszólalt mellettünk.

„Ezek fenékformájú arcok!”

„És, mi a különbség a kettő között?” – kérdezte az ismerősöm, az idegenhez fordulva, de én válaszoltam helyette.

„A viszonyítás alapja. Nem mindegy ugyanis, hogy az archoz hasonlítjuk-e a feneket, vagy a fenékben keressük az arccal való hasonlatosságot.”

Az ismeretlen bólogatott, aztán szótlánul odébb is állt, nem kívánt belebonyolódni a beszélgetésbe.

Néhány nap múlva megjelent a kiállításról szóló kritikám egy országos lap kulturális rovatában. Elfelejtettem mondani, hogy mellékfoglalkozásként már akkoriban is kritikusként dolgoztam. Főfoglalkozású kritikus – ilyen nem létezik, pontosabban, nem tudtam volna elképzelni magamat ebben a szerepben. Az ilyen embernek tele van az élete keserűséggel, mindenben csak a kifogásolni valót keresi. Én azonban szórakozásból írtam kritikákat.

Eredeti végzettségem szerint matematikus vagyok, de tudománytörténeti előadásokat tartok az egyetemen. A tudománytörténet vitt közelebb a filozófiához, onnan már csak egy lépés volt az esztétika, és észre sem vettem: az egyik, Leonardórol szóló tudománytörténeti cikkem már nem a „tudomány”, hanem a „művészet” rovatban jelent meg. A szerkesztő azt mondta, a jövőben szívesen olvasna tőlem ilyen jellegű írásokat is.

A történeti jellegű magazincikkek után egyre több kortárs képzőművészeti kommentárom látott napvilágot az újságban. Törekedtem arra, hogy ne nagyon vegyek tudomást az úgynevezett kánonokról, legalábbis a tollamat, akarom mondani, a klaviatúra billentyűit, ne azok irányítsák.

Számomra mindig az élmény szavakkal történő újrafogalmazása volt a fontos. Engem nem az érdekelt, hogy mit szeretett volna kifejezni a művész, hanem az, hogy nekem mi vált érdekessé a műben. Hogy van-e benne valami olyan mozzanat, amely alkalmas arra, hogy mozgásba hozza a fantáziámat.

Két nappal a cikk megjelenése után egy e-mailt kaptam Bertalantól. Megköszönte, hogy a tárlat anyagából az ő szobrait is kiemeltem. Mint írta, különösen tetszett neki az a megfogalmazás, hogy: „Az ember bármelyik testrésze önmagában téves információkat közöl az ember egészéről, ebből adódóan legalább két testrészt kell egybeolvasnunk ahhoz, hogy a kettő kapcsolatából következtetni tudjunk a jellemre. Két testrész találkozása már a kettő közötti párbeszédre számolhat be. Ha tehát megértjük a párbeszédet, azt is megtudjuk, hogy az ember mit gondol önmagáról és a világról, másképp fogalmazva: a világnak milyen képe rajzolódik ki benne.”

Hozzátette, hogy a kiállítás megnyitóján hallotta, mit mondtam a mellett álló úrnak a „fenékformájú arcokról”. S azt kérdezte: ha tudtam, hogy mire gondol, ez vajon nem azt jelenti-e, hogy hasonlóképpen gondolkodunk.

Ő ugyanis tényleg meg van győződve arról, amint azt a cikkemben is írtam, hogy az ember járása legalább annyira tanúskodik a jellemről, mint a tekintete. A járás pedig a fenékből indul ki, a női csípő és medence, a fenék formája, alkata határozza meg a járást. Azt nem tudja eldönteni, hogy a járásnak milyen nagy szerepe van annak a jellemnek az egészében, amit az arc, illetve maga a tekintet fejez ki, de éppen azért készíti ezeket a szobrokat, hogy megpróbáljon utána járni a titoknak.

Hirtelen kíváncsi lettem Bertalan műtermére, s hamarosan válaszoltam az e-mailjére, egy találkozózt kérve tőle, már ha nem veszi tolakodásnak.

Bertalan hét év elteltével, néhány napja válaszolt a levelemre. Egy darabig vártam, aztán, bevallom, teljesen megfeledkeztem róla. A felejtést egyébként nagyban elősegítette, hogy az óta egyetlen kiállításon sem találkoztam vele, de még a műveivel sem.

A címem még a régi volt, tulajdonképpen semmi változás nem történt az életemben. Ugyanannak a lapnak írtam művészeti kommentárokat és ismeretterjesztő cikkeket, tanítottam az egyetemen, eggyel föltebb léptem a tudományos fokozatban, megjelent egy monográfiám, egy tanulmánykötetem, sőt, egy regényem is – de ezek amolyan mellékes dolgok.

A levél segélykiáltásnak tűnt, pedig semmilyen konkrét panasz vagy kétségbeesés nem fogalmazódott meg benne. „Maga az egyetlen ember, aki megértett valamit belőlem. Kérem, ha ideje engedni, s ha nem neheztesse rám, amiért annak idején nem válaszoltam, adjon meg egy időpontot, amikor találkozhatunk.”

A mellékelt számot rögtön tárcsáztam. Éppen ráértem, és arra gondoltam, ha ne hívom azonnal, még előfordulhat, hogy megfeledkezem róla, s amikor újra eszembe jut a levele, talán már késő lesz.

Nem sejtettem, hogy már mindenről elkéstem.

3.

Megbeszéltük, hogy ugyanabban a kiállító teremben találkozunk, ahol az ő szobrait is láttam. Ez sokat segíthet abban, hogy megismerjem. Noha elég jó az arcemóriám, az a hét évvel ezelőtti futó találkozás túl kevés volt ahhoz, hogy megőrizsem emlékezetemben az arcvonásait. S még ha felismerném is a helyzetet, hét év alatt általában változik az ember, rendszerint öregszik.

Abban reménykedtem, hogy rajta kívül senki nem lesz a teremben, és ez nem is szokatlan dolog, hiszen a kiállításokat összesen nem látja annyi ember a nyitva tartás alatt, mint amennyi ott van a megnyitón. Ez persze nem azt jelenti, hogy a tárlatnyitón mindenki látja is a kiállított műveket, az emberek inkább csak egymást látják. – Pofavizit, valljuk be. Sokan nem a művészet kedvéért mennek megnyitóra, hanem azért, mert úgy gondolják, hogy ez hozzátartozik státuszukhoz vagy a magukról sugározni kívánt képhez.

Bertalan vonásai nemhogy markánsabbak lettek vagy mélyültek volna, értem alatta, hogy bizony, az idő otthagya nyomát az arcán, hanem még annál is fiatalabbnak tűnt, mint amikor futólag láttam. Az interneten utána néztem, hogy negyvenkilenc éves, hét éve tehát negyvenkettő volt, de a szobrász nem nézett ki többnek, mint harmincöt.

Még mielőtt beleéltem volna magam az idő múlásának viszonylagosságába, Bertalan hozzám lépett – tényleg nem volt rajta kívül más a teremben, csak a tulajdonos –, megszorította a kezemet, s ahelyett, hogy a megszokott és valóban fölösleges udvariassági kérdésekkel készítette volna elő mondanóját, azt kérdezte, hogy mi a véleményem a boszorkányokról.

„Minden emberben van egy boszorkány”, mondtam, de hozzátettem, hogy a boszorkányok művelődéstörténetéről igen hosszan lehetne beszélni, ezért arra kérem, pontosítsa kicsit, hogy konkrétan mire kíváncsi.

Egy hónapja vagyok újra a városban, albérletben lakom. Ha nem zavarja, meghívnám magamhoz.

4.

Meglepdtem azon, hogy a lakásban egyetlen szobrot sem látok. Persze, ez érthető, hiszen nehéz lett volna mindent ideszállítani, talán van egy műterme is valahol. Könyveket sem láttam a polcokon, a könyvek helyén azonban több száz fényképalbum sorakozott. Az egyik ki volt nyitva, az íróasztalon feküdt, a számítógép mellett.

Bertalan megfogta a karomat, odahúzott, szinte odarángatott az íróasztalhoz. Bal keze mutatóujjával rábökött a fényképre, ott, ahol ki volt nyitva az album. A kép járókelőket ábrázolt egy utcai forgatagban.

„Feltűnik valami önnek ezen a képen?”

Kihámoztam könyökömet szorításából, felemeltem az albumot, az ablak felé fordítottam, hogy tökéletesen lássak minden részletet.

„Talán ez a kis füstfelhő a kismama és az öregasszony között. Mintha valaki beleszívott volna a cigarettájába... De úgy veszem észre, a közelben senki nem dohányzik. A füstnek nincs is forrása.”

Bertalan lapozott, sorjáltak előttem a női arcok és lábak, fenekek. Hirte-
len eszembe jutottak a szobrok, a fenékformájú arcok.

„Ezek voltak tehát a tanulmányai a plasztikákhoz?”

„Úgy is lehet mondani. De a szobrok is inkább csak tanulmányok voltak a városhoz.”

Bertalan elhadarta, hogy azt gondolta, egy szokatlan enciklopédiát állít össze a városról – egy különleges térképet, ahol az utcák, terek és épületek helyett csupa női tekintet, láb és fenék igazítja el a feltárni vágyott ismeretlenben a Bertalanhoz hasonló kíváncsiskodót.

Nem egyszerű voyeurnek tartotta magát, aki afféle pótcelekvésként vagy beteges hajlamainak kielégítése végett lesi meg az embereket, sőt, titokban le is fényképezi őket, hanem karakterkutatónak. Meggyőződéssel vallotta, hogy az emberek járása jellemet takar, a tekintet pedig sorsot – e jellemekből és sorsokból rajzolható meg a leghitelesebben egy város élő arca.

Visszalapozott a füstfelhős fényképhez.

„Nem tűnik föl Önnek, hogy ez a kép sem az arcot, sem a járást nem emeli ki egyik, a fotón látható alaknál sem?”

„Valóban. Nincs fókuszálva egyik testrésze sem.”

A férfi odalépett a számítógéphez. Kinyitott egy mappát, benne egy kép-fájlt. Ugyanazt a kismamát és öregasszonyt láttam a felvételen, csak a két alak között, a kis füstfelhő helyett, egy fiatal, láthatóan kifestett nő nézett ránk a monitorról.

Kérdőn Bertalanra tekintettem. Ha a két kép ugyanaz, akkor miért nincs ott ez a lány a kinagyított fényképen?

„Ő Rozália. Boszorkány. És most már én is az vagyok.”

Ösztönösen hátrébb léptem.

„Ne ijedjen meg, a légynek sem tudnék ártani. Sajnos, magamnak sem. Arra kérem, hogy hallgasson meg.”

Bólintottam, de közben az órámra néztem.

„Természetesen nem arra gondoltam, hogy most azonnal borítson föl mindent, amit eltervezett.”

„A feleségem délután elutazik a gyerekekkel a nagyszülőkhöz, segítenem kell az előkészületekben. Amúgy nyári szünet van. Egy hétig maradnak, én pedig úgylis csak írni akartam.”

„Ha úgy gondolja, meg is írhatja a történetemet. Olvastam a regényét az Isten szeméről.”

II.

5.

Ahogy a feleségemet és a gyerekeket feltettem a vonatra, előszedegettem a boszorkánysággal foglalkozó könyveimet. Nem mintha hitelt adtam volna a szobrász elképzelésének, miszerint Rozália tényleg boszorkány. Nem kizárt ugyanis, hogy Bertalan egy képszerkesztő program segítségével manipulálta a számítógépen lévő felvételt.

Föl kellett frissíteni olvasmányaimat már csak azért is, hogy a művelődéstörténeti tapasztalatokat össze tudjam vetni egy mai művész látomásaival. Féltettem magam attól is, hogy végül még elhiszem Bertalan történetét. Ez nem volna meglepő egyébként egy művészeti írótól, no, de egy tudománytörténésztől?!

Közben jegyzeteltem. Bejelöltem néhány olyan motívumot, amely eddig elkerülte a figyelmemet, és vázlatot készítettem az első beszélgetésről. Megtetszett Bertalan ötlete, hogy akár meg is írhatom mindazt, amit elmesél. Amíg távol van a család, úgyis írni szerettem volna.

Egészen pontosan, inkább csak ötleteket gyűjteni és vázlatozni az új regényhez. Még a múlt év novemberében kerestem meg a kiadó, hogy az első könyv sikere miatt megszolgáltam bizalmukat, és szívesen vennék, ha a következő regényem is náluk jelenne meg. Ki tudja, talán éppen Bertalan kínálja a témát.

Jól hangzott „Az eltűnt fénykép” cím, ám rögtön át is húztam, hiszen a Bertalannal való találkozásból kiderül, hogy nem a fénykép tűnt el, hanem egy lány a fényképről. Aki állítólag boszorkány.

Nem akartam azonban túlságosan belelovallni magam a lehetőségbe. Még az sem biztos, hogy Bertalant másnap megtalálom. Legutóbb is hét évet kellett rá várnom.

A férfi azonban már fél órával a megbeszélt találkozó előtt küldött egy sms-t.

„Ugye, nem felejtette el?”

6.

Bertalan gyanúja, hogy Rozália boszorkány, beigazolódni látszott, amikor a lány képe eltűnt a fotóról. A közeli bevásárlóközpont műszaki áruházának automata fényképnymtatója előtt állt.

„Boszorkány!”, mondta, a fényképet, mint egy számára immár kellően meggyőző tárgyi bizonyítékot, a kezében tartva, amire a közelben néhányan fölkapták a fejüket.

Persze, senki nem gondolhatta, hogy ez a negyvenes fickó éppen egy boszorkánnyal szemez a képen, mindenesetre a boszorkány szót ritkán emlegetik a bevásárlóközpontokban.

Bertalan is végigsöpört bal tenyerével izzadt homlokán. Vajon ez a fénykép tényleg azt bizonyítja, hogy Rozália boszorkány? Hiszen éppen az a személy nem látszik rajta, akinek kilétét a képnek kellene tanúsítania. Hiába is

mondaná, hogy Rozália azért boszorkány, mert nincs ott a képen, miközben lefényképezték.

Ugyan, ki hinné el? Ez a Bertalan mindig is szerette volna felhívni magára a figyelmet. S ha már a szobraival nem mindig sikerül, csak kitalálta a történetet. A lány, akit a férfi keresni vél, már a gép elkattintásánál sem volt ott – Bertalan csak elképzelte az egészet.

Pedig határozottan emlékezett rá, hogy amikor otthon a képet egy cd-re mentette, a nő még ott mosolygott rá a képernyőről – mintha tudta volna, hogy fényképezik.

Bertalannak volt egy kiváló fényképek készítésére is alkalmas, új generációs mobiltelefonja, amelyet az előző évben kapott Milánóban, csereajándékként a galériástól egy kis kerámiaszobráért. Akkoriban még nem igazán sejtették, hogy ha éppen nem telefonálásra használják a készüléket, akkor fényképeznek vele.

Rozália az ondolált, vöröses-barna hajával (és benne mintha szirének titkaként őrizte volna még a lassú tengerzúgást), enyhén vastagra húzott szemöldökkel, finoman kifésült, csábító pillákkal, a halványzöldben játszó szemekkel, a szemgödörökön kissé túlérő kontúrral, aprócska, szinte alig látható, a mosolyt is éppen csak jelző gödörrel barack-pirosra festett szája szögletében, porcelán-, mégis csecsemőpuhaságú arcával s fehér márványként ragyogó homlokával, pontosan olyan volt, mint egy boszorkány. De ahogy nézte a képet, az is eszébe jutott, hogy talán tündér.

Igaz, Bertalanra a tökéletes tudatlanság békéje borult azt illetően, hogy milyen is lehet egy valódi boszorkány (vagy tündér), és hogy léteznek-e egyáltalán ilyen lények. Ám amikor meglátta a lányt a pláza előtti forgatagban, és igyekezett olyan pozícióba kerülni, hogy szemből kaphassa le a nőt a járókelek között, végigborzongott egy sejtelemtől.

Most végre valami olyan dolgot láthat, most végre egy olyan tekintetet rögzíthet, ami nem földi – legalábbis nem természetes –, ám ezen a titokzatos „megcsináltság” mégis a készen kapott természetesség atmoszférája sugárzik át.

Azt egyébként nem tudta igazán megfogalmazni, hogy mi vonzotta annyira ezen a nőn. Talán éppen ez e bizonytalanság arra vonatkozóan, hogy boszorkánnyal vagy egy tündérral van-e dolga. Aztán visszazállt a képzelete a földre – az egész arcnak, talán a túl sok alapozó festéktől, olyan hatása volt, mint egy kirakatbabának.

Amikor a nő ránézett, aki bizonyára tudta, hogy fényképezik, ezért is jelent meg a szája mellett az a kissé gúnyos, vagy inkább fölényes mosoly, Bertalan zavarba jött, mint akít rajtakaptak egy csínytevésen. A gyerekes zavarban megjelent a felnőtt szégyenérzet is: hiszen – noha kerülte volna a szót – mégis csak leskelődött.

Hogy leplezze a zavarát, azonnal kivett a zsebéből egy szál cigarettát és rágyújtott. Túl gyorsan és túl mélyre szívta a füstöt, különben is, másfél napja nem gyújtott rá, arra gondolt, egyáltalán nem ártana, ha teljesen le is szokna róla.

Köhögni kezdett, míg gyorsan eltűnni igyekezett a déli forgatagban. Viszsa sem mert nézni, mert félt, hogy Rozália talán követi.

Akkor, persze, még nem tudhatta, hogy a nőt Rozáliának hívják, ám hamarosan találkozott vele. Ettől a pillanattól kezdve az élete gyökeres fordulatot vett.

7.

Soha nem tett még csak kísérletet sem arra, hogy a valóságban is találkozzon azokkal a lányokkal és fiatal asszonyokkal, akiket lefényképezett az utcán, mikor azonban Rozália eltűnt a fényképről visszafoghatatlan kísértést, szinte már sanyargató kényszerűt érzett arra, hogy a nő nyomára bukkanjon.

Bertalan naponta hosszú órákat töltött azzal, hogy rendezgette, csoportosította a felvételeket, kivágta a képről az oda nem illő részleteket, másokat felnagyított, tablószerűen egymás mellé szerkesztette az arcokat, külön a lábakat és fenékeket.

Míg hallgattam Bertalant, s közben lapozgattam az albumokat, melyek ott tornyosodtak előttem a kanapé előtti dohányzóasztalon, megkérdeztem, vajon nem akadályozza-e a pontos megismerést az általánosítás, e mondhatni, „skatulyázó” típusalkotás.

(A magam részéről elengedhetetlennek tartom az ilyen fajta csoportokba rendezést, de a kérdésemmel talán provokálni akartam Bertalant. Pontosabban, arra voltam kíváncsi, milyen munkaterve van, anélkül, hogy tudná, én mit gondolok a megismerésnek ennek a módozatáról.)

„Nem. A megismerés az anyaggyűjtéssel kezdődik, természetesen csak az után, hogy eldöntöttük, mit szeretnénk megismerni. Rengeteg olyan adatot összegyűjtünk, amiről a gyűjtés pillanatában még nem tudjuk, hogy mire valók, hogy mire tudjuk felhasználni. Ezt szükségyszerűen követnie kell a szelektálásnak. No, de mi alapján válogassunk? Típusokat, csoportokat kell kialakítanunk.”

„A leselkedő sem habzsol föl mindent tekintetével...”

Bertalan alig észrevehetően a szája szélébe harapott.

„Úgy veszem észre, hogy ön, hiába is kerülgeti a szót, mégis voyeurnek tekint engem.”

„Tudja, kedves Bertalan, mindenki voyeur, aki úgy szeretne részt venni mások életében, hogy csupán a megfigyelés kedvéért vállalja ezt a részvételt. Minden tudós, minden kutató, minden művész, sőt, még az újságíró, a riportter is leselkedő.”

Meséltem neki Márai Sándorról, aki azt írta, hogy az Életet egy szenzációs riportban szeretné leleplezni. Aztán rájött arra, hogy az Élet gyanús anyag, és csak megfelelő körülménnyel, preparált állapotban lehet hozzákezdeni a feldolgozásához.

Egész írói és publicisztikai módszerére az volt jellemző, hogy amint megfigyelt, észrevett valamit, azt már azonnal rendszerezte is, ahogy mérleget vont a meglesett jelenségről. Az életet, ezt a „gyanús anyagot”, az élménysűrűséget szerette átláthatóként értelmezni. Az átláthatósághoz szükséges

rendszeralkotás azonban, természetéből adódóan, együtt jár a leegyszerűsítő tipizálással.

És éppen ebből fakadt az író egyik nagyszerű publicisztikai erénye: a filozófus megfigyelő, a sztoikus bölcs engedi, hogy az ösztönök működjenek benne. A megítélés ösztönét saját érdekei vezérlik, s az élet ezernyi apró árnyalata végül tiszta képletekké egyszerűsödik: feketévé és fehérré, jóvá és rosszá, hazuggá és erkölcsössé.

Az író, a művész, de a tudományos kutató saját érdeke is az, hogy tisztán lásson, kendőzetlenül, hogy a dolgokat a saját valóságukban és természetükben észlelje. Pontosan azért, hogy ne egy hamis rendet alkosson maga körül. A művésznek vagy a tudósnak nem érdeke az, hogy a feketét fehérnek, a hazugságot erkölcsnek lássa és láttassa. És ne felejtjük azt sem, hogy szereti biztonságban érezni magát, mert a bizonytalanság vagy a kiszolgáltatottság meghamisíthatja érdekeit.

Hirtelen megálltam az okfejtésben, ránéztem Bertalanra, felmérve, vajon nem zavarja-e, hogy ilyen sokat beszélek. Hiszen nem azért voltunk itt, hogy én vegyem át és alakítsam a beszéd fonalát.

„Mondja csak, érdekel – válaszolta Bertalan a csupán tekintetemmel megfogalmazott kérdésre. – Tulajdonképpen arról beszél, ami engem is foglalkoztatott. Csak én nem tudtam volna így elmondani.” Folytattam hát.

A művész tisztában van belső bizonytalanságaival: az igazságmondás szándéka azért hihető, mert a maga számára is az igazságot keresi. Tudomást vesz a viszonylagos létezéséről, s megkeresi annak módját, hogyan tudja ugyanazt más és más perspektívából is szemügyre venni. Megfigyelésének pedig egyszerre ad különös, ugyanakkor természetes hangsúlyt a leselkedés alapösztönének tudatos vállalása.

Az író, művész és tudós mindig voyeur. Márai, ha már őt idéztem példaként, maga is vállalta ezt a tulajdonságát. Megpróbáltam felidézni egyik, erre utaló önjellemzését a *Kis színház* című cikkéből.

(Ott egyébként csak egy tartalmi idézetet adtam – de hogyan is volna elvárható, hogy betéve tudjak minden olyan sort olvasmányaimból, mely kivívja a rangot, hogy a „nem elfelejtendő” rovatba kerüljön?! –, otthon azonban pontosan kikerestem az idézetet az *Írástudó* című, franciaországi cikkeit összegyűjtő kötetéből.)

„Az ember egy rövid időre kezd úgy járni a világban, mint egy voyeur, mint egy titkos néző, aki észrevétlenül lesi meg az élet állandó nagy intimitását. (...) A voyeur az, aki észreveszi a szép lábakat és az előreálló fogat is. A voyeur lassan sétál az utcán, s egy láthatatlan spanyolfalat cipel maga előtt. A spanyolfal egy repedésén át nézi a meztelen, a féktelen, az elfeledkezett világot, ami mit sem tud arról, hogy most meglesik. A voyeur lassan néz. (...) A voyeur kényelmesen és lassan mikroszkóp alá helyezi a porszemet.”

Bertalan bólogatott. Rámutatott az albumokra.

„Pedig nem is olvastam Márait...”

8.

Bertalan eleinte inkább hátulról vagy ritkábban oldalról fényképezte a nőket, nem merete megkockáztatni, hogy szemtől szemben állva exponáljon, pedig a lebukástól nem kellett félnie. Néha eszébe jutott, hogy mit válaszolna, ha a nő megkérdezné, hogy miért fényképezte le.

„Mert különleges a járása – mondta volna –, ott ringatja minden léptében az egész várost.”

Bizonyára bolondnak nézték volna – vagy költőnek. Titokban azért reménykedett, hogy egyszer hátha megkérdezik, és ő elmondhatja a nőnek, hogy igazi asszonnyá változott benne a város. – Végső soron arra vágyott, hogy egy olyan nő szólítja meg, aki meg is érti, amit mond.

Bertalan soha nem írt verset, a szobrokra próbálta beleformálni a költészetet. Gyerekkora óta fényképezett, de a fotót soha nem használta vázlat gyanánt. Mikor azonban elkezdte szobraiban a különböző testrészeket párosítani egymással, eszébe jutott, hogy ehhez megfelelő vázlatként szolgálhatnának a fényképek is.

Különösen akkor érezte hiányát az emlékek ilyenféle rögzítésének, amikor számos testrészlet-tanulmány után rátalált a fenék és az arc együttesére.

Az viszont túlbonyolította volna a dolgot, ha ismeretlen nőket szólít le az utcán, beleegyezésüket kéri, hogy elkattinthassa a gépet. Néhányan talán fel is pofozták volna, ha azt mondja, hogy ő csak a fenekére kíváncsi.

Kapóra jött a Milánóban kapott, digitális képek készítésére is alkalmas mobil, amit egyébként nem használt telefonálásra, mert azt túl komplikáltnak tartotta.

Ha valaki nekiszegedte volna a kérdést, hogy tényleg csak a szobrok miatt van-e szüksége a fotókra, be kellett volna vallania azt, amit még önmagának sem nagyon mert megfogalmazni.

A fényképeket azért gyűjti, mert tulajdonképpen egy társ hiányzik neki.

Óvatosan ismét közbeszóltam, hogy még 1999-ben olvastam egy interjút, amelyet Umberto Ecoval készítettek. *Beszélgetések az idők végezetéről* címmel adtak ki egy kötetet, abban egy paleontológus, egy vallástörténész, valamint egy filozófus mellett kérdezték az író és szemiotika professzort a 2000. évtől való félelmek kiszimatolásáról.

Eco itt arról is beszélt, hogy az ezredvégi ember kitalált világokban él, és egyre jobban eltávolodik a valóságtól. Virtuális falakat húz fel maga köré, abban az illúzióban, hogy az internet segítségével rálát az egész világra. Elképzeli a nagy találkozásokat, mert még egy kis találkozáshoz is gyáva.

Jól emlékeztem, hogy az író egy olasz énekest idézett, aki ezt mondta:

Vannak olyan emberek, akik hitelkártyával telefonálnak, hogy egy messi hangot hallgatva maszturbáljanak, miközben velük egy emeleten, talán éppen a szemközti lakásban, ott él egy fiatal nő, magányosan, mint még oly sokan, aki évek óta csak egy jelle vár.

Eco szerint a képzeletbeli és a valóságos világ tökéletes keveredését jelenti, ha szexuálisan izgatóbb egy hitelkártya vagy éppen egy internetes szolgál-

tatás segítségével maszturbálni, mint megadni a jelet a szemben lakó lánynak, bekopogni hozzá, megszüntetni a magányt.

„Már ha megengedi, én nem szoktam maszturbálni”, mondta Bertalan.

„Nem is így értettem a párhuzamot, nem csak a kézi munkáról van szó. Létezik szellemi vagy lelki maszturbáció is. A lényeg az, hogy egy fikcióval, egy csak virtuálisan létezővel helyettesítjük be a valóságot. Kényelemből vagy félelemből-e? Nem tudom. Kedves Bertalan, a fényképek vagy az általuk ellopott pillanatok nem alkalmasak arra, hogy a valóságos embert és a valóságos találkozást pótolhassák.”

„De hiszen a művészet nagyrészt erre épül... Talán nem is kell figyeztetnem erre. Ezt ön tudhatja a legjobban.”

„Ne keverjük most össze a kettőt, kérem. A fénykép arra jó, hogy segítse az emlékezést. A művészet magát az emlékezést helyettesítheti, hiszen nemcsak felidéz, de az élményt meg is teremti. Amikor viszont lefényképez egy nőt, akkor nem a vele való találkozást örökíti meg, csupán a találkozás vágyát.”

„De én találkoztam is Rozáliával!”

Igen, Bertalan találkozott a nővel, és mint utóbb kiderült, ezért keresett meg engem hét év elteltével. Mindjárt el is mesélem.

Aknay János: A hegyen táncoló

Vasné Tóth Kornélia művészet- és kultúratörténeti kiesszét formált abból a tudósításból, melyet a Kisgrafika Barátok Köre egy őszi összejöveteléről írt, ahol Aniszi Kálmán író, publicista, szerkesztő, nyugalmazott egyetemi tanár, az 1990-ben újraélesztett Erdélyi Szépművés Céh egyik alapító tagja tartott előadást a művészi szép fogalomköréről s annak mindenkor megítéléséről, a művészet ma is jelenlévő misztériumának felfedezéséről. Somogyi Zsófia Feszt László művészetéről adott a lapban összefoglalót, Orbán Anna a 110

A 99 éves Kopasz Márta festő- és grafikusművész (Magister Emeritus, címzetes főiskolai tanár, Szeged Város Díszpolgára) 99. évét mutatták be 2010 októberében a szegedi Somogyi Könyvtárban. Az eseményről Zenei József készített hosszabb tudósítást a kisgrafika-gyűjtők negyedéves folyóiratának 2010 évi utolsó számában – a cikk mellett a művész hat exlibrisének reprodukcióját is látjuk. Zenei kiemeli, hogy külön is figyelemre méltóak a képgrafikák, Kopasz Márta életművében is nagy jelentőségű a *Műsák* sorozat. „A rajzilag bravúrosan, mégis drámai erővel megoldott alakokat csipkeszerű áttörésekkel és ennek megfelelően légiessé formálta meg – írja a recenzens. – És bár mindegyikük tisztelgés az európai kultúra bölcsője, az antik görög kultúra előtt, mégis magukon hordozzák a szegediség jegyeit.”

éve született Sterbenz Károly („Sopron XX. századi grafikus mindenese”) művészi életútját ismertette, kitérve az alkotó exlibrisének visszatérő motívumaira (Sopron nevezetességeire). Palásthy Lajos, az egyesület titkára, a lap felelős kiadója König Róbert M. S. Mester-díjáról számol be; Várkonyi Zsolt arról tudósít, hogy Nagy László Lázár grafikusművész Cegléd Város Díszpolgára lett; a hírek között pedig Zsuponyó Ujváry Mária beszámolóját olvashatjuk Imolay dr. Lenkey István putnoki exlibris-kiállításáról és adományáról (erről a *Néző • Pont Kalendárium 2011.* köteté részletes tudósítást adott.)

A dr. Soós Imre gondozta *Lapszemle* rovatban ezúttal is örömmel láttam a *Néző • Pont*nak szentelt figyelem jeleit: hosszabban, illusztrációval, idézettel, tematikus ajánlattal számol be a folyóirat 34. és 35. kötetéről.

Ex libris Kristian Spies (Vincentre, Nuenen)

Soós Imre írta az imént ismertetett *Kisgrafika* folyóirat indító cikkét az újabb, hollandiai Vang Gogh Múzeum (The Van Gogh Village) megnyitása apropóján. A „*Vincentre*” nevet kapott, Nuenen városi múzeumban magyar grafikusművészek alkotásai is szerepelnek (több mint 10 alkotó lapjai) – Kőhegyi Gyula művészetét 11, Fery Antalét 7 kisgrafika reprezentálja, de 3–3 lapjával szerepel Stettner Béla, Vén Zoltán és a debreceni Vincze László, további 2–2 lappal König Róbert, Imre Lajos és Tóth Tibor.

A 90. évébe lépett Soós Imre a Kisgrafika Barátok Köre egyik legrégebbi tagja, 40 év óta vesz részt a folyóirat szerkesztésében. Nemcsak cikkeket ír, de a lapszemlézés is nagy feladatokat ró rá: negyedévente 20–25, különböző nyelven megjelent kisgrafikai kiadványt tanulmányoz át.

Az első könyvjeggyel Stettner Béla ajándékozta meg (mely egy „Napraforgós” lap volt), ez után, a művészetbarátnak szóló tisztelettel, Fery Antal metszette a nevét egy Rembrandt-évforduló alkalmából készített lapjára.

Ex libris Dr. Soós Imre

A „Vincentre” kiállításán is szereplő Vincze László In memoriam Van Gogh-linómetszete

Még novemberben írt levelet, illetve küldött nekem néhány nyomatot a műfaj jeles kutatója, s elárulta, hogy lapjai szintén a Van Gogh iránti tiszteletéről tanúskodnak.

Valamikor négy Van Gogh-vászon volt a magyar gyűjtők tulajdonában, írta, s ezek sorsát nyomozta, de ösztönözte a Van Gogh-érmek készítését is. Számos, Van Gogh emlékére született exlibris örökíti meg Soós Imre nevét.

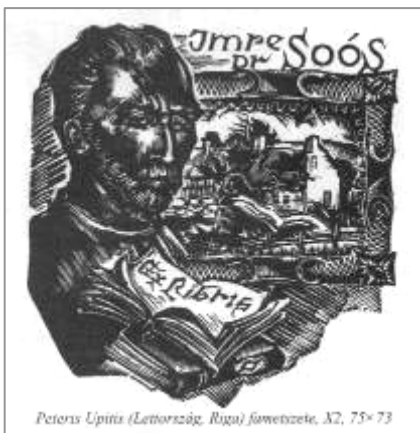

*Ifj. Szlávics László szobrászművész
Van Gogh-éremsorozatából*

A „Vincentre”, illetve a *Van Gogh Village* megnyitását a posztimpresszionista, de az expresszív festői szemléletet is előkészítő művész halálának 120. évfordulójára időzítették. Soós Imre felidézti: Van Gogh művészete 30 éves korában e vidéken bontakozott ki, s Neunen polgárai tudatosan ápolták a festő emlékét. Az 1976-ban létrejött Van Gogh Dokumentációs Központ megalapítója Ton de Brouwer, intézménye mára kinőtte magát – az egyre gyarapodó kiállítások számára már szűkösnek bizonyult.

Ton de Brouwer exlibrise – Fery Antal fametszete Soós Imre gyűjteményéből

Miként említettem: Soós Imre a könyvjegyek mellett Van Gogh-érmekek készítését is ösztönözte. Több olyan munka látható Neunenben, melynek születése az ő inspirációjának köszönhető (Martsa István, Kiss Kovács Gyula, Szlávics László alkotása), A múzeumban a világ összes Van Gogh-érméinek látható egy-egy példánya (s a központ már 1990-ben rendezett egy kiállítást ezekből a művészérmékből – a világon elsőként egyébként Ferenczy Béni formázta érembe Van Gogh emlékét 1936-ban).

Ex libris dr. Soós Imre – a lett Peteris Upitis fametszete; alatta Stettner Béla könyvjegye dr. Soós Tibornak;

László Anna rézkarca: Ex libris Tóth Zoltán (In memoriam Vincent Van Gogh)

Fery Antal nemcsak azt az első Rembrandt- emléklapot dedikálta Soós Imrének, de elkészítette a Van Gogh-könyvjegy gyűjtőbarátjának címzett változatát is.

Mellette (balra) a keszthelyi Sólyom Sándor 1990-ben linóba metszett, a Van Gogh centenáriumra készült lapját látjuk (ez az alkotótó ajándéka 2010 nyaráról, keszthelyi látogatásomon).

Kőhegyi Gyula Van Gogh születésének 150. évfordulóján, 2003-ban készítette Soós Imrének dedikált fametszetét (dr. Soós Imre gyűjteményéből)

Németh Nándor grafikusművész születésének 100. évfordulójára jelent meg hosszabb cikk a *Néző • Pont* 35. kötetében (*Az amerikai magyar emigráció grafikus krónikása*. 574–584. old.) Ehhez számos adatot kaptam Németh Nándor unokahúgától, Skornnyák Ferencné Turner Zsuzsától, illetve korábban közzé tett publikációkra is hivatkoztam. A hagyaték gondozója levelében egy apró helyesbítést említett:

Németh Nándor „nem Újpesten született, 1910-ben a IV. kerület a belváros volt. 1910-ben Bp. IV. ker. Kaplony u. manapság Bp. V. ker. Henszlmann Imre u. lett. Sajnos, innen adódhatta a tévedés, és így megy tovább.

(...) Az előző számban a *Kivel beszélgetünk?* olvasása után előkerestem nagybátyám hagyatékából egy gyönyörű „*Németh Nándor presents: AVE MARIA*” című filmfelvételt. Először Angyal üdvözetek, majd kis Jézus Szűz Máriával (világhírű festményeken bemutatva). A végén montázsszerűen újra, gyorsítva levetítve. Igen szép összeállítás. (Botticelli, Raffaello, Leonardo da Vinci, Bellini, Murillo, Filippo Lippi, Feszty Masa, Csiksomlyói Szűzanya stb. – még japán művésztl is van több alkotás.

(...) Kemény Henrikkel személyesen találkoztam egy alkalommal (Németh Nándorhoz kapcsolódik). A bábosok is havonta egyszer összejönnek és meghívtak. Nagybátyám *Aqua vitae* című első magyar bábfilmjét vetítettem és ajándékoztam a Társaságnak. Nagy sikert aratott, 1940-ben nemzetközi első díjat nyert amatőr film volt. Filozofikus tartalmú 10 perces mű. Pár évvel ezelőtt megpályáztattam egy nívós hagyományörző filmszínházon, ott is zsűri-különdíjat kapott.

Nem rabolom tovább az idejét, de rengeteg gondolatot felvet, és sok tudást, élményt ad a folyóirat. Hírét viszem mindenfelé, amerre járok, eddig is tettem. Jövő héten többek között Brüsszelben is landol egy példány.”

Kedves Zsuzsa, köszönöm a segítséget, a kiegészítést és a szerető figyelmet!

CSOBAJ ZSOLT festőművész erdélyi református templomokról készített munkáiból összeállított kiállításáról írtam a *Néző • Pont* 35. kötetében. A beszámolót megköszönő válaszként egy 12 (+1) lapból álló képslapsfüzetet kaptam a művésztől; a festmény-reprodukciók kalotaszegi középkori templomokat mutatnak be. (Fent a borítón látható kalotaszegi és az első lapon szereplő bánffyhungyadi református templomról készült festményt közlöm; de szerepelnek a mappában Kalotaszentkirály, Körösfő, Magyarbikal, Magyarerődmonostor, Magyarvalkó, Magyarvista és Nagypetri templomai is.) Csobaj Zsolt január 24-én a Baár-Madas Református Gimnáziumban állított ki; április 9-én, 70. születésnapja alkalmából, a Hévízi Csárdagaléria rendezi jubileumi tárlatát; júniusban a Vázsolyi Galéria vendége lesz.

Az 1200-as számhoz közelít immár Szilágyi Imre grafikusművész kisgrafikai opuszainak jegyzéke. A folyóirat 35. kötetében bemutatott 1150. opusz számú, rézkarc technikával készült könyvjegy után adta át újabb nyolc rézkarcát s hat linómetszetét: a könyvjegyek kíséretében három „ex music” lappal. A Vojnits József, Éles Árpád, Egyed Kun Judit, Barnáné Rozika, Gerzsényi László számára dedikált kisgrafikák mellett alkalmi üdvözlőlapok is szerepeltek.

Itt mutatom be Szilágyi Imre karácsonyi és újévi küldeményét (*jobbra*); dr. Győr Miklós japán metszetek világát idéző exlibrisét, valamint nagyobbik leányom, Vitéz Anna könyvjegyt (*balra, lent*) – mindegyik rézkarc

GYŰJTÉS ÉS NEVELÉS

Illyés András magángyűjteményi kiállítása Hajdúböszörményben

41 kép – olaj- és akrilfestmény, akvarell, gouache, pasztellkép, vegyes technika, tus; nyomatok, rézkarc, linómetszet, monotípia egy-egy fotó és faragás: Illyés András művészszeretete a hosszú évek során tudatos gyűjtői attitűddé formálódott. Talán e vonzalom hozta őt közel a kisgrafikákhoz, exlibrisekhez is: Csernáth Gábor halála után most épp azon fáradozik, hogy újjáélesszék a hajdúböszörményi kaszrafika-gyűjtői tagozat tevékenységét.

Káplár Miklós: Csendélet (olaj, papír)

Pálnagy Zsigmond: Öreg vasutas (olaj)

S nem véletlen az sem, hogy nagyobb képkollekciója válogatásán (mely a Magyar Kultúra Napja alkalmából a böszörményi művelődési központ galériájában nyílt, és február 12-ig látható) őt munka szerepelt Szilágyi Elektől (egy-egy olajkép, pasztell és rézkarc, két linómetszet), aki a magángyűjteményi kiállítást ajánlotta.

Szilágyi Elek volt az a művészbarát, aki az autószerelőként kenyerét kereső Illyés Andrást irányította a művészet ösvényein, művészetismeretben, az értékek közötti eligazodásban. Ám az ösztönösség még most is nagy szerepet játszik nála – hívja föl a figyelmet az egyik választási szempontra a kiállítást rendező Kupás Csilla a bemutatóra készült leporelló fülszövegében. Egy-egy kép kiválasztásánál fontos számára a szubjektív tetszés, az érzelmi kötődés, de igényli azt is, hogy minél több ismeretre tegyen szert. Rendszeres tárlatlátogató, felkeresi a múzeumokat, gyűjti a művészettörténeti munkákat, kíváncsi a szakértők véleményére. (Ezt megerősíthetem, nemcsak a böszörményi, de a debreceni s más városok kiállításain is feltűnik; egy alkalommal az antikváriumban üdvözöltük egymást: művészeti albumok közt kereste az őt érdeklő kiadványt.) Természetes, hogy a műtermeket szintén szívesen látogatja, „a festési folyamat misztériuma különleges élményt jelent az életében”.

Kupás Csilla örömmel alapítja meg azt is, hogy a műgyűjtés újjászületett Magyarországon. Újra és újra jelentkeznek azok a magánszemélyek, akik ugyan nem tartoznak a „gazdag emberek” közé, s még csak nem is nagyvárosban élnek, és a műalkotásokat nem üzleti célból, anyagi befektetés végett gyűjtik. „Egyre többen mentik így vidéken is a képzőművészet értékeit, csupán szeretetből, szenvedélyből, érzelmi kötődésből.”

Hogy tényleg egyre többen vannak-e, nem tudom, mindenesetre azt világosan látni: valóban egyre többen vannak, akik nemcsak az otthon falain s grafikai mappákban érzik biztosnak a kép jövőjét, de a művek hordozta múlttal, a jövőépítő örökséggel azt a bizonyos nagyközönséget szintén szeretnék megismertetni. S ezzel együtt: a saját arcképüket, szellemi lelki domborzatukat mutatják meg. Mert egy emberről sokat elárul mindaz, hogy mit szeret, s milyen értékekbe testesíti mindennapjait, végső soron: a létezését.

*Veress Géza: Szobám
(akvarell; fenti kép)*

*Bíró Ferenc: Nagy István
utca (gouache, középen)*

*Aba Novák Vilmos:
Nagybánya (rézkarc; lent)*

Hogy egyre többen vannak, a közelmúlt néhány hasonló tárlata bizonyíthatja ezt. Valóban nem arról van szó, hogy a gazdag ember azzal növeli a gyűjtemény értékét, hogy kiállításokra bocsátja, galéria, múzeum épül a kollekcióna – csupán a közvetítő szerepet vállalja. E küldetésre Hauser Arnold ugyanúgy utalt, mint az ajánlóban idézett Petrovics Elek. Szerinte „a gyűjtés neveli a gyűjtőt” – tehát a közösségi érdek elválaszthatatlan az identitás önfelfedező megkonstruálásával. (S e folyóiratban följegyeztem már a debreceni Máté László vagy a szintén hajdúböszörményi Sántha Antal elmúlt évi kiállítását.)

„Hajdúböszörmény a festők városa” – olvastuk Sántha Antal gyűjteményrészi bemutatójának mottóját. És ennek érvényét igazolja e mostani tárlat, noha Illyés András igyekszik más irányba is tekinteni. Először csak a helyi alkotók műveit vásárolta, majd kibővítette a képzőművészeti anyagot a Hajdúságban élők munkáival.

A kiállításon nagyobb részt a böszörményi vagy a városhoz szorosabban kötődő művészek (például Király Jenő, Káplár Miklós, Veress Géza, Maghy Zoltán, Molnár Gábor, Bíró Ferenc, Pálnagy Zsigmond, Huszthy Árpád, valamint idős

és ifjú Pálnagy Balázs, Fekete János, Makai Imre, Gajdán Zsuzsa műveit láttuk), s feltűnt még Aba Novák Vilmos, Móré Mihály, Égerházi Imre, Várkonyi Károly, Cs. Uhrin Tibor, Burai István néhány alkotása is.

Maghy Zoltán:
Kovács Pálné portréja (olaj)

„HAJDÚBÖSZÖRMÉNY A FESTŐK VÁROSA”

Beszámoltam korábban Sántha Antal magángyűjteményes tárlatáról. Gyűjtő-kutató munkája nem fejeződött be a „Hajdúböszörmény a festők városa” című kiállítással s a katalógus megjelentetésével. 55 művész munkái szerepeltek a kollekciónban, de Sántha Antal elmondta: az óta újabb 9 alkotó került látókörébe, akik hajdúböszörményi születésűek vagy kötődésűek (köztük Víz László, Póka György képeivel – utóbbi *Táj napraforgóval* című festménye a reprodukción látható).

Víz Lászlónak 2010-ben szerveztek önálló tárlatot, s jelenleg azon dolgoznak, hogy az idén megrendezzék a böszörményi születésű Veress Géza emlékkiállítását.

PÓKA GYÖRGY gyulai képzőművész rendszeresen tájékoztat nemcsak karitatív művészeti felajánlásairól, de a régió kiállításairól is. A múlt év végén két tudósítást küldött – ezek jótékonyági eseményekről számolnak be. November végén a Békés megyei Ibsen Ház galériájában rendezték meg a *Művészek a gyermekekért* című kollektív kiállítást, melyen a megyei és az innen elszármazott alkotók képadományai voltak megtekinthetők.

(Kezdeményezésével Póka György kereste meg a Békés Megyei Szociális és Gyermekvédelmi Központot, s felajánlotta egy művét, jótékonyági célra.)

Póka György festménye a Teremtés sorozatból

Ősszel adták át Gyulán a Pándy Kálmán megyei kórház új patológiai osztályát. A gyógyító munka decemberben kezdődött meg, s a 40 éve Gyulán élő képzőművész – aki festményeinek árverezésével rendszeresen bekapcsolódik a beteggyerekek gyógyításához szükséges gyűjtésbe – előbb hat képével lepte meg az új osztályt. Karácsony előtt újabb festményeket adományozott *Teremtés* című sorozatából, így 13 zománcműve díszíti az osztály belső tereit, helyiségeit.

BUJDOSÓ IMRE „NAIV MŰVÉSZ” LINÓMETSZETEI

Még december elején érkezett Póka György küldeménye Gyuláról, egykori tanítványa, Bujdosó Imre 23 linómetszetével. Bujdosó 1957-ben született Kötégyánban, szobafestő-mázoló szakmát tanult a gyulai szakmunkásképzőben, és 1971–1974 között járt Póka György linómetsző szakkörébe. „A leghetesebb volt a tanítványok közt – írja tanára –; szerintem igazi 'naiv' metszetek, van köztük jó is. Imre most Gyulán dolgozik, nem sokat tudok róla. (...) Az összes 'megmentett' megtartott, aláírt metszetét küldöm, rendelkezz velük tetszés szerint.”

A küldeményt igen izgalmasnak találtam, s annak ellenére, hogy a Póka György által említett „naiv” jelzővel kapcsolatban némi kiegészítést szükséges tenni (ezért is van ott az idézőjel a címben), a metszetek valóban számos rokonságot mutatnak a naiv grafikák világával. S míg erről szólok, végeredményben egy vizuális antropológiai kísérletet végzek el: Bujdosó Imréről magam sem tudtam meg több adatot, mint amennyit

Póka Györgytől kaptam, így környezetének, életének vagy életmodelljeinek, értékszemléletének felvázolásához semmi másra nem támaszkodhatom alább, mint a kéttucatnyi „megmentett-megtartott” nyomatra. E lapok fognak beszámolni nekünk az első 20 évről (találtam ugyanis 1977-es keltezésű nyomatokat is), az ifjú környezetéről, mindennapjairól s emlékeiről. A grafikákat tehát, noha valóban van közöttük számos művészi értékű lap, elsősorban narratívumként, egy rendhagyó képes beszámolóként vagy ételbeszélésként kezeltem. Ebben az értelemben a lapok dokumentumok, avagy az emlékezet művészi rögzítései.

*Bujdosó Imre linómetszetei
Ebéd; Vízhordó (balra); Veteményezés
(reprodukció az előző oldalon)*

A naiv alkotó mibenlétének meghatározásakor nem feledhető szempont az úgynevezett művészi előképzettség hiánya. Ám mint kiderült: Bujdosó Imre 14 és 17 éves kora közt nem csupán a szakmunkásképző kötelező stúdiumait látogatta, hanem részt vett a szakköri munkában is. Ráadásul egy olyan sokszorosító grafikai technikát tanult meg itt, a linómetszést, melynek alkalmazására a naiv alkotók közül szinte nem is találunk példát. Bizonyos művésztechnikai és szemléleti alapképzést tehát Bujdosó is kapott, ez viszont nem kizáró tényező. – Gondoljunk csak mások közt Győri Elekre, Gajdos Jánosra vagy Káplár Miklósrá, akik a képzőművészeti főiskolán is tanultak, igaz, Győri és Gajdos már csak az után töltött el néhány hónapot az akadémikus művészképzésben, miután az östehetségek kiállításán sikerrel szerepeltek.

Azzal, hogy a választott szakma szobafestő-mázoló volt, annyiban foglalkozhatunk érdemben is, hogy az önkifejezésnek miért

választotta e művészi (esetleg művészkedő) formáját. Ne feledjük: Bujdosó Imre nemcsak a szakmunkásképző évek alatt, a szakörben metszett linót, hanem később is – ezt bizonyítja az 1977-es dátum. A gyermekben minden bizonnyal megvolt a festéshez és rajzoláshoz való tehetség, de a szegény falusi, paraszti környezetből elindulva, még csak gondolni sem merhetett arra, hogy ne egy „kenyérkereső” foglalkozást válasszon magának. Nem a választást kívánom ezzel minősíteni, de fölvetődik a lehetőség, hogy ha festő(művész) nem lehet, hát legyen szobafestő... S tevékenysége megerősítést kapott a rajzpedagógus műhelyében. Kiderült, hogy valóban tehetséges, és ezért nem hagyott föl az alkotással akkor sem, mikor friss szakmunkás-bizonyítvánnyal zsebében munkába állt.

A naiv alkotók körébe nálunk sem a két világháború között (az őstehetségek első és szervezett jelentkezésekor), sem az 1970-es években (a naiv művészi mozgalom magyarországi újvirágzásakor) nem a „vasárnapi festők” vagy amatőrök tartoztak, hanem elsősorban a paraszti naivok. S a paraszti jelző nem a témaválasztásra, sokkal inkább a hovatarozásra, a közösségi gyökerekre vonatkozott, még ha az életközeg kínálta is a legjobban meghatározó tematikát.

Bujdosó Imre képei arról tanúskodnak, hogy a kötegyáni paraszti közösségben nőtt fel. Népművészeti tárgy kultúra, helyi hagyomány, meggyökerezett szokásvilág – ez adta meg a mindennapi életkeretet. Nádfüdeles házak, gondozott portákkal, a házköri munkák színtere, gazdasági tevékenységek, illetve a pihenés, időtöltés jelenetei sorakoznak a linómetszetes lapokon. Megidéződik nemcsak a külső, de a belső környezet is: mécsvilágítás, búbos kemence; s kiderül, mely felekezethez tartoztak – több

Kukoricafejtés (fent);

Téli fa szállítása (lent)

Bujdosó Imre linómetszetei

képen látjuk a falra helyezett keresztet –; és a naív alkotókra szintén jellemző, hogy a falakat olykor saját (kicsinyített) munkáik díszítik (természetesen Bujdosó Imrénél a metszetekkel találkozunk).

A legfontosabb ház körüli és különböző gazdasági tevékenységeket bemutató lapok mellett (ilyen például a disznóölés, libalegeltetés, fahordás, szántás és ásás, veteményezés, betakarítás, vízfordás, a munkából való hazatérés stb.) egy Bujdosónál jellemzővé vált témacsoportra külön is fölhevítom a figyelmet. Minden ötödik lap az újságolvasó férfit ábrázolja.

Linómetszetek Bujdosó Imre „újságot olvasó” tematikájából

Arra nem kínál túl sok lehetőséget a figurák stilizált karakterábrázolása, hogy az életkorra pontosan tudjunk következtetni a grafika alapján. Ugyanúgy lehet a férfi húszéves fiatalember, mint negyven – az édesapa. Nem derül ki pontosan, hogy az újságot olvasó férfi önreprezentáció-e, vagy valamelyik családtagot ábrázolja. A társaságában lévő asszony azonban egyértelműen idősebb. Az újságolvasás mintája, tulajdonképpen az információszer-

zés, a szabadidő bizonyos mértékben önművelő eltöltésének igénye mindenképpen adott.

Jelen vannak az olvasás kellékei: mécsvilág, boroskancsó, mellette pohár, az asztalon csibukos pipa. Érdekes továbbá, hogy több újságolvasó képen, míg a férfi olvas, az asszony a napi teendőit végezve szorgoskodik; illetve imádkozik. E lapok tehát sztere-

otip férfiviselkedésről tanúskodnak.

A férfiportrék Bujdosó Imre grafikáin ugyanazt a figurát ábrázolják. A téma, világ és kifejezés összefogottsága, egysége az önreprezentációra, illetve arra utal, hogy az alkotó egy ember életén keresztül kínál bepillantást a közösség mindennapjaiba.

**ORBÁN IRÉN ÚJABB VARROTT KÉPEI;
A FOLKLÓR- (BALLADA-)ÁBRÁZOLÁSOK
ELBESZÉLŐ VARIÁNSAI**

Több tanulmányban szoltam már arról, hogy a naiv művészek képes folklórábrázolásait (s elsősorban a folklórszövegek esetében) nem annyira illusztrációként értelmezhetjük, mint inkább újramondásként. A népballadák képi variánsait létrehozó ábrázolásokra idéztem példaként a székely naiv művészek varrott képeit, melyek egyik sajátossága, hogy a történet több epizódját jelenítik meg – általában 3–4, ritkábban 6–8 cselekménymozzanatot –, s eme kiemelésekre kell a nézőnek újra föl-fűznie az ismert népköltészeti alkotást (vagy újraalkotni a történetet). A székelyvajai Orbán Irén *Júlia szép leány (Mennybe vitt leány, Márton Szép Ilona)* balladaábrázolását szintén bemutattam, miként *A török asszony balladáját*. (Részletesebb elemzés olvasható a *Néző • Pont* 2010. évi 33. kötetében: *A balladaillusztráció mint illokúciós aktusok sorozata*, 344–350. old.).

Orbán Irén: *Júlia szép leány* (2009)

Orbán Irén az elmúlt év végén újabb munkáit mutatta meg, melyek közül három is balladavariációs varrott kép volt. A még 1995-ben készített *Júlia szép leány* egy tengerentúli gyűjteménybe került, s ezt most újra elkészítette. Noha a korábban már alkalmazott motívumok természetesen visszatértek a képi „újramondásban”, a hangsúlyok áthelyezése s egy további epizód metaforikus megjelenítése más értelmezői árnyalatot adott a műnek.

Az elküldött alkotások között szerepelt még a *Fehér László lovat lopott* (előtte ezt Czirják Lujza varrott képén láthattuk), valamint elkészítette *A török asszony balladája* újabb variánsát is.

A részletesebb elemzést nem ismételjük, az újabb képvariánsokat viszont bemutatjuk. A

Fehér László balladánál azt érdemes megjegyezni: noha Czirják Lujza nyolc jelenete Orbán Irénnél is alig csökken, a két középső síkon az alkotó az esemény háttérében zajló történetet idézi föl, jól alkalmazkodva a balladai sejtetés atmoszférájához, és előkészítve, hogy a sejtés beleértéssé változzék, végül visszatérjen a látomás, továbbgondolás képi mezőjéhez.

A török asszony balladájának képi újramondását véve szemügyre, kiderül: nem két különböző időszak értelmezéséről van szó (mindkét művét 2007-ben varrta), ám a hangsúlyok és a cselekvésirányok változnak. A török asszony (és az ugyanezen „szívtelen anya” típusba tartozó *Budai Ilona* – a balladát Orbán Irén testvére, Gazda Anna varrta képhe, s azt bemutatam az említett tanulmányban) a megmenteni kívánt kincs miatt lemond gyermekéről, s szívtelenségére végül a borjait féltő erdei állatok döbbsentik rá.

Orbán Irén:

Az itt bemutatott varrott képen az anya a csecsemő helyett kisgyermekét hagyja az erdőben, s az utolsó (felül látható) jelenetben szerepel a másik képről hiányzó ház is. A középső jelenet irányváltoztatása (a cselekvésirány jobbról bal felé mutat) a képolvasat sajátos linearitását tükrözi, így szerepe kompozíciós. Orbán Irén alulról fölfelé szerkeszti a kép jeleneteit, s a képolvasat az egykori görög „ökörszántás írás” (busztrófedon) szabályait ismétli az ellenkező vertikális irányban.

A hozzá kapcsolódó irodalom gazdagsága miatt is érdemes még visszatérnünk a *Júlia szép leány* balladájához. Más folklórkutatók mellett Dömötör Tekla, Faragó József, Székely László, Domokos Pál Péter, Bálint Sándor is értelmezte a balladát. Bálint posztumusz művében (*A hagyomány szolgálatában*) rövid, de a középkori látomások s a „bárányszimbolika” világába kalauzoló interpretációt kínált. A „fodor fejér bárány” a Jézus-völegénnyel (a Jelenések Krisztusával) azonosítható. Júlia „búzavirág szödni” megy ki a búzamezőbe – s nem véletlenül, írja Bálint Sándor: „Ismeretes a búzavirág dicsekvése: belőle lesz Jézus teste.”

A Bálint Sándor által fölvetett Agnus Dei motívum balladai megjelenését részletesebben vizsgálta Tarbay Ede, Bálint gondolatmenetét követve. Azt hangsúlyozza, hogy amíg általában egy kedves halála gyászt jelent, addig a Jézus menyasszonya Júlia halála feltámadás az örök életben. (S nem lehet véletlen az sem, hogy a balladai történet szinte megismétlődik a Mária-látomások során – erről is Bálint Sándor számol be. A mennybe vitt leány balladájánál azonban a látomás leírása és annak szövegbeli ismétlése: a látomás újbóli előadása az édesanyjának „mintegy hitelesíti a csodát”. – Tarbay arra is rámutat, hogy ez az ismétlés emeli ki a népmesei epikumból a ballada drámai előadásmódjág a történetet.)

A Domokos Pál Péter szerinti „egyetlen vallásos legendás népballadánk” – melynek egyes sorait felfedezni a csiki „jánosolás” szövegében s a népi ráolvasásokban is – Orbán Irén által másodszer feldolgozott képe egy jelenetet hozzátold a korábbi ábrázoláshoz: a felső (kronológiailag az utolsó) jelenetben látjuk a szüzek seregét. „Mert most esött héja szüzek serögének” – olvassuk Kriza gyűjtéséből. Júlia tehát az örök élet ígérteét kapja: piros ruhájában (Mária-párhuzam) viszi őt a bárány, hogy beteljék véle „azok kegyös rendi”.

HÚSZÉVES LETT A NEMZETKÖZI BETLEHEMES TALÁLKOZÓ

A XX. Nemzetközi Betlehemes találkozót 2010. december 10–12. között rendezték a Debreceni Művelődési Központban. Az eseményt először 1991-ben szervezték meg, négy éven át Kecskemét, később Budapest lett a helyszín. A találkozó csak 2006-ban került Debrecenbe, ám az óta évről évre egyre jobban szervesül a térség adventi programjába is. A városban és környékén mintegy 30 településrész, illetve település adventi programján (kulturális intézményekben, iskolákban, óvodákban, időshonokban, templomokban, szabad tereken, tanyaközpontokban) alkalmanként összesen több mint tízezen vesznek részt. A helyi közösségek, hagyományörzők, iskolák óvodák motivációt kapnak tőlük, és tovább gazdagíthatják saját programjait, közösségeiket.

A 2010. évi 20. találkozó egyúttal az 5. debreceni, kárpát-medencei betlehemes segrszemle volt. Debrecen földrajzi fekvése miatt is alkalmas helyszín, hiszen közelében vannak a még autentikus betlehemes hagyományokat falusi, élő közegben őrző területek: a Felvidék, Kassa környéke, Kárpátalja, a Partium és Erdély.

Ezek a néprajzi egységek tehát a Debrecen központú régióban – a betlehemes játékok tekintetében – egymásba is átérnek, illetve itt volt az egyik centruma az alföldi pásztorjátékoknak.

A Nemzetközi Betlehemes találkozó célja a kulturális identitás erősítése, megtartásának elősegítése; a közös szellemi haza kincseinek, saját szakrális hagyományaink variációinak bemutatása; a környező országokban, a Kárpát-medencében élő magyarság kulturális cseréje, valamint az európai népek közötti kapcsolatok erősítése. A találkozó közművelődési, közösségépítő,

művészeti, vallási, néprajzi és más vonatkozásai több kulturális területet érintenek.

A csoportok, a velük találkozó közösségek s a több ezer résztvevő számára ez a „betlehemes” együttlét megerősítést, éltető erőt jelent.

A szokásanyag, az énekek, jelmezek összegyűjtése és elkészítése több év munkája. A magyarság téli ünnepkörü szokásainak, a még élő, dramatisz formáknak olyan gazdag variációi élnek itt, amilyenek Európában is ritkaságnak számítanak.

A szakrális színház élő gyakorlata nevében indított találkozón eddig több mint 650 csoportban közel 16 ezer fő vett részt határon innen és határainkon túlról. Ez a szám most tovább növekedett: a Kárpát-medencében közzé tett felhívásra öt országból több mint félszáz csoport pályázott a részvételre.

A kiírásnak ez alkalommal 35 csoport, közel 500 fő felelt meg. A határokon belüli Magyarország különböző vidékeiről 18 csoport érkezett, a határokon túlról pedig 17 (Kárpátaljáról 4, Felvidékről 3, Partiumból és Erdélyből 6, a Vajdaságból 4 csoport).

A rendezvényhez kapcsolódó újdonság, hogy a jubileumi találkozóra jelentette meg a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus a Nemzetközi Betlehemes Találkozók játékszövegeiből álló

a „...hanem vagyok Úristen követje ...” – a téli ünnepkör dramatikus szokásaiból című gyűjteményes kötetet; a kiadványt Tömöry Márta szerkesztette.

Forrás és fotók:

DEBRECENI MŰVELŐDÉSI KÖZPONT

BESZÉLŐ FORMÁK

E címmel rendeztek (a TÁMOP – Múzeumok Mindenkinél Program – Múzeumok oktatási és képzési szerepének erősítése projekt keretében) családi napot s rendhagyó múzeumpedagógiai foglalkozást 2010. december 11-én a debreceni Medgyessy Ferenc Emlékmúzeumban, Juha Richárd szobrászművész vezetésével.

A Kós Károly Művészeti Szakközépiskola és Kollégium művésztanára mellett munkatársai, Makai Éva és Imre Sándor képzőművészek is részt vettek a családi nap programjaiban. Az egész napos családi „szobrászkodást” Medgyessy Ferenc állandó kiállításának megtekintése vezette be – a programban résztvevő, látássérültekből álló csoportnak különleges élményt nyújtott a plasztikai remekművekkel való taktilis érintkezés is. (Képzünkön Makai Éva a látássérülteket segíti a szobrok megismerésében.)

Juha Richárd az alapvető
 plasztikai műfajok ismertetése
 után a vendégművészek segít-
 ségével kalauzolta a résztvevő
 csoportokat a portrémintázás
 fázisaiban, majd a diákok
 maguk is megpróbálkozhattak
 a figura (állatfigurák) megalko-
 tásával.

*A Beszélő formák
 „Az én Medgyessym” –
 a Medgyessy Ferenc Emlék-
 múzeum iskolabaráttá formá-
 lása programjai közé illeszke-
 dett, s az esztendő folyamán
 összesen négy egész napos,
 családi foglalkozást tartottak.*

Az elsőt még 2010. január 10-én rendezték, a Medgyessy Ferenc Emlékmúzeum napján, a szobrászművész születésnapján; májusban Medgyessy köztéri munkáival ismerkedtek meg; az októberi program pedig a „régiséggyűjtődsi” címet kapta, bemutatva azokat a régiségeket is, melyeket még Medgyessy gyűjtött össze, s őrzött a műtermében.

Fent Makai Éva, lent Juha Richárd – kicsik és nagyok körében

Az emlékmúzeum épülete a 18. század végén civisház volt. 1822-ben átalakították, 1829-től kaszárnya, majd újra lakóépület lett, illetve mentőállomás és iroda. 1980-ban az Országos Műemlékvédelmi Felügyelőséggel karöltve megindult az épület helyreállítása, bemutatandó Európa egyik legjelentősebb 20. századi szobrászának életművét. A helyreállítás során igyekeztek megidézni azt a légkört, amelyben Medgyessy családja élt. A régi műemléki szárnyat, a modern, tetővilágításos kiállítócsarnokokat, szabadtéri szoborparkot magába foglaló emlékmúzeum őrzi a Déri Múzeum 1921–76 között gyűjtött Medgyessy-anyagát, az 1977-ben átvett hagyatékat, ám az életművet a mai napig tovább gyűjti és kutatja.

A kiállítás első részének helyet adó, úgynevezett Katonaszobában tablókon, archív fotókon keresztül mutatják be Medgyessy első éveit, valamint kezdeti munkáit, a többi között gyermekkori rajzait, tanáiról készült karikatúráit, orvostanhallgatói hullarajzait. Megismerjük családtagjait a róluk készült festmények segítségével. Az életrajz bemutatását iratok, dokumentumok (címerkép, oklevelek) egészítik ki. Itt láthatjuk a háborús emlékműterveit és a háború idején készült festményeit is. Az árkádsor alatt kapott helyet Sövári János Medgyessy Ferencről készített bronz mellszobra.

A bejáratnál balra folytatódik az életút ismertetése, a szöveges tabló mellett egyes alkotó korszakai reprezentáló kisplasztikák bemutatásával. A kiállítás további részében tematika szerinti csoportosításban láthatók munkái, a domborművek, szobrok terme 1907–21 között (pl.: *Súroló nő*, *Szoptató anya*), a 1920 és 1943 közötti évek legjobb szobraiból és reliefsjeiből készült válogatás. Az 1920-as években mintázott álló figurák közül kiemelkedik az oszlopra, drapériára *Támaszkodó nő*. A következő terem egyik kedvelt témakörét, a táncot mutatja be. A szobrász táncábrázolásaira hatottak a görög tanagrák, amelyeken „a ruha nem is annyira a valóságot, mint inkább a ritmust, a muzsikát szolgálja”.

A tárlat felidézi a budapesti, Százados úti műtermét is: szobrászszerszámaival, bútorraival, kedves tárgyaival. Délszláv és üzbég hangszergyűjteményén kívül itt látható a fűrészhál-fűrészhál (Galiciából hozta magával), az óriás Seychelles-diómag, a négyszarvú koskopolya. Szinte valamennyi szobában láthatunk ceruza- és tollrajzokat. Ezek részben szabad, önálló rajzok, részben mozdulatlan tanulmányok.

A következő teremben portréi kaptak helyet, például a *Móricz Zsigmondról* vagy a *Rippl-Rónairól* készültek. Átsétálva egy átjárón, mely két nagyméretű művét rejti (*Korcsolyázók*, *Lovas*), eljutunk a síremlékeinek vázlatait, lovas szobrait, kútterveit, épületdíszítő alkotásait bemutató teremhez (*Medveczkyné síremléke*, *Szüreti menet domborműve*, *Török–magyar csatát* ábrázoló szobor-együttes, *Gellért-kút terve*, *Vizsolnyi biblia nyomtatása*, *Turáni lovas*). Igazi nagyvonalú összefoglalás ez, olyan kollekción, melyben feltárul az „önéletrajz, melyet lapozni sem kell”.

Itt tekinthetők meg a főműnek számító, Déri téri allegorikus szobrok tanulmányai, melyekkel elnyerte a párizsi világgkiállítás fődíját. A múzeum udvarán két síremlék szobra áll. A Radnainé-síremlék első változata díszítette később Medgyessy sírját is a Kerepesi úti sírkertben. A Emlékmúzeum hátsó szárnyában kapott helyet a Látványraktárral egybekötött foglalkoztató terem, mely alkalmas rendezvények, múzeumpedagógiai foglalkozások, előadások lebonyolítására is.

A kiállítás rendelkezik vezetővel, a kiállítóteremben elhelyezett touch-info rendszerrel egybekötött virtuális tárlatvezetővel. A múzeumi boltban képeslapok, Medgyessy életét, munkásságát feldolgozó kiadványok vásárolhatók meg.

Medgyessy életműve egységes, homogén, feloszthatatlan. Szobrászata az egész emberiséghez szól. Az európai kultúra ismeretében mutatja be Európának sajátosan magyar, nemzeti vonásait. Méltán nevezhetjük a magyar szobrászat megújítójának.

Az emlékmúzeumban 2006 őszén indult be az a múzeumpedagógiai program, melynek keretében több kínálatból is választhatnak a résztvevő partnerintézmények.

Múzeumi óra gyerekeknek. Beszélgetés a művész életéről, munkásságáról (ajánlott korosztály: 10-18 éves korig).

Készítsünk domborművet! Beszélgetés Medgyessy domborműveiről, ismerkedés a gipszzel. Feladat: dombormű készítése gipszöntés technikájával (ajánlott korosztály: 5-13 éves korig).

A kerek szobor. Beszélgetés Medgyessy körplasztikáiról, az agyag fizikai tulajdonságairól. Feladat: állatfigura mintázása agyagból, Medgyessy szellemében. (ajánlott korosztály: 5-13 éves korig).

Tesz-Vesz Műhely néven 2007 óta múzeumpedagógiai kreatív szakkört tartanak a 6-10 és a 11-14 éves korosztálynak. A kreatív műhely lehetőséget nyújt a helyi, kreatív, művészetek és régi mesterségek iránt érdeklődő diákoknak, hogy hétről-hétre újabb technikákkal, kiállításokkal ismerkedjenek meg. A műhely sok esetben kapcsolódik Medgyessy alkotásaihoz, ezért számos alkalommal helyezték át a szakkört a Medgyessy Emlékmúzeumba.

Több alkalommal vettek részt speciális igényű gyermekek és felnőttek (hallássérültek, látássérültek, értelmi fogyatékosok, mozgássérültek és autisták) múzeumpedagógiai foglalkozáson. A speciális órákon védőkesztyűvel kézbe vehető duplumok segítségével ismerkedhettek a Medgyessy-szobrokkal, s kézműves tevékenységek révén fejlődhetett készségük és képességeik.

A múzeumpedagógiai és közművelődési tevékenység fejlesztése utóbb a 11-14 éves általános iskolás korosztályt célozta meg.

Múzeumi óra keretében, kiállításokon – a tananyaghoz kapcsolódva – rögzítik és mélyítik el a már tanultakat.

Tematikus foglalkozások is kapcsolódnak a kiállításokhoz. A hangsúly, az előzetes tudást, az életkori sajátosságokat is figyelembe véve, az interaktívabb, kötetlenebb feldolgozásra esik. A foglalkozások a tárlatokon való beszélgetés mellett, kiegészülnek tárgykészítéssel, játékokkal.

A múzeumi órán a magyar művészetről kapnak általánosabb képet, a tematikus foglalkozásokon a Medgyessy-életmű áll a középpontban.

Egész napos családi foglalkozás –

A több generáció egyidejű részvételét kívánó, informális szórakoztató programsorozat áthidalja a generációs problémákat, s lehetőséget nyújt arra, hogy szülő, nagyszülő és gyermek együtt, játszva tanuljon, tanulva játsszon a múzeum falain belül.

Speciális múzeumi foglalkozások –

A múzeumok világa szinte „érinthetetlen”, elzárt világ a fogyatékkal élők számára. Az akadálymentesítés részleges vagy teljes hiánya lehet oka ennek egyes múzeumokban, másutt pedig a fogyatékosokkal, különböző helyi szervezetekkel való kapcsolattartás nemléte – noha a múzeumokban helyet, lehetőséget kell adni a speciális igényekkel rendelkezőknek is arra, hogy megismerjék, használják és élvezhessék a gyűjtemény által nyújtott kulturális javakat.

Debrecenben számos olyan iskola, speciális intézmény létezik, mely hátrányos helyzetű, fogyatékos gyermekek nevelésével foglalkozik. Lényegében az ő munkájukat szeretnék segíteni azzal, hogy a Déri Múzeumban megtalálható sokrétű, gazdag művelődéstörténeti gyűjtemény a speciális igényű gyermekek számára is érhetővé, felhasználhatóvá válhasson.

FOTÓK: JUHA RICHÁRD

PETŐFI SÁNDOR-DÍJ

Anne Applebaum amerikai történész, Pulitzer-díjas újságíró kapta a múlt év december 14-én a *Petőfi-díjat*, azaz: a *Közép-európai Népek Szabadságáért* elnevezésű elismerést a Terror Háza Múzeumban. Anne Appelbaum a kommunizmus történetével, a közép- és kelet-európai társadalmakkal foglalkozik, A díjat (Juha Richárd debreceni szobrászművész alkotása) a Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány 2009-ben hozta létre.

MAKAI GYULA FESTŐMŰVÉSZ kiállítását (november 29. és december 22. között) a debreceni Benedek Elek Könyvtár Galériája rendezte meg. Képünkön (balról jobbra): a tárlatot ajánló Kerékgyártó Kálmán költő, Makai Gyula festőművész, a megnyitón közreműködő Keresztúri Mária költő és Sas Bálintné, a könyvtár igazgatója

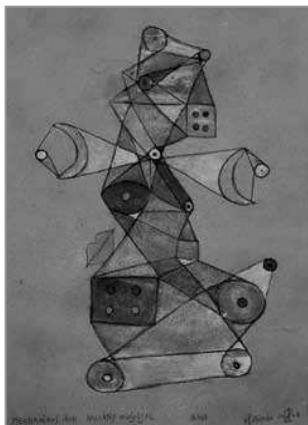
„AKI NEM HISZ ABBAN,
HOGY MENNYI JÓ EMBER VAN,
AZ KEZDJEN EL VALAMI JÓT TENNI,
ÉS MEGLÁTJA,
MILYEN SOKAN ODAÁLLNAK MELLÉ.”

Aknay János: Festőangyal

**FOGYATÉKOS ÉS ÁRVA
GYEREKEKET IS TÁMOGATOTT
A 8. DEBRECENI
JÓTÉKONYSÁGI AUKCIÓ**

Böjte Csaba ferences rendi szerzetes gondolatai olvashatók a fenti mottóban, melynek érvényességét dr. Papp Gyula nyugállományú ezredes, Debrecen Város Mecénás-díjasa is megtapasztalta az elmúlt 8 év alatt, a decemberi, jótékonyági aukciók szervezése során.

„Az első jótékonyági árverésre – amely egy hajlék nélkül élő családot segített – 40 felajánlás érkezett, s 400 ezer forint bevétellel zártunk – írja dr. Papp Gyula 2010. évi, december 5-ei árverés katalógusának köszöntőjében. – A 2009-es aukció előtt már válogathattunk az alkotások között, végül 128 tételt árvereztünk. Szinte egyedülálló volt a vidéki jótékonyági aukciók sorában, hogy 13 Kossuth- és Munkácsy-díjas alkotó csatlakozott felajánlásával az eseményhez. Talán ennek is köszönhető a rekord bevétel, amely tavaly [2009-ben] 4 millió 150 ezer forint volt. Idén azt reméljük, sikerül ezt megközelíteni, hiszen több mint 160 műalkotás vár gazdára, 22 Kossuth- és Munkácsy-díjas, valamint 10 Holló László-díjas alkotó felajánlóval.”

S az eredmény valóban megközelítette a várakozásokat: a 8. aukción 3,6 millió forint gyűlt össze. A szervező ezt konstatálva jegyezte meg: „Egyre inkább érzem azt, hogy gazdag az, aki sokakat gazdagít.”

efZámbó István (Érdemes Művész): Mechanikus ikon halvány mosollyal (fent);

Lóránt János Demeter (Munkácsy-díjas Érdemes Művész): „Hátsóudvar”

Immár vissza is tekinthetünk, az adatok tükrében, e folyamatra. Az első aukciók egy lakáshoz segítettek hozzájuttatni egy fedél nélküli családot. Majd az Immanuel Otthon volt a második négy árverés kedvezményezettje: szinte pontosan 10 millió forintot kapott az otthon, s a legutóbbi segítette egyúttal a Székelyhádi Gyermekotthon felújítását is. (Ez ökumenikus jelleget adott az aukciónak, hiszen a debreceni, Pacsirta utcai református otthon melletti másik kedvezményezett Bőjte Csaba ferences rendi szerzetes, pontosabban: a Dévai Szent Ferenc Alapítvány – felújításra szoruló – Székelyhádi Gyermekotthona, mely árva és szegény sorban élő gyerekeknek jelent menedéket, lelki vigaszt).

Papp Gyula szerint a legnagyobb inspirációt a folytatásra, még a nehéz körülmények között is, a gyermekek öröme adja – hogy sok esetben szavak nélkül, egy érintéssel fejezik ki hálájukat, szeretetüket.

„Az a mosoly, az a könny, amit ott kapsz, az őszinte, szívből jövő, érdek nélküli, s megerősít abban, hogy csináljam, folytassam...”

No, és segítik Papp Gyulát a továbblépésben azok a művészek is, akik társául szegődtek a szeretetben, s akik közül külön is kiemelte Aknay János Kossuth-, Holló László és Munkácsy-díjas festőművészt.

Holló László (Kossuth- és Munkácsy-díjas, Kiváló és Érdemes művész): Házépítés
(fent – a művész özvegye, Maksi Olga felajánlása)

Maksai János: Erdőben (balra, középen)

Walter Gábor: Eksztázis (lent)

**KOMISZÁR JÁNOS
BAZILIKA-FESTMÉNYEI
PÓCSPETRIBEN ÉS MÁRIAPÓCSON**

Komiszár János Holló László-díjas festőművész 31 bazilika-festményéből rendeztek kiállítást 2010. december 12–18. között Pócspetriben. (A tárlatot Kapin István egyházigazgató nyitotta meg, a vendégeket Pataki László polgármester köszöntötte – a megnyitón betlehemes játékkal is köszöntötték az alkotót, illetve a kiállítást).

Rögtön ez után, december 18. és év vége között Máriapócson (Komiszár János a város szülötte és díszpolgára) 43. szintén a bazilikát ábrázoló képből, olajfestményekből és akvarellekből nyitott tárlatot Papp Bertalan polgármester.

Komiszár János akvarelljeiből

VIA MARIAE – AVAGY A MÁRIA- ZARÁNDOKÚT

1400 kilométer – 60 nap alatt – Mariazelltől Csíksomlyóig –
spirituális és turisztikai élmény – felfedezve az országot s a lelket

Európa talán legjelentősebb hosszú zarándokútja a Szent Jakab sírjához vezető „El Camino”. A 20. század közepén már csak a spanyol kultúrkörben volt ismert, mára azonban évi 200 ezernél több zarándokot jelent. Csak a regisztrált zarándokok száma (akik 100–1600 km-es utat tesznek meg, napi 25–30 km-t gyalogolva, és 5–50 napot töltenek az úton) 75 ezer fő. Az út során a zarándokok szerény körülmények között, de megszállnak, fogyasztanak, beszerzik az úthoz szükséges eszközöket. Sokan visszatérnek, s egyre többen mennek el pusztán az Út híre miatt, vagy teljesítménycélból, majd hitet kapva, hitükben megerősödve térnek vissza.

Az elmúlt évben a magyarországi híradások között is többször fölbukkant a kialakítás és fejlesztés alatt álló, Közép-Európán átívelő zarándok- és turistaút-hálózat híre.

Ez a Mária Út, mely a külön e célra létrehozott weboldal – a www.mariaut.hu – ajánlata szerint: „több mint turistaút, több mint zarándokút, több mint értékes program, több mint értékek gyűjteménye, több mint az önismeret útja, több mint új szemlélet, több mint jó társaság, több mint kultúra, több mint szakralitás, több mint turisztikai ajánlat, több mint spirituális élmény, több mint Közép-Európa felfedezése, több mint az ország-kép gazdagítása – több mint 1400 km...”

Az új zarándokút kelet-nyugati tengelye az ausztriai Mariazelltől az erdélyi Csíksomlyóig vezet, mintegy 1400 km-es távon, gyalogosan 60 nap alatt bejárhatóan. Az út vagy annak kisebb szakaszai csoportosan vagy egyénileg is bejárhatók lesznek, első-sorban gyalogosan, de akár kerékpárral is. Az utat útjelzések és táblák jelölik majd, ajánlott szálláshelyek várják a vándorokat, s térképes zarándok-kalauz készül. A zarándokok az egyes állomásokon pecsétet és egyedi azonosítású gyöngyszemet kapnak, amelyből a saját rózsafüzérüket fűzhetik fel az egész út végigjárása során.

A kelet-nyugati tengely mellett észak-déli útvonalat is terveztek – a lengyelországi Czeszochowától a boszniai Medugorje-ig –, így kapunk meg egy Közép-Európát átívelő keresztet. Ezt további alternatívák és leágazások egészítik ki, felfűzve ez által a különféle zarándokhelyeket, természeti és épített, valamint kulturális értékeket.

S hogy kiknek ajánlják? A Mária Út sokrétű üzeneténél fogva, célcsoportjait tekintve univerzális, nemzeti vagy vallási hovatartozástól független. A Mária Út, mint idea, három pillére: 1. a spiritualitást, illetve a mindennapi élet hajszájából való kiszakadást keresők számára egy vonzó, értékeket hordozó, biztonságos zarándokhálózat létrehozása; 2. a keresztyénség értékeinek megőrzése és továbbadása a jövő nemzedékének; 3. Közép-Európa vallási és kulturális értékeinek megismertetése a világgal.

Közép- és Kelet-Európában nincs hasonló méretű zarándokút, noha vannak már kisebb utak a fontos zarándokhelyek közelében. A Mária Út e térség legfontosabb zarándokútjává válhat, hiánypótló lehet mind Magyarországon, mind a régióban. Az elmúlt évtizedekben számosan kerestek fel távoli országokban Mária-kegyhelyeket, míg a nem kevésbé jelentős magyarországi vallási kulturális értékekről nincs ismeretük – sőt, zarándoklat tekintetében Magyarország neve a külföldiek szemében véggépp ismeretlen.

A Mária Út – Via Mariae tehát egy több mint 1400 km-es spirituális és kulturális, értékeket felfűző Kárpát-medencei gyalogút. A Mária Út mentén mintegy 60 kisebb-nagyobb zarándokhely található – a magyar történelemben fontos szerepet betöltő zarándokhelyek közül föltétlenül megemlítendő Máriacell, Sümeg, Esztergom, illetve Hajkudórogr, Máriapócs és Csíksomlyó.

A Mária Út a társadalmi és szellemi értékteremtő szerepét is hangsúlyozzák az ötletgazdák, akik mellé egyre több önkormányzat is társként szegődik, felismerve a vallási turizmusban rejlő lehetőségeket.

„Erősíti a társadalom tagjai közötti kapcsolati rendszert, egymás megismerését, a különbözőségek elfogadását, a természettel való kapcsolatot, a környezettudatos maga-

tartást. Olyan térségeket von be a látogatási körbe, ami másként teljesen kimaradna a vendégforgalomból, így az elmaradott kistérségekben is keresletet teremt, s kiegyensúlyozó, kiegyenlítő szerepe van.”

Egyaránt szánják tehát a túrázóknak, a hitkeresőknek és az elkötelezett, vallásos embereknek. A túrázóknak, a teljesítménykihívás mellett, mélyebb ismereteket kínál a helyi értékekről; a hitkeresőknek az egyházi „zsargont” kerülő, de egyértelmű, hitbéli üzeneteket; az elkötelezett, aktív vallásos embernek pedig az egyházi, történeti képek és jelképek élményszerű megélését, megérettését, az ismert vallási hagyományok elmélyítését, valamint lelki élményt és/vagy vezekelési alkalmat.

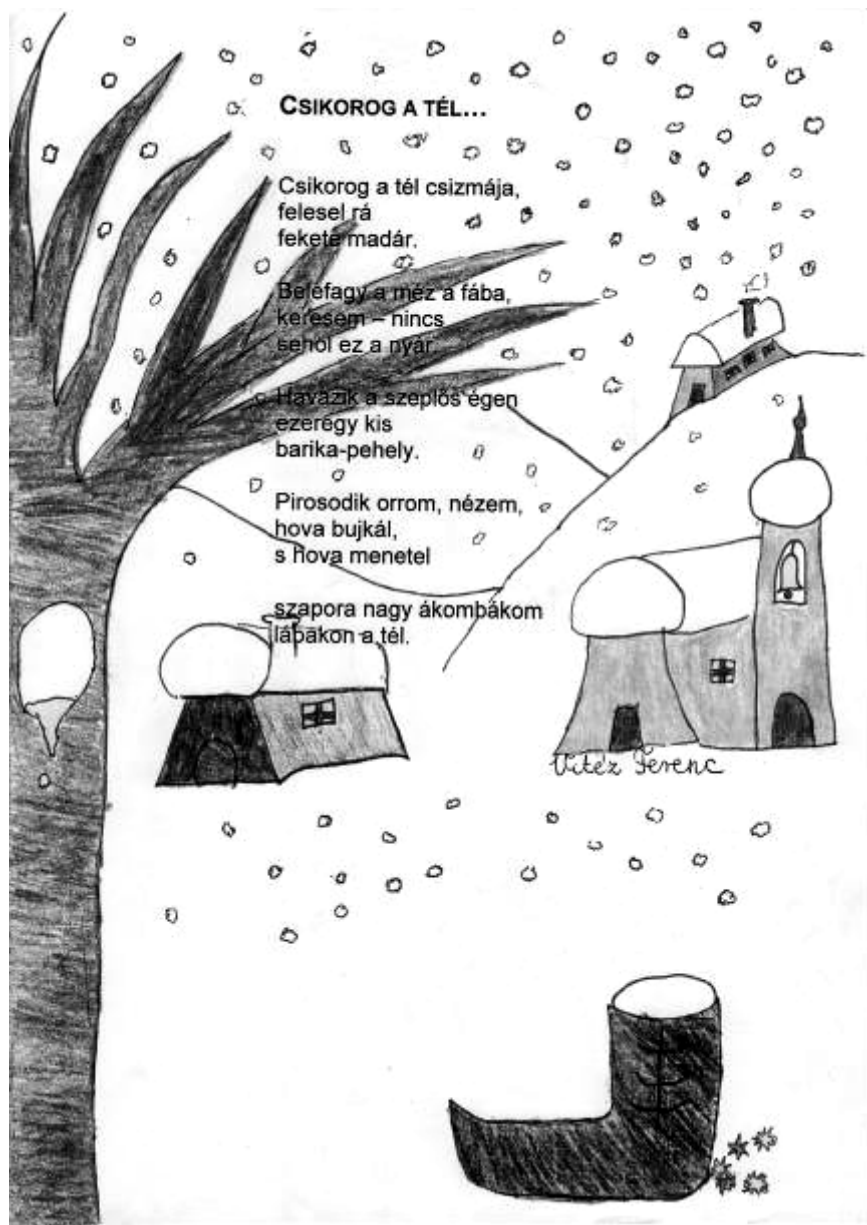

Lakatos Áron (fent)
és Héjas Szonja (lent)
4/C. osztályos tanulók
illusztrációi
gyerekversekhez

**KÉPEK A SZAVAKBAN –
SZAVAK A KÉPEKBEN**

A Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola Gyakorló Általános Iskola tanítónője, Szalay Mária szeptembertől újra első osztályosokat tanít (1/B.), s *Az esőnek lába van* című, a Tóth Könyvkiadónál a 2010. évi könyvhétre megjelent gyerekvers-kötetet lapozgatva vetette föl: ki lehet az illusztrálást hagyományos módon is próbálni – a kisdíjakok (akár szövegértési feladatként) készítenének rajzokat a versekhez. Újévre két, az ünnepek közt született versemet kaptam, s négy nap múlva egy csokornyí rajzzal fogadtam. A 4/C. osztályban tanító kolléganője, Bartha Jánosné már ki is próbálta a feladatot, s öt diák összesen 9 illusztrációját mutatta meg. Ezekből válogattam, arra is törekedve, hogy az összeállításban mindenki szerepeljen, azaz: *Héjas Szonja, Honti Borbála, Lakatos Áron, Krizsán Gábor és Oláh Zsuzsa.*
– Köszönöm, Gyerekek!

Krizsán Gábor (4./C.) illusztrációja – KFRTKF Gyakorló Általános Iskola

ÁTVÁLTOZÁSOK

Ha a fának lába lenne,
sétálna az erdő,
át a mezőn, fel a hegyre,
s felhők alá bújna egyre
a fűzfa-esernyő.

Ha a béka bögni tudna,
s tehén volna párja,
ő lenne a békabika,
kitágulna orra lika
hajnal pirosára.

Ha a tigris dorombolna,
és egeret lesne,
arany csíkos cirmos volna,
s a fotelbe kuporodna,
ha leszáll az este.

Hőember, ha márvány lenne,
kőcsipke az álla,
márványfelhő permetezne
márványport a rózsakertre,
s pihe táncot járna.

Ha a margaréta-kréta
színezné ki az eget,
arany szára volna létra,
simogatná szőke széna
kicsike kezéd.

***

Ha a rigó elnémulna,
szomorú csönd lenne,
még a fény is megfakulna,
kődbe nőne világ búja,
s könnycsepp lennék benne.

Vitéz Ferenc

ÁTVÁLTOZÁSOK

Ha a fának lába lenne,
sétálna az erdő,
át a mezőn, fel, a hegyre,
s felhők alá bújna egyre
a fűzfa-esernyő.

Ha a béka bögni tudna,
s tehén volna párja,
ő lenne a békabika,
kitágulna orra lika
hajnal pirosára.

Ha a tigris dorombolna,
és egeret lesne,
arany csíkos cirmos volna,
s a fotelbe kuporodna,
ha leszáll az este.

Hóember, ha márvány lenne,
kőcsipke az álla,
márványfelhő permetezne
márványport a rózsakeretre,
s pihe táncot járna.

Ha a margaréta-kréta
színezné ki az eget,
arany szára volna létra,
simogatná szőke széna
kicsike kezéd.

***

Ha a rigó elnémulna,
szomorú csönd lenne,
még a fény is megfakulna,
kődbe nőne világ búja,
s könnycsepp lennék benne.

Vitéz Ferenc

Honti Borbála (4/C.) rajza – KFRTKF Gyakorló Általános Iskola

Sohasem lehet avas,
csak rozsdás lehet a vas.

***

Nagy területet átér
a folyóparti ártér.

***

Követségi tisztség a Tasé,
hogya a Tas attasé.

***

Szárítóba ment a
fűszeres, illatos menta.

***

Tudod-e, hogy mióta
görög betű az íóta?

***

Tudod honnan ered
testedben az ered?

***

Ez a Jóska oly nagytermet:
betölti az egész termet.

***

A macskának van ám nyelve,
mert nyelv nélkül hogy is nyelne
tejecskét, meg egeret –
hát nem igaz, gyerekek?

***

Tudjátok, hogy milyen szép a
zöld leveles marharépa?

***

Mínthogy tegnap vadásztál,
ma teli a vadász-tál.

***

Az asztalon, bizony, lehet fatális
a mérges gombával tálalt fatál is.

***

Mondja, maga
török aga?

***

Úgy szeretlek, nagyon, Dani,
nem is tudom kimondani.

Egyéb satöbbiségek

– *Mi a forróság?*
Hőségbőség.

– *Mi a szépen megnőtt kerti virág?*
Dalia dália

– *Mi az összevissza vezeték?*
Kábel-Bábel

– *Mi a laktanyai épületrész?*
A kaszárnya szárnya

– *Kik az önfejjű hozzátartozók?*
A konok rokonok.

– *Hogyan nevettek nagyon régen?*
Valaha-ha-ha-ha

– *Mi a kopaszok kórusa*
Tarkar

– *Mi az elhagyott menyasszony
rosszkívánsága:*
A mátka átka.

– *Mi a neve a sült nyúlnak?*
Tepsi-füles

– *Kik az állandó védők?*
Az örök örök.

– *Mi a pótlék?*
Kiegészítő jéglyuk

Ferencz Győző 73 éves újságíró, szerkesztő (a zalaegerszegi *Pannon Tükör* alapító olvasószerkesztője, a helytörténeti rovat gazdája. A zalaszentmihályi „parisztokrata” (mint mondja) soha nem szakadt el a falutól, még inkább az egészséges agyafúrtságtól. Prózaí és verses műfordításai jelentek meg, és máig különös vonzalmat érez a nyelvtörök, a verses és rimes szójátékok iránt. A múlt évben ezekből küldött egy csokrot, s ebből készítettem a fenti összeállítást.

NAP, HOLD, CSILLAGOK

(Ferencz Győzőnek is küldöm, s minden gyermekszívű ifjúnak, idősnek)

Gólyalába nőtt a Napnak,
azért van oly magasan –
aranyporos udvarának
földig érő fája van.

Égi pékek gyúrnak Holdat,
hasas cipót, széleset –
ezüst kiflit sütnek hozzá,
fénylő sarló éleset.

A Tejúton táltos legel,
prűszköl csillagparazsat –
egyet dobbant, s küld neked egy
gesztenye-pej madarat.

Báránypaplan felhők alatt
alszik velünk a világ –
csukott szemünk látja titkát,
mint a cirmos tátikák.

HAIKUK – A GYEREKKORBÓL

*(Ajánlom Pinczés Istvánnak is
– barátsággal)*

Hóolvadáskor
elhagyott üveggolyó
mesél a nyárról.

***

Kislánykacagást
hintáztat a körtefa:
megérett a fény.

***

Rozsdaszirmokat
söpört a szél az útra.
Rézvirág az ősz.

A puli alszik.
A lepkék is alszanak.
Jaj, unatkozom!

***

Mélyzöld alkonyat:
eltakartam a napot
lapulevéllal.

***

Indián vagyok –
már majdnem felismerem
saját lábnyomom.

***

Gyere, rajzoljunk
a rétre egy hóembert
pipacsok közé!

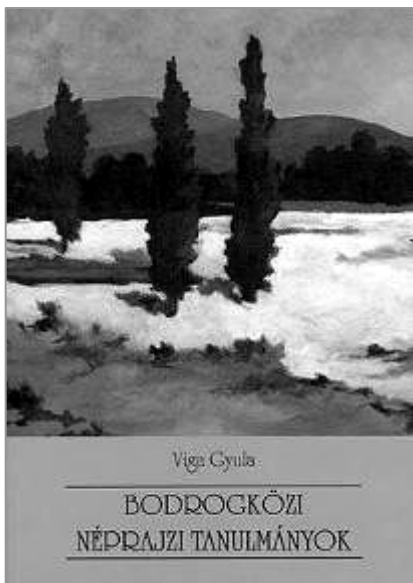
CSALÁDBARÁT KÖNYVTÁR 2010

A Családi Olvasás Éve program keretében meghirdetett pályázaton a Méliusz Könyvtár elnyerte a Családbarát könyvtár 2010 címet. Az oklevelet és az 50 ezer forint értékű könyvtalványt Nagy Erzsébet Viktória, a gyermekkönyvtár osztályvezetője vette át Budapesten a Nagycsaládosok Országos Egyesületének rendezvényén.

VIGA GYULA: BODROGKÖZI NÉPRAJZI TANULMÁNYOK

Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 2009. *Officina Musei* 19., 164 old.

Viga Gyula – a miskolci Herman Ottó Múzeum munkatársaként – két évtizede foglalkozik a trianoni ítélettel kettévágott Bodrogköz néprajzi, történeti és kulturális örökségével. Már 1996-ban napvilágot látott egy könyve kutatási eredményeiről, *Hármas határon: tanulmányok a Bodrogköz változó népi kultúrájáról*, s az óta is rendszeresen publikál a témakörben. Újabb kötete innen ad közre 12 tanulmányt, például a Bodrogköz vízrendezés előtti állattartási viszonyairól, a táj átalakításának a hagyományos népi kultúrára gyakorolt hatásáról, a tájformáló kultúra és a tájhasznosítás korszakairól, a paraszti igaerős a munkakultúra helyi összefüggéseiről, a lokális kőművelés emlékenyagjáról, a helyi gyümölcs-termesztés és -kereskedelem, szőlő- és

borkultúra múltjából. Az írások között érdekes adalékok tűnnek föl a Latorca völgyének jellegzetességeiről, a Bodrogköz piackörzeteinek változásairól, illetve a két szomszéd község, Pácin és Karcsa néprajzi, társadalmi, gazdasági viszonyrendszeréről.

Viga Gyula egyebek mellett olyan kérdésekre keresi a választ, hogy a bodrogközi nép valóban olyan elzárt, „hagyományos műveltségében archaikus vonásokat konzerváló táj, illetve népcsoport volt-e a 19-20. században, amilyenek a néprajzi kutatások megrajzolták”; hogyan formálta át arculatát a 19. század második felében lezajló tájatalakítás (lecsapolás és folyószabályozás), illetve a polgárosodás folyamata. Izgalmas kérdés az is, hogy „a trianoni országhatárainkon kívül eső, ma Szlovákiához tartozó Felső-Bodrogköz falvainak – vagyis egy határon túli magyar csoport – életmódja, kultúrája valóban régiesebb-e az anyaországi Bodrogköz falvainál, vagy a hasonló jellegű tájak 20. századi műveltségénél”.

Kutatási eredményei közt sorolja azt a felismerést, hogy „a Bodrogköz hagyományos műveltségének változásai alapvetően egybeesnek a történeti Magyarország gazdasági, társadalmi, nyelvi-kulturális átalakulásának nagy folyamataival, a helyi adottságok, gazdasági és társadalmi feltételek miatt annak regionális változatai az itt ható tényezők”. Ugyanakkor „a mezőgazdálkodás táji feltételeinek átalakulását a Bodrogközben is rendkívül ellentmondásos társadalmi folyamat kíséri és követi, ami számos vonatkozásban rányomta a bélyegét magára a hagyományos paraszti kultúra átalakulására is”. A népszerűség jelentős része sokféle tevékenységgel igyekezett megkeresni

a kenyerét, s a kis- és középparaszti réteg műveltségéhez a különböző vándorlások hatására számos új elem is társult (német summásmunka, amerikai kivándorlók, idegen ajkú vándormunkások).

A trianoni békediktátum a történeti tájat is derékba vágta, s a gondokat fokozta a magyar Felvidék keleti részének nyugatinál lényegesen fejletlenebb volta, ide érte a térkapcsolatok szervezettségét is. A 2. világháború után a Felső-Bodroghöz falvai elveszítették kárpátaljai piacaikat, megszakadt a Tisza-völgy természetes közvetítő szerepe a szomszédos nagytájak között: a lebombázott Tisza-híd miatt a magyarországi Bodroghöz a Tisza túlsópartjával is elveszítette organikus kapcsolatát. „Vagyis a Bodroghöz, legalábbis magyarországi és szlovákiai oldalának is egy része valójában marginális helyzetbe kényszerült, s elveszítette a 19. század második felében megszerzett dinamikáját. Mindez alapvetően visszahatott a gazdaság és a társadalom helyzetére, de a kultúra állapotára is” – írja Viga Gyula.

A Karcsa és Pácin példáját feldolgozó esettanulmány (*Eltérést és azonosságot kiváltó tényezők – a változás irányában és ellenében ható feltételek* – 113–139. o.) rámutat a változás/változtatás készségének dilemmáira. Viga Gyula megítélése szerint „a közösség belső jellemzőinek, tulajdonságainak vélt vonások is jobbára a külső adottságokra, feltételekre vezethetők vissza, legfeljebb nem könnyen ismerjük fel abban a koherens tényezőket. Összefüggés látszik a tradicionalizmus és az egyes közösségek identitástudata között is. Ezt számos tényező motíválja. Egyik legfontosabb a kismemesi tudat, ami olykor annak ellenére konzervál hagyományokat és különít el társadalmi rétegeket, hogy a létfeltételekben, az életmódban és a műveltség egészében jószerevével azonos hagyományokat követnek.” A tradícióval szoros összefüggést mutat a tanulás, illetve a fiatal generációk taníttatásának igénye.

„Falvaink idősebb nemzedéke számon tartja, hogy az adott település mennyi tanult embert adott: ki lett orvos, ügyvéd, katonatiszt, esetleg pap, később termelőszoövetkezeti vezető stb. Igyekeznek erősíteni is ezek kötődését a faluhoz: ez nem csupán az elmúlt évtizedek 'kijáró' politikai szisztémájában volt fontos. A közeli oktatási intézmények – s itt elsősorban a sárospataki kollégiumra és a teológiára kell gondolnunk –, kifejezetten erősíteni igyekeztek a diáklajk, hallgatóik kötődését a szülőföldhöz, sőt, igyekeztek körükben megszervezni a lokális hagyomány kutatását. Nagyban függött a falubeli tanító/tanár személyiségétől, hogy milyen súlyt fektetett a helyi hagyomány megismertetésére és megőrzésére, magára a magyarságtudat kialakítására, aminek formálása sokszor táplálkozott a lokális tradíció elemeiből. De befolyásolta azt a lelkész kötődése is a tájhoz, településhez: akár elszármazott volt, akár megismerni akarta a lokális hagyományt, kapcsolatot talált ebben a híveivel. Mind az iskola, mind az istentisztelet alkalmas lehetett különféle műveltségi elemek megtartására, megerősítésére, de újjakkal való kicserélésére, leváltására is.”

A szerző szerint az egyes települések sok tekintetben hasonló, számos részletében viszont specifikus életmódja, az ott élők eltérő habitusa, az öröklött tudás és annak átalakulása/átalakítása sajátos kulturális arculatú falvakat, falucsoportokat hozott létre. „A változás folyamata, annak mikéntje egészében nem ad választ arra, hogy az egyes közösségek miért és miben különböznek egymástól, ugyanakkor ennek vizsgálata, akár a műveltség legapróbb elemeinek szintjéig indokolt. Beleértendő ebbe az egyes falvak egymásról kialakított – jórészt ugyancsak öröklött – vélekedése is, hasonlóan az egyes falvak önképének alakulásához.”

AZ „ARANYOS” TISZAI NAGY MENYHÉRT

Viga Gyula fent ismertetett kötete, a *Bodrogközi néprajzi tanulmányok* borítóján Tiszai Nagy Menyhért *Bodrogköz* című festményének részlete látható. „Talán ismered” – jegyezte meg a néprajzkutató. Neve mintha felnevelő falum, Újkenéz szomszéd községéből, Aranyosapátiból rémlene. Mindig is festőnek készült, de a lélek a másik elhivatását választotta: lelkipásztor lett. Működik ott egy alkotóház, amit ő vezet. „Református lelkész és festőművész.” – Kerestem hát néhány további adatot róla.

A felvidéki magyar fiú a nagytárkányi plágári iskolába, majd a nagykaposi gimnáziumba járt. S noha rögtön felvették, a pozsonyi Képzőművészeti Akadémián csak két hetet töltött – kiderült, a család nem tudja fedezni ott a lakhatást. A nyitrai tanítóképző következett, végül a prágai teológia mellett döntött.

„Végül is lelkész lettem – nyilatkozta még 2004-ben, 60. évét betöltve, a felvidéki *Szabad Újság*ban Iski Ibolyának. – Az első szolgálati helyem Lakszakállas volt. A magam kedvére, a falak díszítésére, meg a régi bútoraimhoz festettem megfelelő képeket. Igazi elszántsággal viszont Kisgéresen kezdtem el festegetni. [Tiszai Nagy Menyhért ott szolgált.] Itt aztán a festő nagyon kijött belőlem. Tulajdonképpen autodidakta vagyok. De itt van nekem a lelkészség is, amit igyekszem becsülettel elvégezni. Azt hiszem, Isten is azt akarta, hogy ilyen kettős életet éljek.”

A kettősség pedig hamarosan hármassággá alakult a térben: Kisgéres, Aranyosapáti, Csaroda. Aranyosapátiban az ő irányításával hoztak létre egy állandó jellegű alkotóházat – Aranyos Alkotóház néven –, művésztelepet, hatalmas műteremmel, s a faluban vett egy házat. Aztán még arrébb tekintett, s Csaroda is gazdagodott egy alkotóházzal és galériával, melyet hét évvel ezelőtt avattak fel.

A kettősség pedig hamarosan hármassággá alakult a térben: Kisgéres, Aranyosapáti, Csaroda. Aranyosapátiban az ő irányításával hoztak létre egy állandó jellegű alkotóházat – Aranyos Alkotóház néven –, művésztelepet, hatalmas műteremmel, s a faluban vett egy házat. Aztán még arrébb tekintett, s Csaroda is gazdagodott egy alkotóházzal és galériával, melyet hét évvel ezelőtt avattak fel.

Tiszai Nagy Menyhért festményei

Tiszai Nagy Menyhért a Kultúra Lovagja is, 1999 óta. Az ő kezdeményezésére 2006 júliusában nyílt meg Aranyosapátiban a Kultúra Lovagrendje Emlékparkja. Az emlékpark a posztumusz avatott, s az évek során elhunyt lovagoknak állít emléket. Az alkotóházban az elhunytak életművét bemutató múzeumot is kialakítottak, első kiállítását 2007. szeptember 30-án rendezték meg – az emlékoszlopok avatása évente történik. A rend legelső tagja Búza Barna szobrászművész lett, aki 100. éves korában 2010. október 16-án hunyt el (a róla szóló megemlékezést fentebb olvashattuk). Tiszteletére, tevékenységének folytatására és emlékének őrzésére a múlt évben avatták fel Aranyosapátiban a Búza Barna Famíves Műhelyt.

**KÚTVÖLGYI MIHÁLY–VIGA GYULA:
KINCSES BODROGKÖZ**

Timp Kiadó, Üllő, 2010. 4990 Ft., 112. oldal

A kiadó ajánlatából: A Bodrogköz három folyó által közrefogott történeti táj: a Tisza, a Bodrog és Latorca vize határolja. A trianoni országtestrész-csonkítás ezt a vidéket két ország, Magyarország és Csehszlovákia részévé tette, a két évtizede történt kettéválást követően Északkelet-Magyarország és Délkelet-Szlovákia osztozik a Bodrogköz területén. A Felső-Bodrogközbe 30, az Alsó-Bodrogközbe 22 település került. A kötet a holtággá vált Karsa medrétől délre eső, magyarországi (Alsó-) Bodrogköz kincseivel, a vidék és nép kulturális örökségével ismertet meg. A két szerző, a néprajzkutató Viga Gyula és a fotóművész Kútvölgyi Mihály a maga eszközeivel és módszereivel, de egymás munkáját kiegészítve tevékenykedett.

Az etnográfus a Bodrogköz földrajzi adottságainak az életformára, a társadalomra és a kultúrára gyakorolt hatásait vizsgálta. Igazolja, hogy a bodrogköziek egymást váltó generációinak élete nem volt változatlan: vidék földrajzi tagoltsága, majd különösen a 19. század második felében elvégzett folyószabályozás és vízrendezés alapvetően befolyásolta a természet és a kultúrában élő ember viszonyát. A fotográfus a bodrogközi táj és a kulturális örökség szemet gyönyörködtető képeskönyvét fényképezte, szerves egységben mutatja be az elmúlt ezeregyszáz év reprezentatív hagyatékát.

A Bodrogköz „a humán tudományok művelőinek paradicsoma: régészek, művészettörténészek, szociológusok és biológusok, a humánantropológia, a tárgyi és szellemi néprajz tudósai kisebb könyvtárt megtöltő forrás- és kutatási anyagot gyűjtöttek össze, dolgoztak fel a táj és lakói múltjából – írja Ludwig Emil az albumról a *Magyar Nemzetben*, *Kettévágott tájak. Angyalok járta Bodrogköz* című recenziójában. – (...) Az igényes néprajzi bemutatást ezúttal múzeumi gyűjteményekben őrzött régi fényképfelvételek teszik teljessé, tudományos rangra emelve a munkát, egyben példát mutatva, miként kell népszerűsíteni az igényes olvasóközönség, a látni, tanulni, kirándulni szeretők körében Magyarország rejtőzködő szépségeit.”

ÉSZAK-BIHAR NÉPRAJZA I–II.

A sorozatot és a köteteket szerkesztette: BIHARI HORVÁTH LÁSZLÓ

A pályi parasztság hagyományos kultúrája

Néprajzi gyűjtések és kutatási eredmények Hosszúpályiból (Hosszúpályi, 2010., 351 o.)

Észak-Bihar szőlő és borkultúrája

*Újabb eredmények Észak-Bihar homoki szőlőskert-vidékének néprajzi kutatásában
(A Kurucz Albert Falumúzeum Közleményei 2.; Konyár, 2010., 204 o.)*

A pályi parasztság hagyományos kultúrája című tanulmánykötet középpontjában Bódi István helytörténeti kutató kiterjedt néprajzi gyűjtései állnak – az általa feltárt igen gazdag adatmennyiséget pedig a Debreceni Egyetem Néprajz Tanszékének fiatal kutatói foglalták rendszerbe, s kísérő tanulmányokkal látták el azokat. Korábban a tárgyi és társadalom-néprajzi kutatások látóköreiből gyakran kieső vidéket csupán Ujváry Zoltán és Bódi Erzsébet emelte be a tudományos érdeklődésbe, s csatlakoztak hozzájuk a néprajzos muzeológusok (Dankó Imre, Varga Gyula, Vajda Mária, Magyar Márta). A bihari kistáj néprajzi kutatása így tartalmas programot kínál – s ezt hangsúlyozza a sorozatot útra indító Bihari Horváth László. Az első kötet legfontosabb célja „annak az adathiányos helyzetnek a felszámolása volt, amellyel eddig jellemezhetjük Hosszúpályi néprajzi képét” – írja.

Bihari Horváth három tanulmányt is jegyez a kötetben (egyiket társszerzőként) a község 18–20. század közötti település- és társadalom-néprajzi viszonyairól, a hosszúpályi szőlő- és borkultúra történetéről, a párválasztás és házasságkötés szokásairól. A kötet tanulmányai (a szerzők közt szerepel még Papp László, Bodnár László, Aranyos Sándor, Kavacsánszki Máté, Simon Krisztián, Szokolai Katalin) számba veszik az anyagi kultúrát, a népi táplálkozást, az ünnepi szokásokat, az emberélet fordulóit, a tánckultúrát, a népzene, népnyelv, illetve a néphit és népi tudás örökségét.

Az egyes tanulmányokhoz csatolt mellékletekként olvashatjuk Bódi István gyűjtéseit (a még feldolgozatlan kéziratokat Bihari Horváth László gondozta, s szükség szerint jegyzetekkel is ellátta). Itt találjuk Bódi Ist-

ván népi receptgyűjteményét, betlehemes, földrajzi név és ragadványnév-gyűjtését, továbbá adatokat és leírásokat a paraszti gabonagazdálkodáshoz és a hagyományos szőlőműveléshez.

Észak-Bihar szőlő és borkultúrája nem ismeretlen a néprajztudomány számára – Kurucz Albert és Varga Gyula is foglalkozott ilyen irányú kutatásokkal. A bevezetőben említett kutatócsoport ezt a történetet írja tovább a sorozat második kötetében, s olyan jelenségek mélystruktúráit igyekszik feltárni, melyek a korábbi gyűjtések idején még nem voltak ismeretesek. Ide tartozik például a szőlőkultúra elmúlt fél évszázadban történt csaknem teljes felszámolódása. A korábbi állapotokat még pontosan rögzítette Kurucz Albert 1964-ben megjelent műve, *Az észak-bihari szőlőművelés és borgazdálkodás* című munkája, s ez a disszertáció újra napvilágot látott a jelen tanulmánykötetben. A kötet a legfrissebb állapotokról és eredményekről számol be, a kutatásokat a csoport tagjai 2010 nyarán folytatták.

Az immár Hatvanban dolgozó néprajzos muzeológus Bihari Horváth László az észak-bihari szőlőterületekről ad körképet, a 20. század második feléből, „*Sírtam, amikor ott hagytam a szőlőt...*” címmel. Szokolai Katalin a szőlőskertekben kiköltözők életmódját mutatja be (a fiatalabb generációt és az időskorúakat), de a szőlő nemcsak a generációs kapcsolattartás színtere: újabban a „szociálisan hátramaradó rétegek” élettereként szolgál. Kavacsánszki Máté a témakör táncfolklorisztikai vonatkozásai közt bemutatta a különböző táncalkalmak funkcionális elemeit is. Szászfalvi Márta a református egyház szőlőbirtoklását és az egyházi borhasznosítás formáit vette vizsgálat alá.

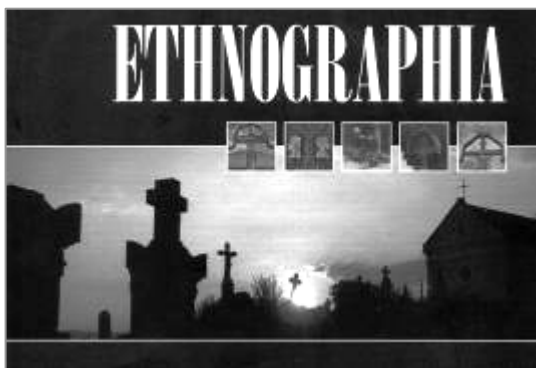
A bihari parasztesaládból származó Kurucz Albert 1925-ben született Konyáron. 1946-ban, a Debreceni Református Kollégiumban szerzett kántortanítói oklevelet. 1946–50 között Konyáron és Mikepércsen tanításkodott. Tanulmányait folytatva, 1960-ban a debreceni Kossuth-egyetemen néprajzos diplomát, 1963-ban doktori címet szerzett. Disszertációja 1964-ben jelent meg *Az észak-bihari szőlőművelés borgazdálkodás* címmel, Debrecenben. 1950–63 között Debrecenben városi, majd megyei művelődési osztályvezető-helyettes volt. Sokoldalú közművelődési munkát végzett, a kulturális ügyeket jó szervezőkészséggel támogatta, segítette például a könyvtár működését és a Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszéke kiadványa, a *Műveltség és Hagyomány* című periodika megjelentetését.

1963–1975 között a debreceni Tanítóképző igazgatóhelyettese volt, itt tanított is. Közben a néprajzot sem hagyta el, elnöke volt a TIT Hajdú-Bihar Megyei Szervezete Néprajzi Szakosztályának. 1975–86 között a Szabadtéri Néprajzi Múzeum főigazgatójaként dolgozott. Kurucz Albert olyan időszakban vezette az ország legnagyobb szabadtéri múzeumát, amikor az idővel szinte versenyt futva zajlott a gyűjtemény fejlesztése, az épületek kiválasztása, felmérése és áttelepítése. 1986-ra a múzeum akkor 46 hektáros területén a tervezett 300 objektumból 70 vált látogathatóvá, 120 épületet bontottak le. A tíz tájegység közül elkészült a Felső-Tisza-vidék 32 építménye, 2500 műtárggyal berendezve, befejezés előtt állt a Kisalföld tájegység, és elkezdődött a Nyugat-Dunántúl építése. Irányítása alatt fokozatosan nőtt az intézmény hazai és nemzetközi tudományos elismertsége. 1978-ban a múzeum megkapta a Schumacher-díj aranyérmét, 1982-ben pedig otthont adhatott az Európai Szabadtéri Múzeumok Szövetsége konferenciájának. Kurucz Albert 1980-tól megjelentette az intézmény tudományos periodikáját, a *Ház és Embert*, 1979-től adta ki a múzeum tájékoztatóját, a *Tékát*. Tagja volt a Szabadtéri Múzeumok Európai Szövetségének, és a Magyar Néprajzi Társaságnak. Utóbbinak 1979–82 között alelnöke is.

2002-ben hunyt el. Hosszú betegség után megnyugodni hazatért a szülőhelyére. Konyár volt számára a szeretett falu, a szülőföld, ahová (amíg egészségi állapota megengedte) mindig vissza-visszatért, lelkileg feltöltődni a város zajából, a hivatali gondokat elfelejteni, megnyugodni. Emlékét Konyár a Falumúzeum nevében is megőrzi.

(A szöveg és a fotók forrása: www.konyar.hu)

Lapozó

AZ ETHNOGRAPHIA
2009-ES ÉVFOLYAMÁBAN

A Magyar Néprajzi Társaság
negyedéves folyóirata –

Szerkeszti: BARTHA ELEK

A cigány-tematika feldolgozásához kínál az évfolyam első kötete újabb szempontokat. A számot a szinte kismonográfiának beillő, számos, a terepmunkát dokumentáló s a leírásokban rögzítetlen jelenségeket megőrző fotográfiával illusztrált, bőséges jegyzetanyaggal és példatárral ellátott szociográfiai és történeti antropológiai leírás indítja (*A cigányokról*) – szerzője Bari Károly. Balázs Gusztáv az erdélyi cigány táncról írt tanulmányt. A cikknek külön értéke, hogy nemcsak a mozdulatot rögzítő fotókat, de a mozgássort is bemutató kinetográfiai leírásokat szintén megtaláljuk mellékletében.

A *Műhely* rovatban Keményfi Róbert kritikáját olvassuk Keserü Katalin 2007-ben megjelent, Torockai Wigand Ede művészetét bemutató monográfiájáról – Keményfi a kritika címében a „tradicionális modernizmus művészi polihisztorának” nevezi az építészbambóikkal is felvértezett kiváló bútortervező és lakásberendező iparművészt. Ehhez a következő, Torockai Wigand Ede által is programkérdésként fölvetett tételeket fogalmazza meg:

„... mit jelent örömet lenni egy épületben? Hogyan és milyen úton lehet a modernitás igényeit (például hasznosságot, racionális anyagfelhasználást) mint építészervezői alapfunkciókat, az építézet megfélebbezhetetlen statikai szabályait és a stílust, jelen esetben a lokális történeti, népi hagyományokat össze-

egyeztetni? Milyen módon, mely formanyelvben születhet meg tehát az ’Organikus Egész’, azaz az épület–környezetbelső világ harmóniája?”

Az évfolyam második száma Dankó Imrére (1922–2008), illetve Hoffmann Tamásra (1931–2007) emlékezik.

Halász Péter cikke a szarvasmarha tejjelhasznának moldvai magyaroknál gyakorolt mágikus védelméről szóló kutatási eredményeket adja közre.

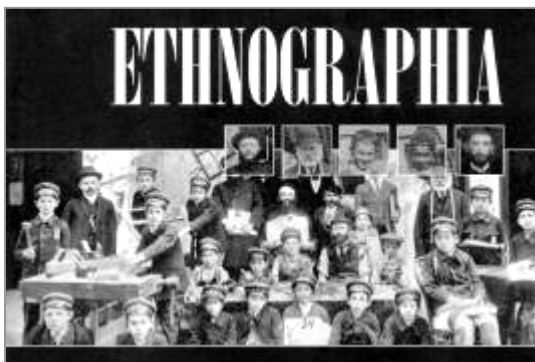
A folyóirat-kötetet indító tanulmány Limbacher Gábor írta *Kereszt és feszület* címmel. Az egyszerű és a korpuszsal ellátott keresztekkel (feszületekkel) kapcsolatban számos néprajzi ismeret birtokában van a tudományterület – a tanulmány célja ezek számbavétele, bővítése és összegző vizsgálata volt annak érdekében, hogy „releváns kulturális képet rajzoljunk tárgyunkról a katolikus magyar, illetve Kárpát-medencei parasztságra vonatkozóan”. Limbacher megvizsgálja a keresztállítás célját (indítékait és funkcióit), s kitér a keresztek előfordulására, az állítatók kilétére, az anyagra és technikára, a formai és tartalmi jellemzőkre. Külön is vizsgálja a feszületek jelentését (melyhez a népi szakralitás fontos hiedelemcsokra kapcsolódott), „a feszületábrázolások eredetivel azonosuló érzékelésének különféle szintjei”-t. A szerző bemutatja a hétköznapi (ritusmentes) szintet, a krízishelyzetek szintjét, valamint az ünnepi (rituális) jelentésmozót.

Az *Ethnographia* 2009. évi harmadik kötete a szerkesztőbizottságban elnöklő Kósa László akadémiai székfoglaló előadása (mely 2008. február 18-án hangzott el az MTA rendes tagjai közé való belépésként). Az előadás címe: *Természeti csapások és civilizációs következményeik a 19. században Magyarországon*. A folyóirat közleményei közt olvassuk Mód László *Alkalmazkodás a természeti környezethez: az úrtéri szőlőtermesztés Szentesen* címmel írt tanulmányát; megjelenik a "konyha" tematika (Báti Anikó előadása írott változatában és Füreder Balázs 18. század végi receptismertéseiben).

Az évfolyam 4. számát Gleszer Norbert és Zima András tanulmánya indítja: „*A világosság örök forrása*”. A *hagyomány fogalma a budapesti zsidó felekezeti oktatás sajtóvitáiban*.

Rudasné Bajcsay Márta *Egy kötetlen műfaj kötöttségei* címmel közöl tanulmányt a siratókról. Jelentkezik a „*Tudománytörténet*” rovat: Szilágyi Miklós a népi kultúrát a nemzettudatban vizsgáló dolgozatának címe: *Ács Lipót és a sárközi népművészet kutatása*.

Voigt Vilmos a Csörsz Rumen István és Küllös Imola által gondozott, a *Régi Magyar Költők Tárában* 2006-ban megjelent *Közköltészet 2. Társasági és lakodalmi költészet* című forráskiadványt ismerteti. Megállapítja: „a több tízezer szöveg, azaz több ezer forrásmű áttekintése olyan kiadványt eredményezett, amely mindmáig a legfontosabb magyar történeti-folklorisztikai publikáció. A recenzens ennek ellenére néhány kifogását is megfogalmazza – részben a mutatókat és szövegmagyarázatokat illetően, de legnagyobb hiányérzetet az illusztrációk, képmellékletek minősége s hivatkozási módszere ébreszt benne.

AGRIA – 2010/ŐSZ; 2010/TÉL Irodalmi, művészeti és kritikai folyóirat

A múlt év nyarán Bertha Zoltán irodalomtörténész kapta a VII. *Partiumi Íróttábor Egyesület Irodalmi díját*. Méltatásában Kődöböcz Gábor irodalomtörténész, az *Agria* folyóirat főszerkesztője a kortárs magyar irodalom és irodalomtudomány emblematikus alakjának nevezte Bertha Zoltánt, aki felkészültségével, erudíciójával és elhivatottságával példaértékű személyisége a magyar irodalomkultúrának. Az irodalomtudomány szakszerű művelője, aki a posztmodern ámkörfutás idején a töredékek helyett a teljességet, a részek helyett az egészet akarja láttatni. (A köszöntés a folyóirat őszi számában olvasható.)

Ugyanebben az őszi számban ír Bertha Zoltán Páskándi Géza *Szekusok* című nagyregényének nyelvi, etnikai és politikai humoráról („Mindenki átmenti magát, de ki menti át az összmagyar nemzetet?”), és itt találjuk Szakolczay Lajos beszélgetését Oláh János költővel (*Szembenzés és tisztánlátás* címmel). A *Műhely* rovatban ad elemzést Serfőző Simon pályakezdéséről Bakonyi Istvántól, s Lukáts János Szabó Lőrinc balassagyarmati versemlékeit fagatja („Idüllek az *Ipoly körül*”).

Az *ARTériák* rovat közli mások mellett Kiss Benedek, Anga Mária, Szentí Erő verseit, egy miskolci mozaikot kínál, majd a *Palackpostában* nagyváradi költők mutatkoznak be.

A negyedévente megjelenő *Agria* téli kötetében (ismét tekintélyes, 254 B/5-ös oldalon) a rendszeresen jelentkező rovatok közt nagyobb mértékben kap a képzőművészet (*Színek a palettán*), illetve a könyv-

kritika. Külön összeállítás emlékezik meg a 2010 augusztusában 69 éves korában elhunyt Utassy József Kossuth-díjas költőről. Kődöböcz Gábor Utassy költészetét a '45 utáni magyar líra egyik legeredetibb s legfigyelemreméltóbb teljesítményeként értékeli.

Az *Agria* vendége ezúttal Boldizsár Ildikó meseterapeuta volt, aki a *Királylány születik* című Fitz-díjas könyve bemutatójára érkezett Egerbe. A folyóiratnak adott kisinterjúban a szerző a mesék 21. századi szerepéről beszélt, s kitér az általa (negyed százados terápiás gyakorlat és kutatómunka eredményeként) kidolgozott „metamorphosis meseterápiás módszerre”. Ez a módszer bizonyítja: „a mese képes arra, hogy rendezze azokat a szétesettségeket, zűrzavarokat, melyek az embert jellemzik, mind az egyén szintjén, saját magán belül, mind a párkapcsolataiban és a világhoz való viszonyában”.

SZÓKIMONDÓ – 2010, második félv

A kellő összehangoltság hiánya miatt az év vége felé egy adagban kaptam meg Hajdúszoboszló havonta megjelenő kulturális folyóiratának második félévi számait. A nyári, júliusi-augusztusi kiadásban Erdei Sándor Juhani Nagy János íróra, újságíróra emlékezik, aki 2007-ben, 54 éves korában halt meg. Erdei Juhani Nagy négy kötetét mutatja be (*Lótuszt a fazekunkba; Grönland; Nagyvilág, kertek alja; Száz szó a konyháról*). Itt olvasunk Hajdúszoboszló képzőművészetéről – Szoboszlainé Kádár Anikó szinte egy szoboszlói lexikon szócikkeit adja. Bakó Endre irodalomtörténész Beke Alberttel készített beszélgetést – a „szókimondó” interjúban Beke fölveti azt a kérdést, hogy itt lenne az ideje Csoóri Sándor költészetét saját rangján értékelni. A lap (kedves szokásához híven) szemlézi a *Néző* • *Pontot* is.

A szeptemberi számban Erdei Sándor Hornyák András történelmi regényéről (*Az északi szél édes fuvallata*), Komizsár János pedig Kátay Gyula és Kohári Tibor kiállításáról ír (a helyi alkotók munkáira az októberi számban tér vissza Szoboszlainé Kádár Anikó; ugyanő mutatja be Angyal László Szoboszlói Galériában rendezett tárlatát). Vida Lajos főszerkesztő közli Pénztáros István írói portréját, halálának 100. évfordulóján. Hajdúszoboszló élő népművészetét Hubert Erzsébet etnográfus értékeli, s az októberi kiadásban a szoboszlói juhásatról kapunk újabb történeti adalékokat; s Bálint Csilla Jenei Károlyné csuhéfonó Népi Iparművészt mutatja be.

Novemberben Lévy Botond és Barna Júlia verseinek világába vezeti az olvasót Erdei Sándor; megtudjuk, milyen a Magyar Festszet Napja Joseph Kádár szemével; Nyakas Miklóstól újabb adatokat kapunk a szoboszlói hajdúk telepítéséhez és eredetéhez; s közli a lap az országos diáktárlat értékelését is.

A decemberi Szókimondó-számban Tatár Éva és az itt is rendszeresen publikáló Papp András író prózáit olvassuk.

CSOHÁNY JÁNOS:

TANULMÁNYOK DEBRECEN ÉS A REFORMÁTUSSÁG MÚLTJÁRÓL (V. kötet – Debrecen, 2010. 178 oldal)

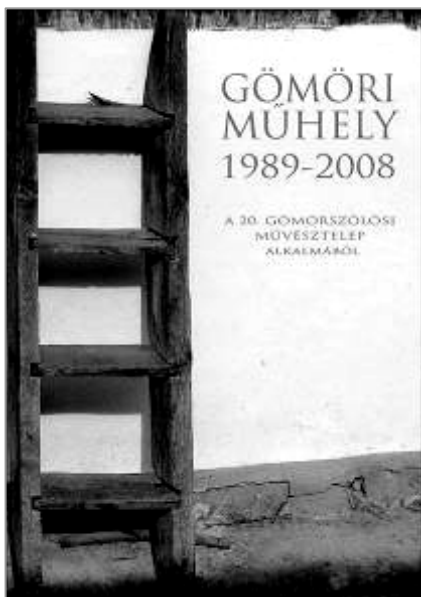
Csohány János teológiaprofesszor hét évvel ezelőtt, 2004-ben indította útjára a Debrecen és a reformátusság múltjával foglalkozó tanulmánykötet-sorozatot, és hároméves szünet után vehettük kézbe legújabb könyvét (a második kötet 2005-ben, a harmadik 2006-ban, a negyedik 2007-ben jelent meg). A magam részéről e vállalkozást az úgynevezett közösségi érdekű, de egyszemélyes missziók közé sorolom – s noha a szerző tanulmányoknak nevezi az írásokat, nem tartom elképzelhetetlennek, hogy könyvsorozat helyett periodikum alakjában, Szabó Dezső *Lúdas Máttyás Füzetek* és Németh László *Tanú* című „egyszemélyes” folyóiratainak sajátos ötvözeteként, értékőrző szemlének is tekinthetnénk a vállalkozást. E fölvetést az is megerősíti, hogy a sorozat alcímében jelzett tanulmányokon túl számos műfaj jelenik meg a kötetekben. Tanulmányokat, tudományos esszéket az V. kötet első része kínál (*Magyarországi protestánsok a Bach-rendszer szorításában; Reformáció és Biblia; Bibliaértelmezés – bibliamagyarítás*). De portré, szakmai tudósítás, vitacikk, megnyitó és alkalmai előadás is szerepel a kötetekben; az *Egyházak a XXI. században* című fejezet pedig a debreceni, városrészi, majd a hajdúböszörményi, hajdúnánási, hajdúsámsoni és a panyolai egyházközségek lelkipásztoraival készített interjúkat gyűjti csokorba. Sőt, az ötödik fejezetben könyvismertetések (recenziót és kritikát) olvasunk, mások mellett Gaál Botond, Várady József, Kovács Ábrahám, Kolombán Zoltán munkáiról; a *Függetlenség* temetési prédikációt is találunk.

A kötet élén álló nagyobb ívű tanulmányok közül az első egy „vendégtanulmány”, melyet Csohány professzor gondozott és adott közre, szorosan kapcsolódva egyháztörténeti tudományos kutatásaihoz. A folytatásban ezek legújabb eredményeiről kapunk képet, s a második részben a jeles egyházi publicista jelentkezik.

2009-ben az 1849 augusztusa utáni magyarországi abszolutista rendszer protestáns egyházpolitikájának csúcspontját jelentő, 1859. szeptember 1-jén keltezett császári pátens megjelenésének 150 éves évfordulója volt, s 2010. május 15-én arra emlékezhetünk, hogy 150 évvel korábban I. Ferenc József osztrák császár kénytelen volt felfüggeszteni említett pátense egyházalkotmányának kötelező bevezetését. Nem visszavonta, csupán felfüggesztette a bevezetési kötelezettséget, s az 1867-es kiegyezésig nem is kísérelte meg újra azzal, akkor pedig – az alkotmányosság helyreállításával – automatikusan hatályát veszítette. Csohány János a kötet előszavában külön felhívja a figyelmet a meghatározó eseményekre. Majd, előzetes magyarázatként, így ír:

„1848-tól érelődött Bécsben egy, a magyarországi protestánsok egyházi önkormányzatának megszüntetését célzó egyházalkotmány rájuk kényszerítésének kérdése. Ez az Osztrák Császárság protestáns egyházpolitikájának sarkalatos politikai kérdése volt akkor. (...) Karl W. Schwarz bécsi egyetemi professzor és miniszteri tanácsos [a szerző 75. születésnapjára – 2009. június 25.] rendelkezésére bocsátotta egy értékes, e témakört megvilágító kitűnő dolgozatát. Levéltári kutatások és a magyar szakirodalomban ismeretlen nyomtatott anyag felhasználásával világítja meg, hogy milyen konfliktus volt akkor az evangélikus szlovák egyházi vezetők egy része és a magyar protestánsok (evangélikusok és reformátusok) között.” – Csohány János itt mond köszönetet a „lekötelező figyelmességért”

A következő tanulmány már Csohány János eredményeiről számol be – a pátens 150 éves jubileuma apropóján Leo Thun birodalmi vallás- és oktatási miniszter egyházpolitikáját, az 1859-ben kiadott protestáns pátens előzményét világítja meg.

**MÁGER ÁGNES:
GÖMÖRI MŰHELY 1989–2008.**

A 20. Gömörszőlősi Művésztelep
alkalmából

(Miskolc–Gömörszőlős, 2008. 108 oldal)

É. Kovács László festőművész, helyismereti kutató, néprajzi gyűjtő, Gömör „minde-nese” még 2010 őszén, a putnoki Holló László Galériában nyújtotta át a kistérségi szellemi bázisát erősítő Gömörszőlős két újabb kiadványát. Az egyik egy kis, német nyelvű füzet, mely szól Gömörszőlős szabadtéri falumúzeumáról (2004-ben, saját kategóriájában az „Év Múzeuma” kitüntést kapta meg), s É. Kovács helyi portákat ábrázoló, dokumentatív erejű néprajzi grafikáit rendezte csokorba.

A másik kiadvány már egy album, amely a Gömörszőlősi Művésztelep, az 1989-ben létrejött Gömöri Műhely első 20 esztendejéről ad számot, s Máger Ágnes festőművész, a művésztelep vezetője gondozásában jelent meg. A húsz év alatt több mint 400 résztvevője volt a műhelynek, s a kétszázat is meghaladja a kiadványban közölt reprodukciók száma, valamint 77 fotót is kapunk a tájról, az ott élőkről, dokumentálva egyben a kurzusok munkáját is.

Végyvári Zsófia: Gömöriék tyúkjai (vegyes technika)

Az album bevezetőjében több méltatást, értékelést olvasunk a Gömör-szőlősi Művésztelepről, illetve a záró kiállításokról. A *Tallózóban* további reflexiókat találunk, részleteket egy-egy kurzus programleírásából, verseket, bejegyzéseket a vendégkönyvből.

Ujváry Zoltán professor emeritus a 2007. évi telepztározó kiállítást ajánlotta – ennek teljes szövegét megtaláljuk a könyvben, s ez egyúttal a két évtized értékelésé-ként is fölfogható.

Alább Ujváry professzor gondolatait hívjuk segítségül a bemutatáshoz.

*Máger Ágnes
Mátyás király Gömör-
ben című olaj-fa kompo-
zício sorozatából (Ujváry
Zoltán gyűjtése nyomán)*

*Mézes huszár
Mátyás király megkapál-
tatja a putnoki urakat
Putnoki halastó
Hoztam is, meg nem is
A Vidróczki híres nyája
Halálra táncoltatott lány*

Különösen szép feladatot jelent minden itt alkotó embernek, hogy olyan helyen való-síthatják meg a kultúra és a művelődés alapját jelentő tevékeny életformát, ahol Tompa Mihály szellemisége és kulturális öröksége lengi át a tájat – írja a professzor

az említett értékelésben. – Tompa Mihály papköltő 1849-től, mintegy két és fél éven keresztül, 28 hónapig a szomszédos település, Kelemér református lelkésze volt, s ez időben két évig prédikált a gömör-szőlősi református templomban is.

„Nekem, akít a családi szálak mellett barátságok, emberi és szakmai kapcsolatok, néprajzi gyűjtőmunkák és múzeumi intézményalapítások is ehhez a – Petőfi Sándor által a legszebb magyar tájnak nevezett – gömöri vidékhez fűznek, elkerülhetetlennek tűnik a párhuzam, hogy másfél évszázad távolából Tompa Mihály kései örököseinek tekintsem az alkotó, és alkotásukkal nemes közösségi szolgálatot teljesítő embereket.”

É. Kovács László festőművész, honismereti kutató, folklórgyűjtő 1989-ben hozta létre Máger Ágnes festőművésszel közösen a Gömörszőlősi Alkotótábort, ahol

festők, fafaragók és különböző népi kismesterségek művelői jelennek meg.

„Munkáikon a gömöri, illetve általában a paraszti élet jellemzőivel találkozhatunk, de a táji és tárgyi látványábrázolások mellett mindig nagy szerep jut az érzelmi kifejezésnek is. Konkrét vagy jelképes átfogalmazásban megjelennek az itt élő emberek gondjai, a sorssal való küzdelem feszültségei, a tájból is visszasugárzó szépség művészi lenyomatai, mindig az embert állítva középpontba. Hiszen a tárgyakban, a tájban, a dolgokban, jelenségekben, a képzeletben is mindig az ember lelke munkál.”

A Pro Gömör-díjas É. Kovács Lászlónak igazán sokat köszönhet az itteni kulturális és művészeti élet: ő hozta létre a gömörszőlősi helytörténeti gyűjteményt, a keleméri Tompa Mihály emlékmúzeumot, kezdeményezője, szervezője volt a Gömöri Nyár elnevezésű rendezvénysorozatnak, s valószínűleg a Gömöri Műhelyt sikerült kialakítania.

Az illusztrációk részlete látható a gömörszőlősi album reprodukciójából

Véguvári Zsófia: É. Kovács porta (pasztell); Török Erzsébet: Trieber Anna (szén); Máger Ágnes: É. Kovács Lászlóné, É. Kovács László (szén); É. Kovács Judit: Babus nagypapa (szén)

Máger Ágnes már az alkotótábor alapításában is meghatározó szerepet vállalt, s időközben teljesen irányítása alá került az itt folyó munka. Gondos kezek ügyelnek – Ujváry szavaival: „odaadó lélekkel, emberi és művészi felelősséggel” – nemcsak az értékőrzésre, de a tehetséggondozásra is. Mert az értékek továbbvitelében nagy a jelentősége a tehetséggondozásnak! Nem

csak az a tábor célja, hogy önálló művészi tevékenységet folytató emberek sokaságát nevelje. Legalább ilyen fontos a művészi szépre való nyitottság kifejlesztése, művelése. Az alkotótábor tehát művészszerető embereket is összefog, a művészet szeretetére nevel, megtanítva azt is, hogy hétköznapi életünkben mit kaphatunk az alkotó életformától.

„Meg kell tanulni például nemcsak nézni, de látni is. Meglátni nemcsak a természetben, hanem saját környezetünkben is a szépet és jót, vagy azt, amit kritikával lehet illetni, s elgondolkodtatni a másikat: változtasson azon, ami nem jó. A kritikához meg kell tanulni az önkritikát, tisztába kell tenni saját erőnyeinket és hibáinkat. Meg kell tanulni komponálni, elrendezni az életünket: mit hová tegyünk, mit hangsúlyozzunk, mit hagyjunk el, s mi kerüljön egymás mellé, milyen színeket és árnyalatokat adjunk cselekedeteinknek.

Ágnes asszony, Máger Ágnes számára küldetés a gömörszőlősi tábor vezetése. – Mi szüksége van egy országosan elismert képzőművésznek arra, hogy egy aprócska településen adjon útmutatásokat gyakorlott vagy éppen kezdő alkotóknak, amikor foglalkozhatna saját nagyszabású terveinek megvalósításával is?

Nos, éppen az értékmentés, a közösségi értékeremtés ad olyan emberi többletet, ami hozzásegíti a művészi teljességhez is. Miközben átadja tudását, feltöltődik – a táj szellemével, a közösség atmoszférájával maga is gazdagodik. Mint ahogy a táj szelleme, a helyi érték művelése, mindig a megmaradás lehetőségét kínálja.

A Miskolcon – 1971-től a Miskolci Művésztelepen – élő Máger Ágnes nemcsak a

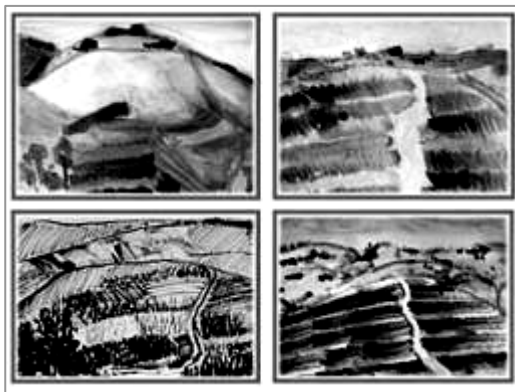
könnyed festőiséggel előadott alkotások nyomán ismerheti a közönség, de színházi jelmez- és díszletterveiről, egyházművészeti alkotások, illusztrációk és köztéri munkák alapján is. A kritikusok felhívják a figyelmet festészetének látomásos jellegére, s vele élményvilágának szinte tárgyias konkrétságára.

Tasnádi Attila írta róla, hogy „gesztusai a gondolkodás természetes logikájából fakadnak”, de alkalmasak művei a dolgok újrateremtésére is: a groteszk, abszurd és ironikus helyzethez való vonzódása mellett mindig figyel az esztétikumban rejlő szép és jó erkölcsiségre kifejezésére, s művészi jelképei a dolgok jelentésének széles mezőit nyitják meg a befogadó előtt.

A művésztelep vagy alkotótábor, művészeti iskola vezetője, a mester stílusa, kifejezésmódja és értékszemlélete sokszor rányomja bélyegét a köréje csoportosuló többi alkotóra, művésznövendékre is. Máger Ágnes nemcsak technikát, alkotómódszert, komponálást, művészi témafeldolgozást tanít, de értékszemléletet is, amelyben kiemelkedő helye van a művészi igazságok alapjául szolgáló emberi viselkedésformák, erkölcsi normarend, érzelmek és gondolatok kifejezésének.”

Kiskéry Dániel 2007-ben készült lapjaiból: Domboldal I–IV. (vegyes technika)

A NAGYRAHIVATOTT

TÓTH-MÁTHÉ MIKLÓS
TÖRTÉNELMI DRÁMÁJA BAKÓCZ TAMÁS RÓL

(Tata, 2010, Református Pedagógiai Intézet)

Az 1510. évi tatai országgyűlésre is emlékezve, a tatai önkormányzat történelmi dráma írására kérte föl Tóth-Máthé Miklóst, aki az 500 évvel ezelőtti politika szereplőinek adott drámai alakot. *A nagyráshivatott* című színműben Bakócz Tamás, II. Ulászló király és Dózsa György jelenik meg.

Rendhagyónak minősítette a szerző is a mű megjelenésének körülményeit a tavalyi, júliusi könyvbemutatón, mely alkalmi történelmi konferencia s mini ősbemutató lett. Szűcs József és Takács László előadóművészek keltettek életre egy-egy fontos jelene-

tet a könyvben kiadott drámából. A színpadra szánt darabot az 1510. évi tatai országgyűlés ünnepségsorozatának részeként közreadó kis kötet a Református Pedagógiai Intézet gondozásában jelent meg; a bemutató – anyagiak híján – még várat magára.

A nagyráshivatott név a dráma címében Bakócz Tamást, a II. Ulászló király idejében élt esztergomi érseket fedi. A nagy formátumú katolikus főpásztor jobbágyorsból emelkedett fel, nagy ívét pályát írt le, csaknem pápává választották. Tóth-Máthé Miklós hangsúlyozta: „Az én Bakóczom ma is aktuális, magunkra ismerhetünk benne!” Megjelenik a drámában az érsek, II. Ulászló király, Dózsa György és a fiatal, feltörekvő Zápolya János. Drámai erejű beszélgetéseik, összecsapásaik a szerző fantáziájának szüleményei. Lehetett volna így is... A tatai országgyűlés után, a Dózsa-féle parasztfelkelés hajnalán, s a brutálisan levert események utáni, de még az 1526-os tragikus mohácsi vész előtti, nagyjából kétesztendőnyi időt foglalja össze a mű.

Schmidtmayer Richárd, a Kuny Domokos Megyei Múzeum régésze a történelmi hűséget kutatva idézte meg Bakóczot, a főrangú papot. Márkus Gábor, a kiadó igazgatója a Dózsa-parasztfelkelésről tartott előadást, Bognár Istvánné tanárnő a művet elemezte. A kiadvány egyszerre jelent meg keménykötésben és papírborítással, mindkettőben elegáns, ünnepi külsőben.

(A tudóstítás forrása: www.tata.hu)

TŰZ ÉS KERESZT – TÓTH-MÁTHÉ MIKLÓS TÖRTÉNELMI DRÁMÁI

TŰZ ÉS KERESZT – A NAGYRAHIVATOTT – A FEKETE EMBER – MÉLIUSZ –
ÉN, KÁROLI GÁSPÁR – A ZSOLTÁROS ÉS A ZSOLDOS – RODOSTÓ

(Uropath Bt. Debrecen, 2010. 348 oldal)

„Sikeres drámák ezek – írja Szakonyi Károly Tóth-Máthé Miklós kötetének darabjairól az ajánlásban –, mert olvasva kitűnő irodalmi alkotások, miként előadva is lebilincselők.” Tóth-Máthénak

1989-ben jelent meg egy három drámát közreadó kötet (A fekete ember), mely a címadó, Karácsony Györgyről írott dráma mellett egy színművet (Két nap az akácokban) s egy komédiát (A rögcsei

csoda) tartalmazott. A korábbi hármast most egy újabb szimbolikus, teljességet jelentő szám követi: a *Tűz és kereszt* hét színpadi művet foglal egybe – az átmenetet az itt is olvasható *A fekete ember* jelenti. Joggal, hiszen történelmi drámákról van szó, s az külön is izgalmas, hogy Tóth-Máthé Miklós a történelmet elsősorban az egyházi alakokon, illetve személyes és közösségi sorsfordulókon keresztül ábrázolja.

Tökéletes a találkozás, hiszen a dráma az emberi sorsot állítja középpontba, de a jellem alakulásán, a jellemek közötti, sőt, egy-egy jellemen belüli konfliktuson keresztül követhetjük nyomon a közösség, a nemzet sorsának alakulását is. A Károli Gáspár- és Holló László-díjas író továbbá, érthető módon – kálvinista hitéből, gyökereiből és elkötelezettségéből adódóan is –, a magyar protestantizmus kérdéseire reagál érzékenyen. Még akkor is így van ez, ha hősei nemcsak a reformátusok közül kerülnek ki (Kun László, Bakócz Tamás, II. Rákóczi Ferenc) – karakterük ugyanis protestáló, tiltakozásuk és ellenszegülésük egy létező renddel: sorsot fordító.

S nem is csak a reformátorok izgatják az író e múltat rekonstruáló képzeletét. Szakonyi bevezetője szerint: „... feltámaszt papot, katonát, királyt, királynét, pogányt és keresztényt, közembert vagy nemest. És élnek ezek az emberek, küzdenek és szeretnek, ahogy tették a valóságban. Az író varázslata, hogy megannyian élnek teremnek hitük és akaratauk szerint.” S Szakonyi szövegéből négy szót is érdemes kiemelni, és akként figyelembe venni, mint kulcskifejezéseket. E négy szó a küzdelem és szeretet, a hit és akarat. Fontos elemei ezek az író látszólag egyszerű dramaturgiai receptjének.

Végy egy, a történelemből ismert, viszont drámaalakként kevésbé minősített személyt, vedd körbe a többnyire névtelen, ám életükhöz szervesen hozzátarto-

zó ellenfelekkel s szeretteikkel. Ragadj ki az életükből egy olyan fordulópontot, mely allegorikus módon kiterjeszhető a nemzeti sors alakulására is – a személyes küzdelem így kapja meg a szélesebb, történelmi dimenziót.

Ne feledkezz meg a szerelmi (érzelmi) szálról sem: ugyanis minden ízükből hűsvér emberek e hősök. A szerelem továbbá olyan belső reflexiók kibontásához kínál teret, mely dramaturgiailag dinamikusabbá teszi az előadást, oldva és feszítve a szellemi, önértelmezési folyamatot. Mert Tóth-Máthé drámái elsősorban egzisztenciális és gondolati drámák – a belsőben zajló történéseket, átalakulásokat az érzelmi szál egyszerre hitelesíti s ellenpontozza. Érdekes módon: a katarzisz előbb érvényesül a magánélet szintjén – történelmi katarzisz ugyanis nem létezik. A történelmet emberi cselekedetek alkotják, és az ember cselekedeteit java részt az érzelmei kapcsolatai, a másikkal való viszonyulásai, élményei, megrendülései irányítják.

S noha a dráma a történelem síkjában játszódik, gyakran inkább „én-keresések”: a hős saját magát kívánja megismerni és megtalálni, hitében, akaratában. A drámarecept kellékei közül elengedhetetlen e kettő. A feszültség forrása, hogy a hitetlenségből megtalálni a hitet talán sokkal könnyebb, mintsem a már meglévő hitnek mélyebb tartalmat adni. S ez a mélység éppen abból fakad, hogy a személyes hit kérdése immár a nemzet sorskérdései közé emelkedik. Ez pedig csak az akaratall teljesebbé válik.

Tóth-Máthé hithősei tehát éppen azért lehetnek hősök (s ezért beszélünk drámáról), mert közösségi érdekű cselekvésre szólítanak. E cselekvésnek azonban ára van: valamit el kell veszíteniük a személyes életükből, hogy többet adhasanak a közösségnek, a nemzetnek.

S hogy semmit ne hagyjunk ki a receptből: az írói kvalitások mellé végy egy

adag színészműltat, hiszen nem árt, ha drámaíróként tudod, hogyan működik a színész és a rendező, egyáltalán, maga a színpad. Fontos tanács: írd és beszélj szépen, veretes, gyönyörű magyar nyelven – így nemcsak a beszélő, de az olvasó, néző is megneimesedik. Nem anakronisztikus az archaizáló nyelv sem, minden így s együtt adja a szépséget.

Mert „ha van valaki, aki a reformáció korának és kulturális, szellemi, spirituális erőfeszítéseinek kiemelkedő nagyságait, szellemóriásként úgy tudja feltámasztani, hogy azok művészi reinkarnációjával egyidejűleg az ódon korhangulat is maivá lényegülhessen: az régóta Tóth-Máthé Miklós.”

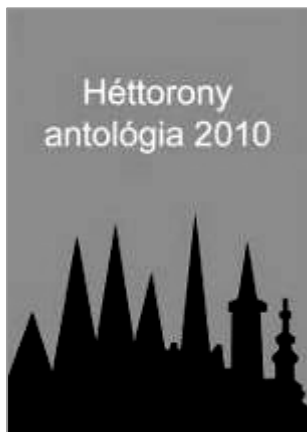
Kiváló, mélyreható elemzést adott Tóth-Máthé történelmi drámaíról az imént idézett Bertha Zoltán irodalom-

történész – a tanulmány a kötet végén olvasható (*Sors és misszió*) címmel. Az értő kritikus szerint e művek „magukkal ragadó, eleven, historikus sorspéldázatok, amelyek személyes és közösségi jelentésvonatkozásaik révén kétségtelen missziót töltenek be: a tisztító morális öneszmélkedést elősegítő küldetést. Ami a művekben megtestesülő hősök katartikus sorsán és elhivatottságán keresztül megnyilatkozik: a veretes drámai üzenet egyetemes emberi és nemzeti megtisztulásra hívó-szólító hatásenergiájává válik az egyszersmind. Amilyen rendeltetéses sorsuk és elháríthatatlan missziójuk volt a felidézett történelmi jellemeknek, olyan szerepük és felrázó szellemi-művészi jelentőségük van most ezeknek az őket megeléjltető és színre vivő drámai alkotásoknak.”

***

A Tűz és kereszt című dráma IV. (Kun) Lászlóról szól; a magyar nyelvű színjátászás 200. évfordulója alkalmából 1998-ban meg-hirdetett drámapályázat díjnyertes műve; ünnepi ősbemutatóként a Nagyvárad Állami Színház Szigligeti Társulatának előadásában, Medgyesfalvy Sándor címszereplésével, Gali László rendezésében, a városi kőszínház felavatásának 100. évfordulóján, 2000. október 15-én került színre. A Bakócz Tamásról írott, *A nagyrahivatott* című új drámáról fentebb szoltunk. *A fekete ember* ősbemutatóként 1984 decemberében került színre, Gali László rendezésében, Dengyel Iván főszereplésével, a Csokonai Színház előadásában. *A Méliusz* című két felvonásos drámát a Szenci Molnár Albert Templomszínház mutatta be 1996 nyarán a debreceni Nagyerdői református templomban; a darabot Miske László rendezte (és ő alakította Dávid Ferencet); Méliusz szerepében Medgyesfalvy Sándort láttuk. *Az Én, Károli Gáspár* című monodrámában Kóti Árpád Jászai-díjas, érdemes és kiváló művész játszott; az ősbemutatót a debreceni Csokonai Színházban tartották 2009 februárjában (rendezte: Árkosi Árpád). A monodrámát több templomban is játszották (a debreceni, Füredi úti református templom előadásáról beszámoltam a *Néző • Pont* 2009. évi 29. kötetében; 888–889. oldal. A Szenci Molnár Albertről szóló *A zsoldáros és a zsoldos* című történelmi játékot, Udvaros Béla rendezésében, Balkay Géza főszereplésével, a Magyar Reformátusok II. Világtalálkozójának megnyitó ünnepségén, 1991. június 21-én játszották a budapesti Kisstadionban. A színházi bemutatót két évvel később, 2003 októberében tartották a Budaörsi Játékszínen, párban a *Rodostó* című egyfelvonásossal – az előadást Mécs Károly rendezte, Szenci szerepében Kelemen Istvánt látta a közönség. A *Rodostóban* II. Rákóczi Ferenc alakját Mécs Károly keltette életre; e dráma ősbemutatóját egyébként 2003. augusztus 20-án tartották Kassán, szabadtéri előadásként a rodostói Rákóczi-ház ott felépített hasonmását körbevevő emlékkertben.

Serfőző Attila (prózaíró, költő, képzőművész) főszerkesztői lendületének s hitének köszönhető, hogy az irodalmi portál nemcsak életben tudott maradni a kultúrához és művészetekhez méltatlanul szigorú időszakban, de profiltisztuláson s színvonal-emelkedésen is keresztülment. Ezt a szemléletet tükrözi a harmadik irodalmi antológia szerkesztése – a benne való szereplés ezúttal nem jelentkezés, hanem meghívás alapján történt. A 224 oldalon megjelent válogatásból külön is kiemelem Szilágyi Hajni, Dezső Márton, Nagy Horváth Ilona, Matos Maja, Kovács György, Petz György, Kőműves Klára verseit, Szilágyi Erzsébet, Bereczki Gizella és Kisslaki László prózai írásait.

SERFŐZŐ ATTILA:

KÖZELEBRŐL

Mély csöndre öltöttem inget,
olyan... ritkaszővésűt.

Neszedre riasztó szálakkal
hangolt valót,
a mindenek feletti jót
varrattam
balzsebem fölébe.

Nemlétező sarkokon
vártál
fehér-megígérten,
kínom hozzád kóborolt,
szerelmed ígézem

Serfőző Attila festménye

TÁVOLABBRÓL

(Válaszvers Serfőző Attilának)

Nagy fehérsége
rozsdafolttá változott,
páncélingemen, a szívem fölött:
esők verte seb feszít.

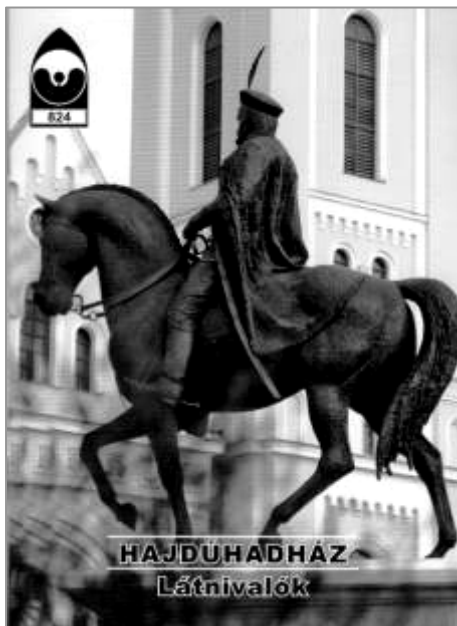
Messze már a Hold,
elbujdokolt az égben,
helyére ócska emlék költözött
– varázslat nem segít.

Néha múlt szorít,
a néhai. Egyszer volt,
s nem volt – a mesében minden titok
lázad maga ellen.

Kiszellőztetném
az életem: változom;
s egy törhetetlen ablakot nyitok
fent, a fellegekben.

(barátsággal: vferi)

A *Néző* • *Pont* folyóirat 2011-ben „Kultúra és helyi érték” címmel indít fórumorozatot Hajdú-Bihar megyében. Ennek első állomása Hajdúhadház lesz, és a további tervezett helyszínek között szerepel Hajdúböszörmény, Hajdúszoboszló, Létavértes, Nyíradony, Hajdúnánás, Derecske, Balmazújváros, Berettyóújfalú, Püspökladány, majd Konyár, Hosszúpályi, Nagyrábé, Kaba és Földes. Hajdúhadházon évek óta működik a „Kulturális Értékeinkért” Baráti Kör, van középiskola, egyedülálló pannógyűjteményt tudhat magáénak a művészeti iskola, értéktörző centrum a Földi János emlékház és Hajdúhadházi Galéria, valamint az Égerházi Imre-emlékház és Hol-ló László-emlékszoba; a református templomban egyház- és iskola-történeti kiállítás nyílt meg.

A hajdúhadházi szakmai beszélgetés eredményeiről a folyóirat következő kötetében számolok be, s támogatott lapfelületen osztom meg a további találkozó tapasztalatait. Előzetesen: Hajdúhadházhoz s a tematikához kapcsolódó hír: a *Téjak – Korok – Múzeumok Kiskönyvtár* 824. köteteként a múlt év végén jelent meg a hajdúvárost bemutató kiadvány, 10 látogatható helyszínt, a város és jeles személyiségeinek történetét, életét ismertetve, Korompai Balázs történész muzeológus és Korompainé Mocsnik Marianna múzeumpedagógus tollából és szerkesztésében. (A címlapon és illusztrációkon Bocskai István lovas szobra, a hátsó borítón a városközpontot ábrázoló, 20. század eleji képeslapok láthatók.)

SZÜLŐFÖLDÜNK TÉRKÉPEI

A püspökladányi Karacs Ferenc Múzeum gyűjteményéből válogatott *Szülőföldünk térképei* című vándortárlatot január 22-én mutatták be Hajdúhadházon, a Földi János Könyvtár, Emlékház és Hajdúhadházi Galéria kiállítótermében. A térképkiallítást Arnóth Sándor, Püspökladány polgármestere ajánlotta az érdeklődők figyelmébe, szakmai ismertetőt pedig Kovács Zsolt nádudvari térképész tartott.

(*Hajdú vármegyei térképlap a kiállításról*)

**MAGYAR NAGYASSZONYOK
– TISZTA FORRÁSBÓL**

Józsa Judit kerámiaszobrász „*Magyar Nagyasszonyok III.*” című kispasztika kiállítását még 2010 őszén rendezte meg a Magyar Kultúra Alapítvány a Budai Várban, az alapítvány Szentháromság téri székházában. 2010 decemberében jelent meg Józsa Judit „*Magyar Nagyasszonyok*” című könyve is – ebben a kiadványban nemcsak a kiállított nagyasszonyok szobrainak fotója, hanem életrajza (magyar és angol nyelven) szintén megtalálható, amelyeket Józsa Judit írt. Bába Szilvia, a kiállítás rendezője, az alapítvány értékesítési vezetője számol be a tárlatról, Gedai Csaba fotóművész reprodukcióival.

Lórántffy Zsuzsanna – Józsa Judit kerámiaszobra

„Józsa Judit korondi származású kerámiaszobrász terrakotta kispaszতিকáit nem korongozással, hanem sajátos módon készíti: agyaglapokat hajtogat és mintáz, földfestékeket, vagy archaikus felületkezelést, patinázást alkalmaz, de szereti az alacsonyabb és magasabb hőfokon égetett, színes, matt, selyemfényű s fényes felületű mázas felületek játékát is.

1996-ban elkészítette a *Honfoglaló magyarokat* megjelenítő kiállítását. Ezt a *Táltosok és szentek. Árpád népe és házának szentjei* című tárlat követte 2003-ban. Majd a *Magyar Nagyasszonyok* sorozat, a *Múzsák kertje*, a *TerrAqua világa*, a *Magyar mesevilág* és a *Magyar táncok* következett 2004-től 2009-ig. A művész 2010-ben folytatta a *Magyar Nagyasszonyok sorozatot*.

A *Magyar Nagyasszonyok III.* megmintázott alakja gr. Wass Otilia költő, mecénás (lásd Gedai Csaba reprodukcióját, balra). Édesapja gróf Czegei Wass György, édesanyja Gyulay Franciska grófnő. A Wass család Erdély egyik legrégebbi családja; legismertebb tagja Wass Albert író. Az apa korai halála miatt a családot anyja öccse, Gyulay Lajos segítette.

Főtéri házuk a reformkorban szellemi centrum volt, ahol irodalomról, zenéről, új eszmékről lehetett elmé-

lyülten társalogni. Szalonjuk vendége volt többek között Kemény Zsigmond, Kazinczy Ferenc, Döbrentei Gábor. A 30 éves Kemény Zsigmond szerelemre gyűlt az akkor még 14 éves gyermekleány Otti iránt, aki szintén vonzódott az íróhoz. A szerelmesek pártfogók révén találkoztak, ám a leánykérést Otilia édesanyja elutasítja, ő maga pedig beletörődik a döntésbe. Szerelmük nem teljesült be: az író hamarosan elhagyta Erdélyt. Az irodalomtörténészek e drámát Kemény több regényében, például az *Élet és ábránd*ban vélik felfedezni.

Művelt asszony volt; beszélt németül, franciául, olaszul és angolul. Cegei birtokán magyarul és németül verselt és fordított. Értékes zenei írásokat fordított magyarra (például Liszt Ferencnek Chopinról írt értékezését). Bár számos kérője akadt, nem ment férjhez. Viszonzatlan szerelmet érzett Rosti Pál iránt. Ez a csalódás, fájdalom erősen érződik költészetében. Sokat utazott Európában, amelyek emlékét képeslapgyűjteménye őrzi.

Egész életében segítette a rászorulókat; adományokat tett árvaházaknak, segélyező egyesületeknek, a református egyháznak; az első világháború alatt is jótékonykodott. Híres volt irodalom- és művészetpártolásáról is. Műgyűjteményét, képeslapjait, levelezését, a Wass család levél- és dokumentumtárát csakúgy, mint kolozsvári házáat az Erdélyi Múzeum Egyesületre hagyta. Végakarata szerint a pacali birtok a református egyházé, a könyvtára a szászvárosi Kún-kollégiumé lett. Jelentős vagyont hagyott a tanulni vágyó, református leányokra, a Református Szeretetházon keresztül” – írja Bába Szilvia.

A Magyar Nagyasszonyok III. további alakjai: Skóciai Szent Margit, Portugáliai Szent Erzsébet, Szent Hedvig, Zsolnay Júlia és Teréz, Moór Anna, az első színésznő, Torma Zsófia régész, Tormay Cécile író, műfordító, Steinschneider Lilly, az első pilóta, Slachta Margit szerzetes, az első magyar országgyűlési képviselő, Lesznai Anna író, költő, iparművész, Kéthly Anna szociáldemokrata politikus...

Az új szobrok mellett ismét kiállították a korábbi két tárlaton bemutatott Nagyasszonyokat is.

A fenti reprodukción Józsa Judit Zrínyi Ilonáról mintázott kerámiaszobrát látjuk; alatta a Magyar nagyasszonyokat bemutató album borítója

DENSCHIKOV VOLODYMYR ANATOLEVICS ukrán képzőművész ikonkiállítását rendezte meg a Magyar Kultúra Alapítvány január 18. és február 13. között a Budai Várban. A kijevi tudós családban 1952-ben született képzőművész a Krími Akadémiai Orosz Dráma Gorkij Színházának színművésze. 2006-ban Ukrajna Népművésze, 2008-ban a Krími Autonóm Köztársaság Érdemes Művésze, 2009-ben Állami Díjas lett. Ikonjait a művész az egyházi kánon szerint, egyedülálló makramé-kollázs technikával készíti.

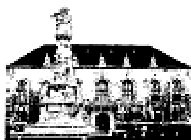
GYÖNYÖRŰ KÁRPÁTOK

Alexey Malikh ukrán képzőművész *Gyönyörű Kárpátok* című kiállítása nyílt meg a Magyar Kultúra Napján a budapesti várban, a Magyar Kultúra Alapítvány Szentháromság téri székházában. A megnyitót követően a „*Régiók találkozója a Magyar Kultúra Napján*” rendezvény keretében várta a Liszt Ferenc emlékére összeállított ünnepi hangverseny a művészet és a kultúra barátait – ünnepi köszöntőt dr. Koncz Gábor Ph. D., az alapítvány igazgatója mondott.

Alexey Malikh Berlinben született 1956-ban, s 1981-ben kapott diplomát a Moszkvai Pedagógiai Intézet képzőművészeti szakán. A jelenleg Kijevben élő művész tömören, a lényegre összpontosítva értelmezi a Kárpátok tájait. A kiállítás február 20-ig látogatható.

MAGYAR KULTÚRA ALAPÍTVÁNY
H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6.
Tel: (36-1) 224-8100, Tel/fax: (36-1) 375-1886
Honlap: www.mka.hu; E-mail: mka@mka.hu

Pharma Print Kft. – Debrecen;
dr. Karancsi János és Koszorús Erika
(*nyomdai munkálatok*)

Kapitális Kft. – Debrecen;
Kapusai József – (*kötészet munkálatok*)

Kartonpack Zrt. – Debrecen;
Tóth Gábor – (*borítókarton*)

Színforrás Kft. – Debrecen;
Gergely Attila – (*nyomdai előkészítés*)

M. Nyomdaellátó–Papír Kft.
– Debrecen; Májér István – (*papír*)

Nemzeti Erőforrás Minisztériuma
Közművelődési Főosztály

Magyar Kultúra Alapítvány
Hotel Kulturinnov – Budapest

BLONDEX Kft. – Debrecen;
Bodó István

**Ceze Út- és Mélyépítő Kereskedelmi
és Szolgáltató Kft.** – Debrecen;
Czenyete János

Csokonai Ház; Csokonai Vitéz Mihály
Szellemi Műhelyért „Élet-fa” Közhasznú
Alapítvány – Debrecen; Ádány László

Holló Lászlóné Maksa Olga – Debrecen

Debreceni Művelődési Központ

Hotel Óbester – Debrecen
Boros József

**Kölcsey Ferenc Református
Tanítóképző Főiskola Tudományos
és Művészeti Bizottsága** – Debrecen

Ser-Müller Kft. – Debrecen,
Hajdúböszörmény; Serfőző Attila

Déri Múzeum Baráti Köre – Debrecen

Kós Károly Művészeti Szakközépiskola
és Kollégium – Debrecen

Maksai János – Debrecen

Méliusz Központ – Debrecen

Valcer Táncstúdió – Debrecen
Vojtina Bábszínház – Debrecen

Békés
Nagy József

Bocskai kert
Dr. Ladányi Éva

Budapest
Prof. Dr. Bánfi Tamás
Csobaji Zsolt
Csontos János
Feledy Balázs
Holló Ila és dr. Márton Gyula
Palásthy Lajos
Dr. Soós Imre
Kisgrafika Barátok Köre, Grafikagyűjtő és
Közművelődési Egyesület

Debrecen
Andics Árpád
Dr. Csohány János
Cserép Zsuzsanna
Csorba Zoltánné Krizsa Anna
Erdélyi Márta
Farkasné Kovács Piroska
Havrics Erika
Józsáné Bíró Mária
Józsa Poppea
Dr. Juha Enikő
Juha Richárd
Kármán József és neje
Keresztesi Éva
Kiss József
Komizár János
Koncz Sándor és családja
Koncz Tibor
Korompai Balázs
Korompainé Mocsnik Marianna
Dr. Kövér József
Dr. Kurucz Márta
Dr. Lenkey Béla
KLTE Baráti Köre Egyesület
Madarász Kathy Margit és Madarász Gyula
Dr. Maticsák Sándor
Dr. Nagy Attila és neje
Nagy Zoltán és neje
Németh Rudolf és neje
Dr. Ötvös László
Pál Csaba

Dr. Papp Gyula
Péter Gábor
Dr. Rab Ferenc
Rózsa János és R. Poncz Mária
Szilágyi Imre és Sz. Kóczián Melinda
Székely Tiborné
Turecsányi Béla
Varga József
Dr. Virágh Mária

Érd
Skorniyák Ferencné Turner Zsuzsa

Gömörszőlős
É. Kovács László

Gyomaendrőd
Dr. Szonda István

Gyula
Póka György

Hajdúböszörmény
Hajdúsági Múzeum
Andorkó Mária
Balla Zoltán
Illyés András
Molnár Pál
Pálnagy Balázs
Sántha Antal
Formula Holding Kft.
Tarczy Péter

Hajdúszoboszló
Dr. Ináncsy Miklós

Hét
Ujváry Zoltán professor emeritus,
Hét Község Díszpolgára

Hódmezővásárhely
Hézsó Ferenc és neje

Kecskemét
Kalmárné Horóczy Margit

Keszthely
dr. Sólyom Sándor

Komárom
Gazda Anna
Orbán Irén

Mályinka
Dr. Szelekovszky Sándor

Mátészalka
Szatmári Múzeum
Dr. Cservényák László

Mohács
(Imolay) dr. Lenkey István
Hegyibeszédesek Baráti Társasága

Monor
Koday László

Náduddvar
Ludman Imre

Nagykanizsa
Ludvig Zolán és Ludvig Klára

Nyíradony
Nyíradony Város Önkormányzata
Móricz Zsigmond Művelődési Ház

Pannonhalma
Gaál András

Pomáz
Ásztai Csaba
Testvérműzsák Alapítvány

Putnok
Gömöri Múzeum
Holló László Galéria
(a putnoki intézmények példányait Ujváry Zoltán professor emeritus támogatta)

Szekszárd
Szabóné Papp Ibolya

Szentendre
Aknay János

Törökbálint
Szász Sándorné

Ujiráz
Dr. Dénes Zoltán

Zalaegerszeg
Ferencz Győző

---

*A támogatók és előfizetők nevét nem tüntettem föl, amennyiben ezt külön kérték.
A január közepére előrehozott lapzárta miatt csak az addig beérkezett megrendeléseket
és az előfizetői vagy támogatói szándéknyilatkozatokat tudtam figyelembe venni.*

TARTALOM

<i>Születés</i> (vers – <i>Kalmárné Horóczy Margit</i> festményéhez)	1
<i>Napernyós nő</i> (vers – <i>Holló László</i> hasonló című festményéhez)	2
Az emlékezés megtestesülésének új helye – <i>dr. Kövér József Holló-domborműve</i>	3
Az országos Holló László-verspályázat díjazott munkáiból: Tóth-Máthé Miklós: <i>Ady szeme</i> ; Erdei Sándor: <i>Vihar</i> ; Mentovics Éva: <i>Tavaszi fuvallat</i> ; Kelebi Kiss István: <i>Szögletes ló</i> ; Szilágyi Hajni: <i>Bomló tiszta</i>	6
Visszatekintés: <i>Kövér József Szilágyi Sámuel-szobra</i> Hegyközkovácsiban	10
In memoriam: 100. éves korában hunyt el <i>Búza Barna szobrászművész</i>	12
Újrarendelt a hajdúszoboszlói művésztelep	14
A fény „tudása” és a jelen idejű emlékezés – <i>Potyók Tamás Holló-díjas</i> festőművész kiállítása a Szatmári Múzeumban	15
<i>A nő kérdezi</i> (vers – <i>Potyók Tamás</i> aktfestményéhez)	18
A megbocsátás etikája és a művészi teremtőerőbe vetett hit – <i>Baráth Pál</i> festő- és grafikusművész 60. születésnapjára tárlata	20
Római képek – <i>Gonda Zoltán</i> kiállítása	25
„Alföldi szürrealizmus”? – <i>Burai István</i> festő- és grafikusművész „Keresztmetszet” című kiállítása Debrecenben; újabb képeinek tárlata Nagyváradon	26
<i>Az eltűnt fénykép</i> (részlet a <i>Babonakörök</i> című, készülő regényből)	28
Lapszemle: <i>Kisgrafika</i>	38
<i>Dr. Soós Imre</i> Van Gogh-lapjaiból	39
Visszhang: <i>Németh Nándor; Csobaj Zsolt</i>	42
<i>Szilágyi Imre</i> újabb kisgrafikai lapjaiból	43
Gyűjtés és Nevelés – <i>Illyés András</i> magángyűjteményi kiállítása	44
<i>Bujdosó Imre</i> „naiv művész” linómetszetei	47
<i>Orbán Irén</i> varrott képei; a folklór- (ballada-)ábrázolások elbeszélő variánsai	51
Szemle – kulturális és művészeti hírek 20 éves a Nemzetközi Betlehemes Találkozó; Beszélő formák – 130 éve született Medgyessy Ferenc; Petőfi Sándor-díj, <i>Komiszár János</i> Bazilika-festményei; 8. Debreceni Jótékonyági műtárgy-aukció Mária zarándokút	54
Gyerekeknek Képek a szavakban, szavak a képekben; versek gyerekeknek, gyerekrajzokkal, Vendégsorok <i>Ferenc Győzöttől</i> (Szójátékok és egyéb satöbbiségek); <i>Nap, Hold, Csillagok; Haikuk a gyerekkorból</i>	65
Margó – olvasó- és lapozó-napló <i>Viga Gyula</i> tanulmányköteteiről; <i>Tiszai Nagy Menyhért</i> ről; <i>Az Észak-Bihar néprajza</i> sorozatról és <i>Kurucz Albert</i> ről; az <i>Ethnographia</i> , az <i>Agria</i> és a <i>Szókimondó</i> folyóiratokról; <i>Csohány János</i> kötetéről; a <i>Gömöri Műhely</i> albumáról; <i>Tóth-Máthé Miklós</i> drámáiról; a <i>7torony</i> antológiáról – <i>Serfőző Attila</i> versével és Válaszverssel	72
Vendég-olvasó <i>Bába Szilviától</i> : Magyar nagyasszonyok – <i>Józsa Judit</i> kerámiaszobor-sorozatról; a Magyar Kultúra Alapítvány kiállításairól	91
<i>A Néző</i> • <i>Pont</i> támogatói és előfizetői	94